

శ్రీ
భీమప్రతిజ్ఞ

(అరంకముల నాటకము.)

గ్రంథకర్త:
క. తోదండరామయ్య

—ప్రకాశకులు (ఈకూర్పువకుమార్తె):
కురుకూరి సుబ్బారావు,
సరస్వతీ బుక్కుడిపో, బెజవాడ.

—
మూడవకూర్పు: 1000 ప్రతులు
—

వేర్యప్రొత్త్య సంకలనము.

వెల ర. 0-12-0.

A. G. Press,
Bezwada.

అంధ్రీనాటకములు		
బల్లారి ధర్మవరంకృష్ణమాచార్యులవారిచే రచింపబడినవి.		
చిత్రనలీయము	రు	1 6
విషాద సారంగధర	1	6
పాదుకా పట్టాభిషేకం	1	6
ప్రేమిలాంఘనీయము	1	2
చంద్రహాస	1	2
ప్రహ్లాద	1	2
సావిత్రీ చిత్రాశ్వము	1	2
రోషనారా శివాజి	1	2
ముక్తావళి	1	2
బృహన్నల	1	2
పాంచాలీ స్వయంవరం	1	2
మోహినీ రుక్మాంగద	1	2
వరూధిని	1	2
చిరకారి	1	2
బల్లారి పండిత కె. సుబ్రహ్మణ్య శాస్త్రిలుగారిచే రచింపబడిన		
సంపూర్ణమహాభారతము	1	4
జానకృష్ణలీల	1	4
కృష్ణలీల	1	6
లవకుశ	1	6
బల్లారి ధర్మవరం గోపాలాచార్యులుగారిచే రచింపబడినవి.		
రామదాసు	1	2

వలయువారు:--

అంధ్రీనాటకములు.		
రామకవీరు	రు	1 4
కన్యాశుల్కము గు అ	1	4
ప్రతాప రుద్రీయం వే వేం	1	8
బల్లారి కోలాచలం శ్రీనివాసరావుగారిచే రచింపబడినవి.		
ఫాలాఫ్ విజయనగర్	1	4
సుల్తానాచాందుబీ ఫాలాఫ్		
అహమద్ నగర్	1	4
శిలాదిత్య (హిస్టారికల్టాటిజ్)	1	0
శిలాదిత్య గౌహుసి పట్టాభిషేకము	1	0
ప్రతాపాగ్భరీయము	1	0
సునందనీ పరిణయం	1	4
సుఖమంజరీ పరిణయం	1	0
యువతీ విజయము	1	0
సీమంతినీ పరిణయం	1	0
మదాలసా నాటకం	1	0
రుక్మాంగద	1	4
నత్య హరిశ్చంద్ర	1	4
గిరికా కల్యాణము	1	0
ప్రహ్లాద చరిత్ర	1	4
ద్రౌపదీ మానసరక్షణం	1	4
చీక వధ	1	0
భారతయుద్ధం లేక ధర్మవిజయము	1	0

కురుకూడి సుబ్బారావు,

నరస్వతి బుక్ డిపో, బెజవాడ.

శ్రీ హనుగీవా రువచః

భీమప్రతిజ్ఞ

(అమితాభముల వాటికయ)

గ్రంథకర్త:

కర్లపాలెము కోదండరామయ్య

• తిలకము ఈ పుస్తకమును ముద్రించెను:

కురుకూరు సుబ్బారావు,

బుక్కు-సెల్లర్స్, బెజవాడ.

మూడవ కొప్పు: 1000 ప్రతులు.

బెజవాడ:

ఆంధ్ర గ్రంథాలయ ద్వాక్షరశాల (లిమిటెడ్) యందు
క. కోదండరామయ్యగారిచే ముద్రింపబడినది.

1928

స్వప్రకటన సంకలనము]

[వెల. ర. 12]

ఈ నాటకమునందు వచ్చు పాత్రలు

పురుషులు:—

ధర్మరాజు	ఘటోత్కచుడు
భీముడు	దుర్యోధనుడు
అర్జునుడు *	కర్ణుడు
నకులుడు *	ద్రోణాచార్యులు
సహదేవుడు	అశ్వత్థామ
ధౌమ్యుడు *	శకుని *
అంజనేయుడు	నలకూబరుడు *
నారదుడు	మణిభూషణుడు *
గంధర్వులు *	బ్రహ్మ *

స్త్రీలు:—

కౌసల్య

నటి.

* ఈ పాత్రములకు చదువవలసిన భాగము (portion) చాల కొద్ది. ఈ రి పాత్రలు చాలవర కొక్కడే వేయవచ్చును. సందర్భమును బట్టి మరికొన్ని పాత్రలను గూడ నిట్లే ప్రదర్శకులు నిర్ణయించు కొన వీలగును. కావున ప్రదర్శకులు హెచ్చుపా త్రలని సందేహపడ నక్కరలేదు.

పండితాభిప్రాయము

భీమప్రతిజ్ఞయును నాటకమును సాంఘికముగా నిలబెడితిని. శైలిస్పృదువయి నాటక శ్రేయకులకు సుబోధమై యున్నది. కథావిధానము తక్కువదితత్వద్వారా ప్రసంగాది భూయిష్టమై సమంజసముగా నున్నది.

10—7—1914.

పురాణం రామచంద్రశాస్త్రి,

యశ్వతి జమిందార్ గారి ఆస్థాన పండితుడు.

IN MEMORY
OF
MY BELOVED FATHER
LATE
Karlapalem Kamiah Pantulu.

శ్రీ శేషులైన నాప్రియజనకుడు

కర్లపాలెము కామయామాత్యుని

జ్ఞాపకార్థము.

శా. శ్రీలక్ష్మీనతి సాంద్రభక్తిగర్విణః ♦ సేవింశ్చయందగదగః
నీలాధూనతు లిద్దఱుఁ దనను బల్ ♦ నేస్తంబునఁగొల్వఁగా
హేలాదృష్టివరంపరల్ మువ్వురిపై ♦ నేకాకృతిఁ బర్వ నా
శ్రీలానీళలభ ర్త మీ కొసఁగుఁ దండ్రి! శాశ్వతానందముఁ.

క వి జీ వి త ము

ఈ కవి అనువేలనియోగివాగ్దామూడు. హరితపగోత్రసంభవుడు. ఇంటిపేరు కర్లపాలెమునాదు. తండ్రి కామయ్య, తల్లి నర్సయ్యమ్మ. భార్య రాజ్యలక్ష్మమ్మ. ఈ కవి పూర్వము 1884 సంవత్సరమున జన్మించె. వీరస్వదమ్మలు నలువురు, సోదరి లిరువురు. వీరి కాపురము గుంటూరుమండలమునందలి కాపట్లతాలూకాలోని కర్లపాలె మున గామము. వీరిది విద్యత్కవిసాంప్రదాయము. కృష్ణామండలమునందలి కయిలూరు తాలూకాలో చేరిన వడాలి గ్రామమునందు శ్రీ జాగ్దామివారి దేవాలయము పురిష్ఠించి నవాబునిజానుద్దౌలాగారివలన అగ్రామ ముహ్వామివారికి కాగీరుగానంపాడొ చిన “కర్లపాలెమునారాజగోపాలయజ్ఞ” అను శ్రీపరమహంసపరీవాజికాచార్యవర్య శ్రీమ్రుషోత్తమానందావధూత వీరమళములూనివారే. ఈకవియత్రాయగు నరసింహయ్య గారు మంచివి; కొన్నిస్థానములు రచించెను. ఇప్పుడు తిత్కలతమగు నరసింహకళక మొట్టి కనుపించుచున్నది. తాతగారగు రామన్నగారు పండితులను, వీరి పెదతండ్రి నరసింహముగారు కవియును, పండితులను, పిదపిండి బుచ్చయ్యగారు కవియు. ఈ బుచ్చయ్యగారు వ్రాసిన పుస్తకమునందువాది మొకపత్రికలో ప్రచురితమైనది. ఇంతయే! ఈకవివశజాలందను ముక్తజయివడ జక్కనివిత్తముల జెప్పటముందు పడుదును. ఇట్టి విద్యత్కవిసాంప్రదాయమునందు జనించిన వీరికి గవిత్వకీర్తిగలట యబ్బురము కాదు. ఈకవి మొదట వ్రాసినది “కాం” అను చిన్నిపాత్రము. ఇందు శ్రీలకు వలయు నీకులు, భక్తిమలు చుక్కనితైలిని మధుముగా వ్రాసినవివరి. ఇది విద్యా కాళివారిచే సంగీరింపబడి, తాలికాపాఠశాలలయందు బరతస్కరింపఁబడి యవిర కాలమున నాలుగుముద్రలగుటచే చాల వ్యాప్తియై, గొంతులు నందినవి. వీరుట్ట “భీరు పురిష్ఠ” అను నీ నాటకము రచించెను. ఇందలి తైలి మిక్కిలి మృదులధురము. పాకము బహిరింతున్నద్రవమగు దాక్షిణ్యపాకము. మిక్కిలి స్వచ్ఛమైన సరళప్రవా హముతో విద్యభోజి అది. పాత్రాధిత్వము, రసప్రవాహమున జక్కనిబోషింపఁ బడినవి. ప్రదర్శనామూలమగుచంద నాన మనోహరమగు సంస్కృతద్ధి కలిగియున్నది. కుడువఁబోవువారిలకుఁ గూరలరుచి యెఱింగింతునట్లు ఇందలి గుణాగణ విమర్శన మతి ప్రసంగ మగునని పాఠశాల ఇందలి మాధుర్యమును గ్రోలి యానందింపఁగల రని యింతటి తో విరమించెదము.

అంగలూరు,
15—4—1914.

ఇట్లు,
శివ వేంకటకవులు.

{ అదవి సాంబశివరావు.
నందగిరి వేంకటస్వామిరావు. }

విజ్ఞప్తి

ఆర్యులారా!

నాటకరచన కిదియె నాప్రప్రథమోద్యమముగాన నిందు పెక్కు దోషములుండక మానవు. కావున నిందుగల దోషముల దోర్బిలుచ్చి, సుగుణములు గలవని నానిగ్రహించి నన్ను ధన్యంజేయ సుజనాభికం జలిఁ జేయువారిడ.

మచ్చేయోభిలాషులగు చదువరు లిందలి లోపముల దయతో నాకుఁ దెలియఁ బఱచినయెడల, వానిని వందనపూర్వకముగ నందికొని కొత్తకూర్పునందు సవరించు కొనియెద.

బెజవాడ,
10—8—1914. }

ఇట్లు విజ్ఞప్తియిచ్చుచు,
కర్లపాలెము కొదండరామయ్య,

గ్రంథకర్త.

తృతీయముద్రణము.

ప్రథమముద్రణమును “సౌగంధికాపహరణ” మను పేరున ప్రచురించితిని. ద్వితీయముద్రణమున నెక్కుడు మార్పులఁజేసి గ్రంథనామమును “భీమప్రతిష్ఠ” యని మార్చితిని. ఆప్రతులయిపోవుటచే నీ తృతీయముద్రణ మొనరించితిని. భీమ, ఘటోత్కచ, అంజనేయుల పాత్రలు ధరించి ప్రజారంజకముగా ప్రదర్శించిన ప్రసిద్ధనటకులకు యోగ్యతానుసారిముగ పతకము లొసంగబడును. గ్రంథకర్తయొక్క వ్రాతమూలకమైన యనుమతి లేనిచే యే నాటకశాలవారును ప్రదర్శింపగూడదు.

—గ్రంథకర్త.

శ్రీమత స్త్రీకావ్యము

భీమ ప్రతిజ్ఞ

నాం ది.

భూశీలలు చేరికొల్ప దివిజ, శ్రీమల్ నుతింప గృహ
 శ్రీభూత స్వశుభావలోకనరుచుల్ దీపించు వెన్నుండు మ
 త్తేభేంద్ర (దుపదాత్మ జారిబంధులెం దేని సుఖంబంద నే
 యే భావంబుల బోధించె; బోధించు నటు మిమ్మిష్టార్థ
 [సంధాయియై.

ఉ॥ కోరికమీఱఁగాఁ దనదుఃకోమలికిం బ్రీయముఁ ఘటించఁగాఁ
 గోరి సురాళితోడ నతిఃఘోర రణం బొనరించి మించి, యం
 భోరుహనేత్రకుఁ వనజముం గొనితెచ్చి యొసంగు సత్యభా
 మారమణుండు పోచు నసఃమాన శుభాభ్యుదయాప్తి సభ్యులఁ.
 (నాంద్యంతమునందు)

నూత్ర—సకల కలాపరిపూర్ణు లగు సభాసదుల కానందం బేనాటక
 ప్రదర్శనంబునం గలుగఁగలదు! (అలోచించి) ఏమీ, స్ఫురణకు
 రాకున్నయదే! నా యర్థాంగిని రావించియైన నాలోచించెదఁగాక!
 —ప్రేయసీ! సత్వరముగ రమ్ము.
 (తెరలో “వచ్చుచుంటి” నని ధ్వని వినఁబడును.)

ఏమీ, వచ్చుచుంటినని పల్కుచు నింకను రా నాలసించెనే! ఛీ!
 చేయఁబూనిన కార్యము నెఱవేరినఁగాని యాఁడువారు మఱియొక
 కార్య మూహింపదుకదా!

చ॥ అవసరమెంతయో కలిగి • యాతురతఁ సతి! రమ్మటన్న, దా
నవసర మించుకేని మనఁమందుఁ దలంపదు జ్ఞానశూన్యయై;
యువిదలు మూర్ఖతఁ మదిని • యోజనఁజేయ రకార్యకార్య
ముల్ భువీఁ దమ పంతమే సఫలఁ ముంగనఁజూచెద రెట్టి వేళలఁ.

నటి—(ప్రవేశించి) నాథా! నా యాలస్యమునకు తమింప వేడెద
నన్నఁ బిలిచిన కారణం బెయ్యది?

సూత్ర—ప్రేయసీ! ఇప్పుడేదేని నవీనరూపకఁ బొందు ప్రదర్శించి,
యీ సభాస్థారుల మనంబులు రంజిలఁజేయ నెంచితి. కాని, యెది
ప్రదర్శింతునా యని యోచింపుచుంటి. కావున నీకుఁ దోచినచో
నొకదాని నెఱింగింపఁగోరెద.

నటి—నాథా! నామది నొక ణోర్క గణిగ. దాని నెఱవేర్చు మంటి
రేని నీ సభ్యుల కామోదదాయకం బగునాటకంబొందు యోజించెద.

సూత్ర—సఖి! మీ న్నమితబహోన్నతుం డగు భీమసేనునంతటిమేటి
క్రావదీ మనోభీష్టం బీడేర్పనెంచి, కడు నిశుమలఁ గుడిచియుండ,
నా యంతటివాఁ డెట్టులఁ దీర్పఁగల్గు? ముం దెఱింగింతువేని యాలో
చించెద.

నటి—నాథా! క్రావదీ మనోభీష్టం బీడేర్ప భీమసేనుండు కడు నిశుమలఁ
గుడిచెనా? ఆలేమ తా నేమికోర? భీముం డెట్టుల దానిఁ దీర్చె?

సూత్ర—సఖి! అదియంతయు విపులంబుగఁ దెలుపుట కిదియా తరుణము?
సదస్యు లిట్టి కాలయాపనమునకు సహింతురా? దాని నెఱుంగఁ
గోరు దేని భారతమునం జూడుము.

నటి—ఏమీ! భారతమున, నేపర్వంబున?

సూత్ర—ఆరణ్య పర్వంబున.

నటి—ఓహూ, సాగంధికముం దెచ్చియిచ్చిన కథయా?

సూత్ర—ఔను.

నటి—దీనికై యా మహాభారతముం దిలకింప నేల? ఆకథ చూపకంబు
గనే రచియింపఁబడి యున్నదికదా! దాని మీ రెఱుంగరా యేమి?

సూత్ర—అఁ నిజము. జ్ఞప్తికివచ్చినది. “భీమప్రతిజ్ఞ” కాదా? దాని రచించిన ప్రాజ్ఞుని పేరు స్మరణకురాకున్నయది. (అలోచించి) అఁ! మ॥ హః! తాభిఖ్యమునీంద్రగోత్రజుఁడు, కామమాత్యనర్సాంబికా వరపుత్రిండును, కర్లపాలెకులు, డాపస్తంబపూత్రిండు, సద్గురుపాదాబ్జమనోమిలిందుఁ డగు నా , కోదండరామార్యుఁ డో తరుణీ! దాని రచించి మించెఁ గవితా , తత్త్వజ్ఞ తారా యనఁ.

నటీ—నాథా! ఈనాటకమునే ప్రదర్శింపనగును. కాని యీకవి బాలుఁడే! బాలునికవిత్వము సభ్యులఁ దనియింపఁగలదా! వృధాశ్రమ యగు నేమోయని సందియము. మీ రేమనియెదరు?

సూత్ర—ప్రేయసీ! బాలుఁడనియూ సందియము? ఏసలమున నేనిక్షేప మున్నదో యెవ్వఁడెఱుంగు? “బాలాదపి సుభాషిత” మృదున త్తీ బాలునికావ్యమును గుణగ్రహణపాటిఁబులగురసికశ్లేష్మము ప్రశంసించియే తీరుదురు. మఱియు వస్తుగుణవివేచనమునకుఁ బ్రాచీన నూత్న భేదము లనవసరములు.

గీ॥ అనఘమతు లెందు గుణమున , కభిలషింతు

రంతియేకాక, ప్రాచీన , మద్ది, నూత్న

మిద్దియని యెంచఁబోవ, రఃహీనమైన

రత్నమును గావ్యమును నొక్క , రాశి యగుట.

అందు నిది పంచమవేద మనంబుడు భారతమునందలి సుప్రసిద్ధ మగుకథ. సఖి! యింక వృధాకాలయాపనముచే సదస్యుల యాగ్ర హమునకుఁ బాత్రులమగుదుము. కావున నీవుచెప్పినట్లు నేటి కీ బాలకవి నాటకమునే ప్రదర్శించి సభ్యులకు విందుఁగొల్పుదము. మనోహరమగు నొక్క ఋతువణానము నేయుము.

నటీ—మంచిది.

చ॥ జలజములెల్ల భానుకర , జాలములకా వికసించె, దక్షిణా

నిలపుకుకంబు నీరజవనీభవగంధములం దెమల్చి పాం

ధులకుఁ బ్రమోదమిచ్చె; శ్రీమఁ , దూగిన పూరుషులు సతీమత
ల్లులు వనవాసమునలుప , లోలుపులైరి వసంత వేళలఁ.

సూత్ర—నటీ! నీగానమాధుర్యమునకును, వణానాచాతుర్యమునకును
సంతసించితి. (తెరవంకఁ జెవియొగ్గి) పేయసీ! అరణ్యవాసక్లేశము
ను భరింపఁజాలక డస్సినమేనితో శ్రీమాపనయనమునకై చింతిం
చుచున్నట్లు సమీరకుమారుం డదే వచ్చుచున్నవాఁడు. ఇంక మన
ము వెళ్ళుదము రమ్ము.

నటీ—సమీరకుమారుం డన నేనొనర్చిన వసంతముతువణానము
నందలి మలయసమీరకిశోరమా యేమి?

సూత్ర—కాదుకాదు. దుష్టమతియగు శకునిప్రేరణంబున నొనర్పం
బడిన మాయాద్యూతంబునఁ గీలగిన యవమానంబుచేఁ బంచపాం
డవులు పది రెండేడు అరణ్యవాసక్లేశ మనుభవించవలసివచ్చె. సహజ
సుకుమారులగు నాపాండునందనులం దిప్పు డట్టి యరణ్యవాసభరం
బునఁ దూగుటంజేసి తనపడు బన్నంబులకుఁ జింతిల్లుచుఁ దచ్చ
మాపహరణానక్తుండై ధర్మరాజానుజం డగు భీముం డనే చను
దెంచుచున్నవాఁడు. కావున బోవుదము రమ్ము.

(నిష్క్రమింతురు)

ఇది ప్రస్తావన.

శ్రీ హ య గీ వా య వ మ :

భీమ ప్రతిజ్ఞ.

ప్రథమాంకము.

రంగము - బదరికావనము.

(ప్రవేశము: భీముడు.)

భీము—

ఉ॥ అన్నయుఁ దమ్ములుకొ సతియు , నారడిఁజెంది వనంబు నందు నా
పన్నులయట్లు బన్నముల , పాల్పడి రక్కట! భీమపార్థులి
ట్లున్నతి దక్కి బేలలయి , యుండిరిపో, గహనప్రవాసమి
ట్లెన్నిదినంబులకొ సలువ , నెంచెనో? హా! విధి, దుష్టబుద్ధియై.

“మనోభూపాహర్ష” మృనునట్లు మనస్సునకు నంతోషముగదా
భూషణము. కాని నా కిట్టి కష్టదినములలో సంతస మెట్లు కలు
గును?—ఈ వసంతసమయమున వనవిహార మొకింత హృదయా
హ్లాదముఁగలిగింపనోవు. కావున నన్నగారి సెలవుఁగైకొని యరిగెదఁ
గాక!

(నిష్క్రమించును.)

(ప్ర)వేశము—ధర్మజ భీమ నకుల సహదేవ ధామ్యు నా)పదులు)
 ధర్మ—తమ్ముడా! అటులనే చని సత్వరమున రమ్ము. అట జాగు
 నేయకుము.

భీము—చిత్తము. (గదయు నంబులపొదియు శంఖము. గొనిపోవుచుండ)
 నా)ప—(భీముని జేసన్నలిపి ధర్మజుఁగాంచి) మహాభాగా! నేడు
 తమ యనఁజనివెంటఁ జని వనవిహరణోత్సవమునఁ బాల్గొనఁ
 గోరెద. కావున నాముద్దును జెల్లింపఁ బార్శింపెద.

ధర్మ—కాంతాలలామ! అటులనే చనవచ్చుచుకాని, యొంటిగ భీముం
 డేగుచుండ. అతనివెంట నీవును జన, దైవప్రతికూలమున నేదే
 నొక దుర్ఘటకార్యము సంభవించిన మీఁదలవురు నిక్కటు లొంద
 వలసివచ్చునేమో యని సంశయ మగుచున్నది. అదికాక మీర
 లిర్వురుజన నొకింత కాలహరణంబును గ నోవు. నిరంతము మనల
 నిర్మాల్నింప దుర్యోజనలసేయు దుర్యోధనం డేవన్నగడఁ బన్ని మన
 పైఁబడునోకదా! విడివడియున్న మన కేముప్పునచ్చునో! కావున
 మనము చీలియుండకుంట శ్రేయోదాయకము.

భీము—అగ్రజా! ఏల మీ రితైఱంగున సంశయాస్పదులై పల్కెదరు?
 ఈలేమ నావెంటవచ్చిన గాపాడుకొని రాజాలనా?

మ॥ సరనాథాగ్రాణి! మీయనుజ్ఞయైనన్ • నాకెద్ది దుస్సాధ్యమీ
 ధరణి? నన్నొక దుర్బలాత్మునికియన్, దారెంచి దైవ్యంబు నీ
 కరణి? బూనఁగనేల? యొక్కగుడి మ్రింగఁగ శక్తుఁడైనట్టియే
 నరుఁడైనన్ వెఱపందనేర్చునె తదంతల్లింగమున్ మ్రింగఁగన్.
 అదియునుంగాక,

మ॥ ఉన్నది తెల్పెదన్ విను మ, మోక్షజ్వలకీర్తివిశాల! నిన్ను నేఁ
 గన్న మదిన్ భయంపడుదు, గాని మరొక్కనిఁ గాంచి భీతినేఁ

గన్నదిలేదు స్వప్నమును • గాంచెడు పట్టుననైన; నిక్కువం
బెన్నటికైన తాతికిల • నేర్పడునే గిలిగింత లెంతయున్.
మఱియు,

మ॥ కురురాజుంగని మీరలెంతయు మదిన్ గొండంతగా నెంచి యా
నరనాథాధమునాప్యమున్ దలఁచి యున్నా! భీతిమై మీరలీ
కరణిం బల్కుగనెల? యాతనికిఁగాఁగన్ దోడు గంధర్వకి
న్నరు లేతేరిన నే నెదుర్కొని రయానం బర్వు లెత్తింపనే?
కావున సందియం బుడిగి యీకుందరదన మనోభీష్టం బీడర్పఁ
బ్రార్థితులరు.

ధర్మ—భీమన్నా! నీ వంతటివాడవే యగుదువు. కాని,

చ॥ అరయఁగ నొక్కసందియము • నందెద నీహానికాక్షి కోరికల్
నెరవ నశక్యమైనయవి • నీమది నెంచినయట్ల కాదు; భీ
కరతరయక్షరాక్షస నికాయములుండెడు నీవనంబునం
దరుణినిఁగూడి యొంటిమెయిఁదమ్ముడ! పోవుటకష్టసాధ్యమా.
మఱియు మన యర్జునుండుకూడ మత్సాన్నిధ్యమున లేకుడు
టయుఁ బొసంగె. కవలన్ననో బాలప్రియులు. ఇట్టియెడనొంటిగ
నాడుదానింగొని నీవు చనుటయు, మేమిట మిమ్ము వీడియుండుట
యు సమంజసమా? దుర్యోధనునిదుస్తంత్రంబులు నీ వెఱుంగవా?
కావున భీమసేనా! నీవిపు డొంటిగ నేగుటయే లెస్స.

భీము—అన్నయ్యా! మీఱ్ఱేల సంకోచించెదరు? సుయోధనుం డొకఁ
డననేల? తీర్మానార్తు లొక్కుమ్మడి నెదిరించినను మీకులెక్కయా?
అదిగాక,

చ॥ అమరపురంబునుండి మన • యర్జునుఁ డిప్పుడె రాఁగలందునూ;
శమనకుమార! దుష్టగుణశాలి మగనాథనుఁ డిందు వచ్చుచో
నమితబలాఘ్నులైన కవ • లాతని పీచమడంచలేరె?—పా
పము గనుగొందె వల్లభుఁడు • పత్నియభీష్టము దీర్పకుండినా.

ఇవి తమకు సంవేద్యంబై ! కావున,

గీ॥ కరుణతోడుత నీదంతిగమనకోర్కిఁ

దీర్ప సెలవిండు; వెరవేల ♦ ధీవిశాల !

కష్టములె వచ్చునేనియుఁ ♦ గడవ మనకుఁ

దోడునీడగఁ గృష్ణుండు ♦ లేడె! యనఘ !

ఇవుడు మీకుఁ దోడుగ.

చ॥ ఉరుతర బాహువిక్రము ఘటోత్కచు నియ్యెడ నిల్పువాడ నే
మరకయె కొల్పునాతఁ డణుమాత్రము సంశయమందఁబోక; యీ
సరసిజవత్రలోచనను ♦ జయ్యన నావెనువెంట సంప నా
దర మలరార వేడెడ నెడగ గరుణింపు కృపాపయోనిధి !

(అని పాదముల వ్రాలును.)

నకు—(ధర్మజు నుద్దేశించి) అన్నా ! సుగుణసంపన్నా !

చ॥ ధరఁగలరాజన త్రములఁ ♦ దావకక్షీర్తి మహాప్రతాపముల్
పరమనముజ్వలంబులు, ప్రభంజనపుత్రుని బాహువిక్రమ
స్ఫురణ దిగంతవిశ్రుతము, ♦ పూజ్యుండు ఫల్గునుడెన్న నాజిలోఁ
బురహరుగెల్పి పాశుపతముఁ గొనఁజాలిన శౌర్యశాలియా.

మఱియుఁ బరమమిత్రుండును బాంధవుండును నగు వెన్నుండు
మనపాలంగలుగ మనకేటివెఱుపు? భవదాజ్ఞాబద్ధులై యొక్కింత
వెఱుపుగలిగియుండురు గాని లేకున్న మీసోదరు లేదుర్కొన నా
సుయోధనుం డన నెంత; వాని సైన్యమన నెంత? దేవగణంబులెల్ల
నొక్కుమ్మడి యెత్తివచ్చినను నీయనుజలం దొక్కఁజొక్కఁడ వారిం
బారఁదోల నమరుండు. అట్టియెడ శక్తిసామర్థ్యంబులఁ దలంపక
తొల్లు తలపోయనేల? కాదనక ద్రావడిం గొనిచన సెలవొ
నంగుండు.

నహ—అన్నయ్యా !

గీ॥ వెఱుపుమెయి మాతృగర్భంబు ♦ జొరఁబడినను
నుదకు రాఁగలకష్టముల్ ♦ తొలఁగఁగలవె ?

రామరాణ్యునియును, నలకరాజు తొల్లి

తలఁపలేరైరె? విధివారిలుఁ బొలఁగ నగునె?

ఇట్టి రహస్యంబులు తామెఱుంగనివికావు. రాజకార్యంబు
లెందున్నను రాక తప్పవుకదా! అదియునుంగాక,

గీ॥ ఎప్పటి కెయ్యది రాఁగల

దప్పటికది రాకయున్న! యనఘా! యెదియేక

ముప్ప ఘటిల్లిన దానిగా

దప్పింపఁగ లేదె మీఁద పైవం బెపుడుగా.

మన భీమన్నకూడ ద్రావడిందోడ్కొని చన మిగులఁ గుతూహ
లాయ త్తచిత్తుండై యున్నటులఁగన్పట్టెడిని. కావునవారిరువురి ముద్దు
ను జెల్లింపఁదగును. ముమ్మాటి కిదియే నావిన్నవము.

ధర్మ— (సహదేవుని నక్కునఁ జేర్చుకొని) అనుజా! పిన్నవాఁడవయ్య
బుద్ధిని బెద్దవాఁడవగుదువు. నీవాడినది బహుదూరము యోజింపఁ
దగినది. కాని,

గీ॥ ఒంటరిగఁ గృష్ణ భీముని పంట నెట్లు

భింపనగు; బంపకుండినఁ బడఁతి కినియుఁ

బంపఁగ నట నేమానొ చెప్పంగరాదు

తలఁపఁ గీడంచి మేలెంచ పలయుఁగాదె!

కాంతారమునందు వైషమ్యదోషమున నీశేమ యే యలమటఁ
బొందునోకదా! దైవము పగవారియెడఁ గలండు. ఏమిసేయుదు!

ధౌమ్య—పాండునందనా!

ఉ॥ ఇంతటి స్వల్పకార్యమున కీవిటు చర్చ నొనర్చెదేల? యీ

కాంతనుగూడి భీముడిదె కానకునేగి విహారసౌఖ్యముల

నంతనమందఁగాంచి సుమతినంతతులగా ఫలకందములముల

వింతగఁ గూర్చి మీకడకు వేగమవచ్చెడుఁ గానఁ బంపుమా.

ధర్మ—విప్రకలావతంసా ! మీరును నందుల కనుకూలముగఁ బలుకుట
చే నా సంకయములెల్లఁ బటాపంచలైనవి. ఇంక మీ నుడువు
వడువున నడచుకొనుచున్నాఁడ. (భీముంజూచి.)

ఉ॥ తమ్ముడ ! భీమనేన ! విను • ద్రావది నీవెనువెంటవచ్చు; నీ
వెమ్మెయిఁజూచెదో; అబల ; • యేమరియుండెదు నుమ్ము; ఘోరవ
స్యమ్ములుగల్గు నీవనముఁనందునఁ, గంటికి రెప్పరీతి నీ
కొమ్మును గాచికొమ్ము మరి • గొబ్బునరమ్మిటు మమ్ముఁజేరగఁ.

భీము—అన్నా ! ఆటలనే నడచుకొనియెద.

ధర్మ—సత్వరమ మరలిరమ్ము.

భీము—చిత్తము.

ద్రావ—అసఘా ! సెలవుఁ గైకొనెద.

ధర్మ—మంచిది. భీమునితోడ సతిజాగ్రతగ నుండుము. జాగుసేయ
కుండు.

భీము—(నకులునిఁ జేసన్నబిలిచి చెవిలో నేదియోచెప్పి చేతిలోఁ
జేయి వైచును.)

(భీమ ద్రావదులు నిష్క్రమింతురు.)

ధామ్య—పాండవాగ్ని! నేనును బోయివచ్చెద.

ధర్మ—చిత్తము. (నమస్కరించును.)

ధామ్య—దీర్ఘాయుష్కాభవ ! (నిష్క్రమించును.)

ధర్మ—(స్వగతిము)

ఉ॥ మానినిఁగూడి తాఁజనియె • మారుతి ఘోరవనాంతదుర్గముల్
గానఁగ; నందు యక్ష సుర • గారుడ భేదర రాక్షసావళుల్
మానకయుండు; కృష్ణ యసఁమాన సురూప; మదిఁదలంప నే
మానొకొ? విత్తమం దతివలం దనురాగము మెం డెవారికిఁ.

యక్ష కిన్నర గంధర్వ భేదర నిశాకరబింబముఖుల నైన సరకు
సేయని మహాసౌందర్యశాలిని యీ పాంచాలి!

సీ॥ చంద్ర విలాసంబు ♦ సరకునేయక కేరు
ముదిత లేనగవు నెఱుఁగి మొగము
కనకంబుఁ దరిఁజేరఁగొనీదు సరియని
నాతి మైకాంతియు ♦ నాసికంబు
కువలయానందంబు ♦ గోట మీటఁగఁజాలు
నెరజాణ పిరుదులు ♦ నేర్చియుగము
సారంగ విభవంబు ♦ సారహీనము జేయు
చాన యానంబును ♦ వేణిభరము
ఆ విలాసంబు రూపంబు ♦ నా చొకాట
మా యెయారంబు, చెల్వం బయారె చూడ
మానివర్మల కై నను ♦ మదిని వాంఛ
కలుగునన నింక నితరుల ♦ గా ధలేల?

భీమసేనుం డాకనకాంగితోడ నిట వచ్చునందాక ననుమాన
మగుచున్నయది. ఏది తెరవు? (ప్రకాశముగ) నకులా! భీమ
ద్రావిడు లొంటరిగఁ జన నేదియో యనుమాన మగుచున్నయది.
వారికి సాయముగ నీవుం జన మేలయ్యెడినని తోచెడిని.

నకు—అన్నా! భవదాజ్ఞానుసారముగ వారిం గలయఁబోగలను; కాని
తమ యనుజ్ఞవడసి చనుచున్నట్టి భీమన్న కనుసన్నల నన్నుండేరఁ
జీరి హస్తంబుఁబట్టి,

గీ॥ “నకుల! జాగ్రత్! అన్నయున్నాడు సుమ్ము!
అన్నయున్నాడు జాగ్రత్ ♦ యన్న” యనుచుఁ
బ్రేమమెయిఁ జేతఁ జేయిడి ♦ వెడలఁ గాన
దాని నిప్పుడు మదిలోనఁ ♦ దలఁచుచుంటి.

మఱియు,

గీ॥ కువలయాధీశ! మనమీదఁ ♦ గోధవహ్నిఁ
ఘాన రారాజు; ప్రజ్వలింపుదురు దానిఁ

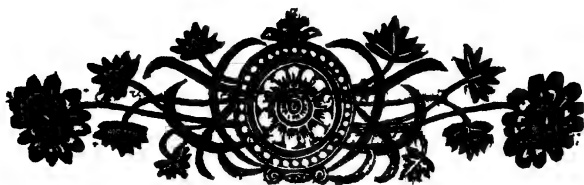
గర్జ శకుని దుశ్శాసనుల్ • కరము మచ్చ
రమ్ము లనునట్టి సమిధలఁ • గుమ్మరించి.

అట్లగుట, కన్నుగల్గి మెలంగక మోసపోయి యావలఁ జింతించిన ప్రయోజనము లేదు. అనిలనందనుం డజేయుండని తామెరుంగనిది కాదు. వారి రాకకై మీరంతగ విచారింపఁబనిలేదు. సత్వరమ రాఁగలరు. కాక, యేదేనొక బెట్టిదంపు కార్యమయ్యెనేని యప్పుడ వారికై చననగుగాని యిప్పుడెంతమాత్రము చనుట యుచితమని తలంప.

ధర్మ—సోదరా! నీవాడినదియు నాలోచనీయంబు. అట్టులనే కానిమ్ము చూతము. అన్నిటికిని దైవంబె కలఁడు.

(నిష్క్రమింతురు.)

ఇది ప్రథమాంకము

శ్రీ
హయగ్రీవాదు నమః
భీమ ప్రతిజ్ఞ

ద్వితీయాంకము

రంగము—వనవిహారము.

(ప్రవేశము—భీముడు ద్వారాపది)

భీము—(పై నీ జేయివైచి ద్వారాపదితో నటునిటు దిరుగుచు) ద్వారాపది
రాజనందనీ !

నీ! కమనీయకమలినీ • కల్లోలవీధుల

నడయాడు హంసల • నడబెడంగు

బహువిధసుమవల్లవప్రకరంబుల

విలసిల్లు తరులతా • వితతిసౌంధ్య

మకరందరస మాని • మత్తిలి విహరించు

నళికులంబుల రవంబుల చెలువము

పరివర్తమాధ్వర్య • ఫలరసంబుల గోలు

రాచిల్కగముల పెంజరవళి సౌబగు

గీ! పూరిగరచుచునుండ నా • మోల గాలి

వలనఁ జలియించు పండుటాకులకు తెదరి

కడుపులై ఛను మృగశాఖశముల మురుపు

కనులందుపు నేయఁగాఁ • గాంచు మబల!

కాంతా! ఇంతవరకీ వనరామణీయకముంజూచుచు వచ్చితిమి.

మణియు ననేక చిత్రవస్తువులఁ గాంచితిమి. కావున;

దీ! అన్నలనిన్న! అన్న వలఁ దన్నను మానక, నన్ను శౌర్యసం
పన్నునిఁగూడి యీవనికిఁ దచ్చితి వీవు విహారవాంఛమై;
సన్నుతిసేయఁగాఁదగినఁ చాయలఁ జూచితి, వింక నీయెడఁ
గ్రన్ననఁ గోరుమీ మనముఁ రంజిలఁజేసెడి వస్తువెద్దియో.

నావంటి భీరునివెంట వచ్చి, వచ్చినట్టింటికి నూఱకపోవుటచిత
ము కాదు. కావున నీయభీప్సితము వేగ వెలిబుచ్చుము. నీవుకోరిన
దెంతకష్టసాధ్యమైనను దప్పక నెరవేర్చువాడ.

ద్రావిడ—ప్రాజ్ఞేశ్వరా! నాకోర్కెల సఫలమునీయ మీరకాక మరె
వ్వరుగలరు? కాని,

చ! అవనివలెంద్ర! కోరు మని యంట కడుగులభంబు, దానిఁ దీ
ర్పవలసి వచ్చినంత నదిఁ పాయని సంకటమై యెసంగెడిగా;
యువతుల కోర్కెలకా దనుపఁ నోవునె బ్రహ్మకునైనఁగాని, యీ
పవనతనూజ! యట్టియెడఁ బల్కుఁగ నేల మనుష్యమాత్రులగా.

మణియు,

గీ! భీరువైనను నగనమఁ దీర్తుడైన

సారసాక్షుల చెంగటఁ బీఠములను

దఱచుఁ బల్కును తన్నుఁ దాఁ నెఱుంగకుండఁ

గదిసిరా మీఁదఁ జెందునుఁ గళవళంబు.

భీము—(కోపముతో) ఏమి! అట్టులనా!—

ద్రావిడ—నాథా! అనివార్యశౌర్యధుర్యుల రగు మిమ్మనుటకాదు. వుడ
మీఁగల సామాన్యపురుషుల నడవడిఁ దెల్పితిని. కావున మీరు
వేఱుగఁ దలంపక నన్ను మన్నింపవలయు. —

భీము—అహ! పాంచాలీ! ఏమంటివేసుంటివి? అట్టులైన నాప్రతిప
దినుము.

చ॥ వనజభవుండు తా నెదిరి • వచ్చుచుగాక, పురాంతకుండు పో
రొనరువ నిల్చుగాక, వనజోదరుఁ దెచ్చుగ నిచ్చమచ్చరం
టున ననిసేయుఁగాక కడు • ముచ్చట నీదగుకోర్కె దీర్పకుం
డిన శమనాత్మజానుజుడనీ, పవమానసుతుండనాదునే?

కావున నింకనైన నీసందియం బుడిగి యుండుము.

దా॥ ప—(విన్నంబోవుచు) కట్టా! జీవితేశ్వరా! చంద్రవంశాభిచంద్రా!
రణరంగభీమ! మతిలేక ననిన మాటకై యిట్టి తెట్టిదంపు ప్రతినఁ
బూనుట న్యాయమా?

చ॥ అనిలతనూజ! యీ వనవిహారము చాలును; కోర్కెదీర్చుడి
యని మిము వేడికొంట మొద • లంట నెచాలును; దానిదీర్పఁగా
జనుటయుఁ జాలు; నింక నిట • జాలును నిర్వఁగ; వచ్చినట్టి తొ
వను గనఁ జాలు; జాలునిక • వందలు వేలును దెచ్చియిచ్చుటలే.
భీము—(చిఱునగవుతో) పాంచాలరాజునందనీ! యేల నీవిట్లు కలవర
పడియెదు?

గీ॥ నాదు తెగువయు ధైర్యము • నాదుశౌర్య
మీ వెఱింగియు నిట్టుల • నంచ నగున?
కోరు మెయ్యెదియేని నీ • కోర్కె దీర్తు
నిల నసాధ్యులు గలదె నా • కెద్దియైన?

మఱియు,

క॥ ఇచ్చెద నని యాయనిచో
హెచ్చగుపాతకము; పుడమి • నెగ్గగు; శూరుల్
చొచ్చెడు తోవయుఁ గా దది;
చెచ్చెర నీయిచ్చఁ దెలియఁ • జెప్పమి యబలా!

ఆవంతు సంతతిపక తక్షణ మడుగుము.

దా॥ ప—నాథా! నాకోర్కెలఁ దీర్ప మీరకాక మరెవ్వరు గలరు?
మొట్టమొదట నేను మీవెంట వచ్చుటయే నాకు సకలసాధాగ్యంబు

లబ్ధినట్లయ్యె. మరియూ మీరిప్పుడు కోరుమనియన వలననట
సిరిరా మోకాల్ డిడ్డ చందంబుగదా! కాని యీకాన నిప్పుడిక్కడఁ
గోరఁదగినవస్తు వే మున్నయది? ఈవనమార్గంబున నాయెడఁదగులు
వస్తు వేద్యయేని నొకదానిఁ గాంచి 'ప్పుడుగదా నావేడికోలు.
కావున మన మీవనమునం దింకను గనులపండువు నేయఁగల నద
ములును నగములును గొలఁకులును వాహినులునుంగల పౌంతముల
కేగి యందందుఁగల చోద్యములఁ గనుఁగొందము.

భీము—మంచిది. అట్టులనే పోవుదము నడుపుము. (ఇరువురు కొంత
నడచి) సరసీరుహాననా! ఈనరోవరముఁ గనుఁగొనుమా.

సీ పంకజాతమరందఃపాన లోలాభినీ

గానమాధుర్యంబు ♦ గాంచు మబల

జలజవత్రములపై ♦ నిలిచి యుయ్యెలలూగు

కలహంస పిండులఁ ♦ గాంచు మబల

నభినవరాగసంకలనఁ జందికసాంద్ర

కాంతు లీనుదలంబు ♦ గాంచు మబల

ప్రతిబింబముల నిచ్చు ♦ ప్రవిమలతరచంద్ర

కాంతసోపానముల్ ♦ గాంచు మబల

తీరభూభాగసంస్థిత ♦ భూర్భువముల

సింధు సుమసంతతులసౌంధ్య ♦ గాంచు మబల

కమతమకరాది జలజంతు ♦ కాండములను

గాంచుమీ! యిట్టిసరసులఁ ♦ గాంచు మబల.

అకన్నట్టునది చూచితివా?

చ! హృదయము నిర్మలావృతము ♦ నీక్షణముల్ జలజాతవత్రముల్
ముడ మిడు హంసయానములు ♦ పొల్పుగు హాసము ఘనముప్ప మే
సఁ దనరు తువ్వవాననల ♦ నాథుని సాగరుఁ గూడు వాంఛమై
నొదటికి నదీలలాట కడు ♦ సౌంధ్య జనింపఁగ నేను దెంచుచు.

ఇంకాక దెస చూతముతమ్ము. (ముందునకు వచ్చి) చూచితివా !

గీ॥ ఇందు గరుడులు, కిన్నరు + లిందు, యక్షు
లిందు, గంధర్వు లుందు కిం + దిందు సిద్ధు,
లిందు సాధ్యులు, తపసు లింపొంద నిందు
నుందు, రయ్యవె వారల + మందిరములు.

దా॥—అహా ! బాగుబాగు ! సరియకాని, (ఒక దెస చూచి)
చ॥ అవనివతీంద్ర ! ఆకసము + నంటుచు వృక్షల తావితానముల
నవవిధగుల్మసంతతులు + నల్లడలం బొలుపొండ సేత్రవై
భవముగ నున్న యీనగము + వర్ధిలు నెట్టి పవిత్రనామ మీ
భువి గని దానిఁ దెల్పి మదిముచ్చట దీర్పగ మిమ్ము వేడదగ్.

భీము—వనజాయతాక్షీ ! అదియా !

గీ॥ దానిఁ బిలుతురు గంధమాదన మనంగ
వర్ణనాతీతమై యది + వటలు జగతిఁ
జలిమలయు మందరాద్రియు + స్వర్గగిరియుఁ
బోల; వది యెల్లమహిమల + పుట్టినిల్లు.

మఱియు,

గీ॥ భాగ్యభోగ్యంబులకు నెల్లఁ + బట్టుకొమ్ము
పొదలు నోషధవితతికిఁ + బుట్టినిల్లు
గరుడ మరసిద్ధ యక్ష కిం + పురుషహాని
కోటి కీ భూధరేంద్రంబ + యాటపట్టు.

కాపున దానిఁ జూడఁగోరుదువేనిఁ బొదము రమ్ము.

(ఇరువురు నిష్క్రమించి వేటొకప్పుక్క పువేళింతుడు.)

భీము—జలజాక్షీ ! ఈనగమునం గల వినోదంబులఁ గనుఁగొనుటకును
మౌనదవ్య వచ్చితిమి ! ఏమి మన యది వేకము ! మననిమానము
దీక్షిఁ బొమ్ము యోజనము లుండఁ గలదు.

గీ! కాంత! భానుండు నడుమింటఁ • గలఁడు కనుమ

ఈ నగవినోదనముదయ • మెల్లఁజూడ

నేత్రములు వేయిగల్గిన • గోత్రవైరి

కై న సాధ్యంబుగా దది • యగునె మనకు?

కావున నీనగవినోదావలోకనమిషచే మన మింక నిక్కడ
నొక్కంతతడ వుంటిమేని మనయిర్వూరిపైఁగల ప్రేమాతిశయంబున
నన్నుగారు మనరాకకై యెంతయో తహతహ పడుచుండుగదా!
ఇంక మనము సత్వరమపోదమురమ్ము.

ద్రావిడ—నాథా!

నీ! కరుణాలవాల! మీ • కతన నీనగముపైఁ

గల చోద్యములఁ గనఁ • గలిగె నేడు

మీపుణ్యవశమున • నీవువ్వవితతి ను

గంధ మాఘాఙ్గింపఁ • గలిగె నేడు

పాలుపొందు మీదయఁ • గలకంతశుకముఖ్య

కలరావముల వినఁ • గలిగె నేడు

వరలు మీసంగతిఁ • బరిపక్వ మధురన

ఫలవితానముఁ దిన • గలిగె నేడు

మీకృపాదృష్టి నాపయి • సోకియుంట

గంధమాదన సౌందర్య • గరిమఁ గనెడి

భాగ్య మబ్బంగనయ్యె నో • భవ్యచరిత!

యెంతచూచిన సంతృప్తి • యెసఁగదయ్యె.

భీము—నిశ్చయమే. కాని కాలాతీతమయ్యె. పోవుదమురమ్ము. (అని
ముందునకుఁ జనుచుండఁగా సాగంధికపుష్ప మొకటి యిరువురి
మధ్యను పడును. ఆపుష్పమును ద్రావిడి చేత నెత్తి)

ద్రావిడ—(తనలో) అహ! చూడఁగా నిది దివ్యసుమంబని తోఁచెడిని.
కానిచో నిట్టిగొనము లీననకుఁ గలిగెనునా? ఏమి యీసుమసాకు

మూర్ఖము! (ప్రకాశముగా) నాథా! యీప్రహసనము జూడఁడు,
దీనిచక్కండన మనిర్వచనీయముగదా!

ఉ॥ కాంతిని బాలభానుప్రభఃకగా దనిపించెడు; సారథంబునగా
సుంతయు నీడు గానము వశమంధరయందునఁ; జూడఁ జూడఁగా
వితగఁ దోచుచున్నది నవీనముగా, నిది భర్తనిర్మితం
బంతయునాచుఁ దావిగను * టబ్బుర మయ్యెగదా మనోహరా!
భీము—(అశ్చర్యముతో) పాంచాలీ! నీ కిపుష్పం బెందుండి వచ్చె? మన
మిర్వరము జంటగనే చనుచుంటిమిగదా! నే నెఱుంగకుండ నీ కెట్లు
వచ్చె?

ద్రావ—నాథా! ఎట్టు లననేల? మన మిర్వరము వనవిహారోత్సవకర
నేతెంచితి మని యెఱింగి మామామ యగు గాడువుతేఁడు,

క॥ చూడఁగఁ జనుదెంచుచుఁ దన
కోడలి కేదేని కాన్క * గొనవలె నని, పూఁ
బోఁడుల కిష్టంబగు నీ
పైఁడి ననగా దెచ్చియిచ్చెఁ * బవనతనూజా!

భీము—ఏమీ! వాయుభట్టారకుండు దీని నొసంగెనా? సంతోషము—
పోవుదము రమ్ము.

ద్రావ—ఇచ్చెఁ గాని,

గీ॥ నరవరా! హాటకాజ్ఞంబు * నరయ మదినిఁ
గోర్కెలిగురొత్తై, నివ్వరి * గొందునంచుఁ
దలఁప మున్నెవ్వరో దీనిఁ * దల ధరించి
నట్టుగన్నట్టు దీని నేఁ * బెట్టుటెట్టు?

విరులపై విరిబొండ్ల కమితప్రీతి, కాని యొకరిచే ధరింపఁబడిన
ప్రహసనము లింకొకరు దాల్చి యోగ్యములు కావుగదా! కావున,

ఉ॥ ఇంతకు మున్ను నన్నుఁగని * యింతిరొ! నీమదిగల్గు కోర్కె ల
త్యంతముదంబునగా దెలుపు * మయ్యవి వైశమ తీర్తునంచు మీ

కెంతయుఁ బట్కియమంటి; రిపు ధీకనకాంబుజముగా గనుఁగొనగా
సంతసమయ్యె; నిట్టి సుమ ధీకనకాంబుజము గొనితేరఁ గోరెదగా.

గీ॥ ఇట్టి కనకాంబుజంబు లెఁ దొంగిలెను గలవో
తరుసి, కొన్నిటిఁ గొనివచ్చి ధీకనకాంబుజ
నొనఁగి, నాముద్దు సెల్లింపుఁ ధీకనకాంబుజ!
ఆడి తప్పరుగద పూజ్య ధీకనకాంబుజంబు.

మీర లీదరముం బ్రసాదించకున్న మీపాదమాన నేనిచ్చోటు
విడుచుదానఁగాను.

భీము—(అశ్చర్యమును జెంతయుఁదోవఁదనలో) ఇప్పు డిట్టిప్రశ్నంబు
తెక్కడనుండి తేఁగలను? వాగ్దత్త మొసంగితి ననికూడ మాచించు
చుండెనే? ఈకులుకులాడి పలుకులు నాచెవులకు ములుకులంబోలె
నాటఁదొడంగె—అన్నా! పాండవాగ్ని!

గీ॥ “వలదు తమ్ముడ! భీమన్న ధీమన్న వలదు వలదు
మెలఁతతో నొంటి వనికేగ ధీమన్న వలదు
బెక్కురేకుల నాతోడఁ ధీమన్నగదురఁ
దెలిపియుంటివి విననైతి; ధీమన్నగదురఁ.

ఎన్నియో తెఱంగుల వలదని వారించినను జడుడనై పట్టువద
లక యీదుప్రదాతృజను నేనిట్టి వనమున కేల వెంటఁబెట్టుకొని
వచ్చితిని? వచ్చితినిపో, నీ పెద్దకోరిన నిత్తునని ముందుగ నేల ప్రసాద
దాల్చితిని!—భీ! మందమతీ! పెద్దలనుద్దులఁ జెడచెవిడిసిన దోస
కారివి. నీవేల యలమటల ననుభవించక పోదువు?—

వినను నిది సమయముకాదని చెప్పి చూచెడఁగాక. (ప్రకాశ
ముగ) కాంతా! సుమంబులఁ దెచ్చుట కిదియో తరుణము?

క॥ వనబాయతాక్షి! కనుమీ

నవనాక్షుడు పశ్చిమాదిరిఁ బరిశ్రేష్ఠింపగా

జనుచుండఁ గనుము, దనుజులు

వనచరులుగా నంచరింప • వచ్చెద రిటకుగా.

కాపున మన మిప్పుడే చనకుంటిమేని మన కెట్టిబెట్టిదంపుమున్న
వాటిల్లునో యెఱుంగరాదు.

గీ॥ అనువుగానట్టి సమయంబు • లందు స్వల్ప

కార్యమైనను నెఱవేర్చు • గావగు నొకా?

భోజనప్రియుడైనఁ దా • బొజ్జనిండఁ

దిన్నతటి నొక్కకడియైనఁ • దినఁగలండా?

తరుణీ! తరుణముగానితఱిఁ గోరిన నే నేమనఁగలను? పుష్పం
బుల కేగెదనన్న,

గీ॥ కాననాంతరముల నొంటిగా లతాంగి!

యెటుల నిన్విడనాడి నే • నేగువాడఁ

బ్రాణవర్యంత మైనట్టి • వనులనైన

మానహానికి నోర్వరు • మానధనులు.

కాపున,

ఉ॥ అన్నులమిన్న! కొన్ననల • కై యట కేగెద నన్న నొంటిమై
నిన్నిట నిల్పఁగావలయు • నే నిట నిల్పెదనన్న నెవ్వ రా
కొన్నన లిందుఁ దెత్తు రటఁకుగా జన నెంచుట కిందునుంట కే
నన్నఁడెఱుంగ నైతిఁ గద • యాయెడఁదాల్చఁగ విశ్వరూపముగా.

కాపున నిప్పుడు మాయన్నయున్న యెడకరిగి నిన్నటించియీ
వేకువం జని సాగంధికంబులఁ దేకున్న నీపు నామోముఁ జూడ
కుము. ఇది యెంతటివని! ఇట్టి స్వల్పకార్యమున కీ విట్టులమార్భ్య
ముఁబూనుట పాడిగాదు. బాగునేయక పోవుదము రమ్ము.

చొవ—నాథా!

గీ॥ భువరాక్రమ సంపద • వెలసినట్టి

ధీరవరు నిన్ను నావంటి • తెఱవ కోర

భీరునిబలె నీరీతి * భీతిఁజెంది

పల్కుచుండుట చిత్రీమాఁ * బవనతపయ !

తే కల కన్నును బట్టుదదలక,

గీ! కోరు మెద్దేని, దానిఁ జే * కూర్తు నిత్రుఁ

కూర్పకున్న యుధిష్ఠిరు * కూర్చిసోద

రుండ నేఁగాను పాతాళ్య * జుండఁగా న

టంచుఁ బట్కిన మాట లేమయ్యెనొక్కో?

నే నింతగ మిమ్ము సరికట్టుటకు,

గీ! పాండవాగ్రజు లుండెడి * వనికి నేగి

“ అన్న! కనకాంబుజంబు లీ * యతివ కోరెఁ

దెత్తు” నన వలదనక తాఁ * దేఁబనుచునె?

చూడనిది కొనసాగని * బాడకాదె!

అకారణమున మిమ్ముంతగఁ గోరుచుంటి. ఐనను ప్రేమాతి
రేకంబున వెనుకముందు లారయక యిచ్చవచ్చినటుల విచ్చల
విడిగఁ బల్కువేళలు వేరు, ఈవేళలువేరు. (అని చింతతోఁ దల
వంచుకొనును.)

భీము—పూఁబోడి! నీ వీతీరున నాడఁజెల్లునా? ఈఘోరాటవీమధ్యం
బున నిన్నొంటిగ నిల్చిచన నిక్కముగ నే నపకీర్తిపాలగుదును. లేక
నిమి తెంటఁగొనిపోవుదునేనియటతప్పకముప్పువాటిల్లును. ముందుకుఁ
బోయిన నూయియు, వెనుకకుఁబోయిన గోయియు, నయ్యెగదా!
నీవొక్కింతయైన యోజింపవేమి? నీయట్టిసాధ్య యిట్టి యవివేక
బుద్ధిఁ దలంచుట కేవలము దైవయోగమని తోఁచెడిని. ఇంచుకేని
యు నీవట్టిపట్టు వీడకుంటివి. ముం దేమికానున్నదోకదా!

ద్రావి—నాథా! మిక్కటముగునాపఁ జిక్కించి చిక్కింపకుండు.

భీము—(రిచ్చవడుచు తళలో) అహ!

ఈ పట్టినపట్టు నీడ్రుపడు * పట్టి యిక్క విడనాడఁబోవ; నీ
పట్టునఁ గార్యసాధనవు * ఫక్కిగనుంగొన దుర్లుటము; ఈ
యెట్టి విపత్సరంపరల * నీయెడఁజిక్కితి; శివినంతఁ బా
చెట్టులొ ధాత్రిపై ననుభవించకతీరునె యెట్టివానికి?
ఈ తెఱవ యభీష్ఠిం బీడేర్చెదననిన నే నొక్కరుండనగుట,

గీ॥ కాంతకడఁ గావలిగ నుండ * గల్గునెవఁడు
దివ్యకుసుమంబు లిచటికిఁ * దెచ్చునెవఁడు
కాంచనాబ్జంబు లెయ్యెడఁ * గలవొ వాని
బాడలం జెప్పఁజాలెడి * జనుఁ డెవఁడు?

దైవమా! యేలయోతీరునఁ బరీక్షించెదవు? అగ్రోహ! నీ
మాట విననిదోస మిప్పు డనుభవించుచుంటిని. (అనఁచింతతో
నేలఁజూచుచుండ నొక దెసనుండి వారదుఁడు ప్రవేశించును.)

నార—(తనలో) ఆహా! బ్రహ్మమానసపుత్రుండనయ్యుఁ బ్రోయం
బగు నాహారంబులేక యెన్నియో దినంబులనుండి నత్త్రైకాదశీ
వ్రతంబు సల్పుచుంటిగదా! ఎందరిగిన నందుఁగల యెల్లవారును
“రా, రండి” యని మర్యాదగఁబిల్చి యెవ్వయో నాకష్టములేక
షడ్రసోపేతంబులగు నాహారంబు లొసంగుదురు. కాని వానిపై
నాకెంతమాత్రిము నిష్టముండదు. కలహభోజనుండ నని పేరువడి
యంట నట్టిభోజన మెన్నండు దొఱకునాయని నామనం మిప్పు
ఘోరుచుండు. దానికై మనోభీష్టదాయకంబగు వారి నామస్మర
ణంబుఁ జేయుచు నుండేని నరిగెదఁగాక.

త్రోడిరాగము—రూపకతాళము.

దీనావనశీలా-ర-మానారీ హృదయభేల
గానలోల, కనకచేల, కరిరాణ్ముఖ భక్తపాల దీనా
కారుణ్యమృతపూరా-క్రి-కాస్తుభ మణిమయహిత
మేరుధీర-దురితదూర-మహి-రాంతస్థవిహార దీనా
(అని పాడుచు ముందునకువచ్చి)

ఇం దెవ్వరో యున్నట్టు లగుపట్టుచున్నయది. పోయి వారెవ్వరై యుందురో కనుఁగొనదఁగాక ! (భీమునివైపున కరుగుచుండ)

భీము—ఈ ఘోరాటవీరుధ్యంబునఁ దారకనామవతనంబు వినవచ్చు చున్నయది. వారెవ్వరై యుందురు? (దిక్కులు పరికించి నారదుఁ గాంచి యెదురేగి) బ్రహ్మమాననపుత్రా! నమస్కారము.

నార—కల్యాణము !

ద్రాప—త్రిలోక పూజ్యా ! నమస్కారము.

నార—దీర్ఘ సుమంగలీభవ ! దీర్ఘాయురస్తు ! మనోవాంఛా ఫలసిద్ధి రస్తు ! (నవ్వుగతము) ఇప్పుడు నాకుఁ గొన్ని శుభశకునంబులు కనిపించు చున్నయవి. వానింబటిచూడ మన్మనోభీష్టసిద్ధి యచిరకాలంబునఁ గలిగెడునని తోఁచెడిని. (ప్రకాశముగ) భీమసేనా ! కాంతాసమేతుం డవై కాంతారముల కేతెంచి యిందలి వింతలఁగాంచి యత్యంత సుతోషంబు గల్గియుండుటకు మారుగ నీవదనాబ్జంబు శోభదరిగి యుండుటకుఁ గతంబేమి ?

భీము—మానిచందా! యేమనిపలుకువాఁడ!

ఉ॥ మానికులావతంస! విను ♦ మానినిఁగూడి విహారవాంఛ నీ

కానకువచ్చి యీరుచిర ♦ గాత్రికి నొక్క వరం బొసంగితికా;

నార—శౌర్యధనుండవగు నీ వీకురంగనయనకు వరంబొసంగుట యుచి తమేకదా! తరువాత?

భీము—దానికి నిప్పు డీముగుడ ♦ తప్పక తెచ్చునె నిట్టి సూనములే;

నార—నీవంటివాఁడు వరముం బ్రసాదింప నిదియూ యీ ముదిత కోరుట! తరువాత?

భీము—కాని, తదీయపుష్పతరి ♦ గల్గినచోటు లెఱుంగ నియ్యెడఁ.

ఈపుష్పంబులున్న తెన్ను లరసెదనన్న నొక్కరుండవగుట నబల కడ నుండుటకును కమలంబుల కేగుటకును వీలు పడదయ్యె. ఎవ్వరైన నొక్క రియ్యెడనున్న శీఘ్రము నావిరులం దేఁజాలుదు.

కావున నోత్తిలోకవంద్యా! కుసుమంబులఁ దెచ్చి యీకుసుమ
కోమలి ణానంగి సంహోషఁపెట్టుట కెద్దియేని యుపాయంబొందు
ప్రసాదించి నన్ను ధన్యంజేయ వేడెద.

నార—(చిరునగవుతో) అట్టులనా? వృకోదరా! నీకసాధ్యమగు కార్య
ముందునా? ఈ వనజాక్షి చెంతనుండుటకుఁ దగినవాని నొక్కని
సరయలేకుంటివా? లేదా నీకుమారుండగు ఘటోత్కచుండు?
నీకాతం డిప్పట్టున నెక్కుడు సాయపడఁగలఁడు. వానిరప్పించి యి
చ్చోనిలిపి, నీవ చని కనకకుసుమంబులం దెమ్ము. నకలలోకప్ర
భ్యాతిశౌర్యకాలివగు నీ కీకనకప్రసూనంబులఁ దెచ్చుటన నెంత?
ఈ పుణ్యకాలిని యగు పాంచాలీమనోభీష్టం బీడేర్పకుంటివేని
దుఃఖతయగు. అది నీకు నశుభాగమన హేతువు కానోవు.
కావున వానిందెచ్చి యీమచ్చెకంటిముచ్చటం దీర్చుము. నీవేగడి
మార్గంబున నీకుందగినవాఁ డొక్కరుం డగుపడి యీ కనకప్రసూ
నంబు లున్నతెన్నుఁ దెల్పఁగలండు. అనుమానంబుమాని వేగ చ
నుము. నేను పోయివచ్చెద.

భీము—చిత్తము. (నమస్కరించును.)

నార—(నిష్క్రమించును.)

భీము—(ద్రౌపది నుద్దేశించి ససంభ్రమముగ) పాంచాలరాజనందనీ!
నీ మనంబునం దించుకంతయు సంకోచింపకుము. ఇప్పుడే హైదిం
బుని రప్పించి యిటనిలిపి నేనచని ప్రసూనంబులఁ దెచ్చెద. కావునఁ
జింతంబొసి సంతోషముగ నుండుము.

ద్రౌప—నాథా! మీ చెట్టఁబట్టిన నాకెట్టిచింతయు లేదు. అట్టులనే
కానిండు.

భీము—(కన్నులుమూసికొని) దేవానీకభయంకరాకారమూర్తీ! సము
దగ్గరేత్రానంచయనమవర్తీ! ఘనబలొద్దండ విక్రమస్ఫూర్తీ!
ఘటోత్కచనామ నిశాచరచక్రవర్తీ!

భీమ పూరిత జ్ఞ

(తెరలో గంభీరా రావములతో ఘటోత్కచుడు పోవేళించును)
 ఘటో—(ద్రోపదీ భీములంజూచి విసయంబున) సమస్కరించుచు
 న్నాడ. తండ్రీ!

ఈ ఎంచుల కీరు నన్ను మది • నెంచితిరో తమ కెట్టికార్య మీ
 నండనునుండి కావలెనో • సవ్యసూధామధురోక్తిఁ దెల్పుఁడీ;
 కొందలమొద భూపతులఁ • గొట్టుదుఁ బట్టుదు భూతకోటులకా
 జిందలవందతోనటులఁ • జెందుదు మెందుగ దైత్యమండలిగా.

మఱియు,

నీ! ఈరేడుభువనంబు • లెల్ల దల్లడమందఁ

జేయఁజాలుదు నట్ల • నేయుమన్న

కులగిడులెల్ల న • ల్లలనాడునట్టులఁ

జేయఁజాలుదు నట్ల • నేయుమన్న

గరుడ గంధర్వ కిన్నరుల గతానులఁ

జేయఁజాలుదు నట్ల • నేయుమన్న

జలనిధులెల్లను • గలకజెందెదురీతిఁ

జేయఁజాలుదు నట్ల • నేయుమన్న

తేగీ నప్త దిక్పాలకుల భవ • దంఘ్రివద్ద

ములను భయభక్తిఁ గేల్పొడ్చి • నిలుచు నటులఁ

జేయఁజాలుదు మీరట్ల • నేయుమన్న;

జవక! వేవేగ మీయాన • వినఁగవలతు.

భీము—కుమారా! వీరశేఖరా! నిన్నుఁ బిల్చిన కారణముఁ దెల్పెద
 వినుము.

గీ! వనవిహారంబుఁ జేయుచు • వచ్చువేళ

వనజలోచన కొసఁగితి • వర మొకండు

జాని కియ్యొడఁగోరె ని • ద్దానిఁ బోలు (అనిచూపుచు)

జలజములు కొన్ని లెక్కొనఁచు • జలజవరుణ.

అడిసమాట తప్పట పాడిగాదు. కావున నిట్టి ప్రసూనములం
దెచ్చి యిచ్చి యీ ప్రసూనముల కోరికం దీర్పవలయు.
భూటా—జనకా! ఇదియేనా నే! తేయవలసిన చెడుము? పెలవయ్యె
నేని! దృటికాలంబునం దెచ్చి తమ కర్పించువాడ.
భీము—తండీ! నీ ధైర్యస్థైర్యంబు లేనటుంగనివి కావు. నీయం దట్టి
సామర్థ్యము కలదు. కాని యీ యన్నులమిన్న నన్నుఁ దెచ్చునికోరె.
కావున నేన పోయి యావిరులం దెచ్చువాడ. అంతవట్టు నీవు నీ
తల్లిం గాపాడుచుండుము.

భూటా—తండీ! మీయాజ్ఞ శిరసావహించెద.

భీము—పాంచాలీ! నీ కోరిన విరులిదే తెచ్చువాడ. నే వచ్చెడుదనుక
నీసుతుం డగు భూటాత్మచుండు నిన్నుఁ గాపాడుచుండు. కావున
నిర్భీతిగ నీ విం దుండుము. (అని మేను బులుకును)

ద్రావ—నాథా! చిత్తము. ఆలాగుననే పోయిరండు.

(భీముఁడు నిష్క్రమించును. ఈవనికజారును.)

రంగము—అన్యప్రదేశము.

(ప్రవేశము—ఒకపాదరింట నిద్రించు ద్రావదియు, దానిముందు భాగ
మున భూటాత్మచుండును)

భూటా—వన్యమృగయాధ భీషణ భూషణంబులు మితిమీరు తున్న
యవి. ఈయమ కవి నిద్రాభంగముఁ గలిగించునేమో కదా?

ద్రావ—(తుర్బిపాటున లేచి) ఏమీ యీ పాడుకల! మనము కలంబు
చున్నయది. అయ్యో! నాప్రాణవిభుండు వలదని చాటి చెప్పినను
వివనైతి. హా! నాకుండు కాననంబున కే! తడవయ్యె. ఇంకను ఈ
డయ్యె. ఈ నాస్వప్న ఫల మెటులఁ బరిణమించునోగదా!

చ! వనమున కేల వచ్చితిని? * వచ్చితిఁబో, కనక ప్రసూన మీ
కనులకు నేల కన్నడికా? * గవ్వజెఁబో, తమ యేల కల్గె న

మృతమున? గల్లెఁబోయల సుమములఁ దెచ్చున నేల నాథు? డె
మృని వచియింతుఁబో, విభుఁడు నా నని న న్విడి యేగ నేలొకో.

నాథా! నామాట తోసివేయఁజాలక యొంటిగ విపినంబుల కరి
గితివా?

గీ॥ అడవి నావ్రసూనమ్ము లే యెడను గలవో

అరయఁగల్గితో లేదో భూవర! మరేడు

కార్యమయ్యెనో? తెలియంగఁ గలమె? నిజము

సుమ్ము “స్త్రీబుద్ధి ప్రళయాంతం క” మృతంగ.

విభుని విపినంబుల కంపి యెంత దురంతచింత నొందుచుంటి.

(ప్రవృత్తు నుద్దేశించి) కనకవ్రసూనమా! నీమూలమునఁగద నా
కిన్ని కడగండ్లు సంపాదించె.

ఉ॥ కోమలరూపమ్మా బయినిఁ గోరికలూరెడి వన్నచిన్నల

హేమకురంగ మారఘుకులేశ్వరు మైధిలి బాసినట్టు లీ

కోమలరూపమ్మా బయినిఁ గోరికలూరెడి వన్నచిన్నల

హేమసుమంబ! నాథు నను నిల్లడఁబాటుంగఁ జేసి తక్కటా!

నీవు నాకై యెందుండి వచ్చితివి? ఇది మాయయా, లేక

నాడు నీతారాముల నెడఁబాసిన కురంగమే యియ్యెడ మా యీ

జాయావతుల నెడఁబావ నీవుష్వరూపంబుననవతరించెనా?—అయ్యో!

యెంతటిపాపిని! ఇచ్చటి తెఱంగు గఱింగిన నాయుధిష్ఠిరమహారాజు

నాపై నలుకఁబూనకుండునా? నను నిందింపకుండునా? ఆహా!—

ఘటా!—అమ్మా! ఏల నీవీ లీల విలపించెడు? నిర్వక్రవరాక్రముండగు

మజ్జనకుం డనపాయుండై యిందు సత్వరమ రాగలండు. భయం

పడవలదు. ఆ వీరశేఖరు నెవ్వారును మీరఁ గల్గుదురా? అటుగాక

మరొక్కటియైనచో,

చ॥ పరమవతివ్రతామణి! జరివం బను సంపదబెంపు గన్న నా

సరికొనురుండు గల్గఁ దమసాటిసతీమణిగొ గొఱంతయే?

నరసుర నాగలోకముల ♦ నాదు శరాహతిఁబట్టి త్వత్పదాం
బురుహసమీప దేశమునఁ ♦ బొల్పుగ నిల్పఁగనేర్తు నమ్మరో!

కాపునశోకంబు మాని సంతోషంబుగ నుండుము తల్లీ!

ద్రావిడ—(గద్గదికతో) అన్నా! అమితబలసంపన్నా!

గీ॥ సాటివిలుకాండ్రలో నెల్ల ♦ మేటి వనియు

నలఘుమాయాపవీణత ♦ నమరి తనియు

శూరులం దెల్ల నసహాయ ♦ శూరుఁడ వని

వింటి నే మున్ను దానిఁ గ ♦ న్నొంటి నిపుడు.

చాలుఁ జాలు; నేకాకియై మీజనకుండు వనికిం జన నిర్భీతిగ
నీ విట నుంటివి. ఇది ధర్మమా? సమధికశౌర్య సంపన్నుల రగు నమ
రధికుల నిటఁ గాపువెట్టి నీజనకునివెంటఁ జనవలదా? అట్లుగాక నీవు

గీ॥ వైరు లెవ్వరులేని యీ ♦ వనమునందుఁ

గోరమీసల మెలివైచి, కొంచు నిలిచి

హెచ్చు పొరుషవాక్యముల్ ♦ ముచ్చటించ

నేమికార్యంబు? రాత్రించఁ రేంద్రచంద్ర!

అక్కడ మీజనకుండు శత్రుల బారిబడి నొచ్చినపిమ్మట నీవట
కరిగి నీతండ్రియభీష్మతంబు నెఱవేర్చెదవా యేమి? ఏమీ నీ శౌర్య
సంపద? హెచ్చుగ మెచ్చవచ్చు!

ఘటో—తల్లీ! ఇట్లు చింతం గుండ నేల?

చ॥ పవనసుతుండు యుద్ధమున ♦ వైరులచేఁబడి నొచ్చియుండినగా
బలనె తారలగా గనము? ♦ భానుశకాంకులు త్రోవఁదప్పరో?
భువనములన్నియుగా బొగులతో? గగనం బది బెగ్గడిల్లదో?
నవిత్రుని వేడివెల్లు లిలఁ ♦ జల్లనయై విలసిల్లఁ జెల్లవో?

అట్టి నాజనకుని సామాన్యమానవునిఁగాఁ దలంచితినా? అమ్మా!
అయ్యెడఁ గాం యోక కార్య మయ్యెనేని బట్టినగునన్ను వ్యర్థునిగాఁ
దలంచితినా? నుదీయపరాక్రమం బీ వెఱుంగవైతివి.

ఉ॥ కొట్టుడు నెల్లలోకములు • గుక్కిటబట్టుడు నవనీరధుల్
పట్టుడు మూడుమూర్తుల నవగృహమండలి మండఁ జేయు దీ
పట్టిని, వన్న, వ్యర్థునిగ • భావమునందుఁ దలంచఁ తల్లి! నీ
విట్టులఁ గుండకమ్మ ధరణీశ్వరుఁ దెత్తు నకుంతితక్రియఁ .

జనని వగుట నీ వీ కరణి ననుఁ గారులాడినను గినుక వహింపఁబోను.
ఇయ్యెడ నొకసీలి కలదు. ఏమన,

గీ॥ పితము, స్వామియునైన యీ • భీమసేనుఁ
డిచటఁగావుగ నన్నెట్టె • నెటులఁ జనుదుఁ?
దండియానతి మీర నంకిదనున కగునె?
సామివరపుళ్ళ నాయంబు • నమసిపోదె.

మఱియు, శౌర్యసంపన్నుండును మానధనుండును నగు మాజనకునే
సూనంబులఁ దెమ్మని వేడితివి. ఆయనయుఁ దానే కొనితెత్తు నని
చనియె. అట్టితటి నేసాయపడంజన నాతండికిఁ బ్రతిజ్ఞాభంగంబు
కదా! ఏల నీ వీ లీలఁ బలికెదవు? మజ్జనకుం డిప్పుడే విరులం గొని
విచ్చేయం గలండు. కావునఁ జింతం బొసి నెమ్మది వహింపుము, తల్లి!
ద్రౌప—కుమారా! నీవాడినది నిక్కువమె, కాని నా కిప్పు డనేకాప
కకునంబులు గాన్పించుచున్నవి.

గీ॥ మిన్ను తలపైనిఁ బడినట్టు • లున్న దకట,
వామలోచన మదరెడు • వదల కదట,
కనులఁబాష్పకణంబులు • గ్రమ్ము నకట,
కారణములేని చింత చేకూరు నకట.

ఇంతియకాక దుస్స్వప్నంబుఁగూడఁ గంటి. ఎద్ది యన ?

ఉ॥ ఇంతనరాని శౌర్యధనుఁ • డిట్ట నిరాయుధుఁడై కశీరమం
దంతట గాయముల్ గలిగి, యక్కట! రక్తము గార ధైర్య మా
వంతయులేక దుర్బలుక్రియఁ గడుఁగుందుచు నిల్చినట్లు నా
కాంతునిఁ గాంచితిగ్ గలను; • కల్లె భయంబు మనంబునం దొగిగ్.

కుమారా! ఈకారణమున నిన్నితైఱంగునఁ గోరుచుంటి. నీ
మాటల నిజ వివరణల, నిముసమైన మనఁజాల.

ఘటా—తల్లీ! ఏల యింతైఱంగున భీతిలైదు ? వనితలకు వామలోచన మదరిన శుభంబులు చేకూరు. కొత్తగ గాయములు గల్గినీ విభుండు నిలిచినట్టులఁ గంటివేని నామహానీయుండు సౌగంధికములఁ దెచ్చి యిచ్చినట్లగు. నీ శకువంబులన్నియు మిన్నయైనవి. దానికై నీ వినుమంతయుఁ జింతింపకుము.

గీ॥ అతివ తానంత సంతోషములిఁ జెలంగఁ

బతికి నంతటి దోశ్శక్తి ♦ ప్రిబలుచుండుఁ

గాన మనమున సంతోష ♦ మూను మమ్మ

కమ్రసద్గణవల్ల! నా ♦ కన్నతల్లీ!

మఱియు నందనందనుని కృపావిశేషమున నాపాండుసూనులు

దీర్ఘాయుష్షుంతులై యుందురు. తల్లీ!

ద్రావిడ—కుమారా! నీ వెటుల నచ్చఁబల్కినను నామదిఁగల దిగులు దీరకున్నయది. ఏమిసేయుదు?

ఘటా—తల్లీ! సద్గణకల్పవల్ల! నీ విచ్చో నొంటిగ నున్నకొలంది నీ మదిఁగల దిగు లధికమగుచునే యుండనోవు. అల్లదిగో, కనుర గొనుము.

శా॥ దేవా! పోవు మటంచు మొట్టలిడు నా ♦ దేవారి రక్షింపఁగా
దేవారాతిసమూహముఁ దునిమి రక్షిం రక్షయుక్తంబుగాఁ
బోవం గాంచి త్రిలోకనాథుఁ డపరాంభోరాశితూణంబునఁ
దోవం జూచెడు చక్రమల్ల దిననాథుం డిట్లు దోచుకొనివి.

ఇక్కడ నుండఁదగదు. ఇంక నాయుధిష్ఠిరుండున్నయెడ కరుగు దము. ఆయరద మారోహింపుము తల్లీ!

ద్రావిడ—తండ్రి! అటులనే చేసెదఁగాని యాయజాతశత్రుని సమక్ష మున కరిగి యామహానీయవదనారవింద మెట్లు కన్గొందు? హత విధి! నా కెట్టి యవమానంబు సంఘటిల్లఁ జేయుచుంటివి!

(ఇరువురు రథము నెక్క నిష్క్రమింతురు.)

ఇది ద్వితీయాంకము.

శ్రీ
హయగ్రీవాదు నమః
భీమ ప్రతిజ్ఞ

తృతీయాంకము

గంధమాదన పర్వతస్థాంతము
(ప్రవేశము - భీమఁడు)

భీము—(ప్రవేశించుచు)

మ! పరివశ్యంబగు పండులకా దినెడి వ్యాపారంబునకా జేరి వా
నరసంఘంబు స్వభావచాపలము గఱిన్పట్టంగ శాఖల్ నిరం
తరముగా జేతుల నూప, నొల్లని కపిత్థశ్రేణులకా దట్టమై
కరమాహ్లాదముఁగూర్చు చుండెగద యీకాంతార మెంతేనియుగా.
(శౌంచము ముందునకు నడిచి) ఇదే! గంధమాదన పర్వతము.

సీ! నీవీరవర్యుండు * గావించె లంక భృ

మైశ్వర్యమగునట్టు * లలఘు శక్తి

నేవీరవర్యుండు * రావణాసురునిచే .

స్వర్గమందిన సిగ్గు * బాహుజేసె

నేవీరవర్యుండు * భావించె మున్నీటిఁ

బల్బులంబుగ దాట * వలసినంత

నేవీరవర్యుండు * చేవమై నక్షయుఁ

జించి రావణు దీర్ఘ * చింత ముంచె

నేమహావీరునికా గల్గి ♦ రాముఁ డెల్ల
లోకముల దుఃఖరహితంబులుగ నొనర్చె
నట్టి పూజ్యుండు హనుమానుఁ ♦ డధిపసించుఁ
గాదె యీ గిరిరాజంబుపైఁ దలిర్ప.

వేటొకవైపును జూచెదఁగాక! (అని నిష్క్రమించును)
(వేటొక పక్క హనుమంతుఁడు ప్రవేశించును.)

వాను—(తనలో)

క॥ తరణికుల చంద్రుఁడౌ రఘు

వరు గుచరిత్రంబు గానఁఫణితి సతముఁ గి

న్నరతతి పాడ వినుచు మే

స్మృతిదితి నే నమృతసింధు ♦ మగ్నుని మాడ్కిక.

ఆకారణమునఁ జాలకాలము కడచినను తెలిసికొనలేకపోయి
తిని. (తలచికొని) ఏమి ఆశ్చర్యము! లోకమాత యగు సీతామహా
సాధ్వికి నాయం దెట్టి యనుగ్రహ విశేషము కలదు?

చ॥ తనపతియకా రఘూద్వహుని ♦ ధారుణికి మును పట్టభద్రునిగా
నొనరఁగఁ జేయువేళ, ముదఁమొంది విభుం డొక తారహారముగా
దనకు నొసంగ, దానిఁగొని ♦ నాయెడఁ గల్గిన ప్రేమపెంపునగా
వనచరముఖ్య వీరభటవర్గము చూచుచు నుండ నా కిడె.

(కుడిక న్నదరుట నభినయించి) సీతాదేవియొక్క యన్వేషణ
మునందు దక్షిణస్పందనమయ్యె. అప్పు డది శుభాగమన హేతు
వయ్యె. అదే క న్నిప్పు డదరుచున్నయది. కాని త్వరగా నెందుల
కీజనుఁ డట్టిమంగళము ననుభవించుటలేదు? (ఒక పెద్దధ్వని నాలకించి)

ఏమి యీ కులభూధరసంక్షోభముఁ గలిగించునట్టి యశనివిని
పాతనదృశ మగు సింహనాదము!

ఉ॥ నాదములన్నిటికా గబళనం బొనరింపఁ గురంగగర్భ ని
ర్భేద మొనర్పఁగా, మదకఁగేఱుమదం బునుపగా, మృగేంద్రముగా

బాధితనిదగ్గర నొనరువంగ, సమర్థము గన్న దద్దిరా!
యే దెననుండి వచ్చె నివు • డియ్యది? యెవ్వనిసింహనాదమా?

(దిక్కులు పరికించి) ఏమి కలవరము! ఏమి ఆశ్చర్యము! గొప్పది
యగు నీసింహనాదముచే సంక్షోభితవనచరయూధము యొక్క
భయచేష్టితము లెట్లున్నవో చూడుము.

సీ॥ భీతిమై సమభులు • వృక్షకాఖిల కైక్క

గమకించి ధరఁబడుఁ • గానకునికి

నం దందె విడివడ్డ • దగు కురంగయుగంబు

బెదరున నొండొంటి • వెదకు నందె

పరుగిడుచుండి యే • వక్త్రంబుఁ దెరచి పే

మనుజూచుఁ బ్రియురాలి • మదపు లేన్లు

నిదురించు వార్యక్ష • మదరిపాటున శిరం

బెత్తి యోజనసేయు • నించుకంత

ఇట్టి విపరీతకార్యంబు • లెవనికార

ణమునఁ గలిగె నీఘోరకాఁననములోన?—

(భీముని దూరమునఁ జూచి)

ఔర ! ఇంతటిగఁభీర • మైనమూర్తి

సత్వసంపదఁ గలుగు నీ • జనుఁ డెవండు?

ఉత్సేకముచేతఁ బ్రత్యక్షముగ శరీరముఁ దాల్చి యుద్భవించిన
విక్రమమో యనునట్లు లుండె. నాహృదయమునకుఁ జమత్కార
ము గలిగించునట్టి యింతటి బలాతిశయమును, సమరక్రీడాగోష్ఠి
యం దధిక పాండిత్యముగల యీగదయు, భ్రావిక్షేపముచేతనే
యతిభారమును వహించిన యీధనుస్సును, గలిగిన యీపూరుషుం
డెవండు? మిక్కిలి కఠోరవృత్తి గల యీతనిచేతనే యీవనక్షోభము
గలిగిన ప్లే నూహించుచున్నాడ. కానిచో నింతటిభయంకరాకార
ముగ ప్రకృతి గలుగనేరదు.

(తెరలో)

భీము—ఓగంధమాదనసమీపచరు లగు వనచరులారా!

ఉ॥ తూరువుదిక్కునంతః దన * దోపటిమంబున గెల్చి కప్పముల
సారెకుఁగొంచు నేనృపతి, సల్పె ధరకా మును రాజసూయ మా
శూరివతంసుఁడౌ శమనసూనుని తమ్ముఁడ! భీముఁడ! ముదం
బారఁగ హేమకంజములకై యిటు వచ్చితి జాడఁ దెల్పరే?

వాను—(విని సంతోషించి) ఆహా! వీడు వృకోదరుండు, సకల వీరా
గ్రాణి. ఉదగ్రబలముచే నిగ్రహింపబడిన బకాసురగర్వసామ్రాజ్య
నంపితుండు. వజ్రతుల్యమైన తన మప్టివ్రహ్మరములచే రాజసూ
యాధ్వరమునకు బశుస్వరూపుం డగు మగధనాథుని వధించిన
మహావీరుండు. ఈభీముఁడు నాకు దృష్టిగోచర మగుటఁ జరకాలము
నుండి యిగిరిగహ్వరమందుండిన నాయునికి నేటికి ఫలప్రదమై
నది. (కొంచెమాఁగి)—ఏమిటశ్చర్యము! మహావీరసంపన్నుఁడు.
శ్రమ యన నెఱుంగనివాఁడు. ఆతనిపాదవిక్షేపముచేఁ బ్రతిపదమునకు
శిలలు చూర్ణము లగుచున్న యవి; పిక్కల రాపిడిచే మార్గమునకిరు
పార్శ్వములఁగల వృక్షములు భగ్గుము లగుచున్నయవి. ఇట్టి యు
ద్దామగతిగలవాఁడైనను శరీరమునందు స్వేదకణములు పుట్టుటలేదు;
నిట్టూర్పుల సైతము విడుచుటలేదు, ఏమి యీతని యద్భుతగమన
క్రియ!—ఇం దాశ్చర్య మే మున్నది? ఇతని పుట్టువునకు వాయు
దేవుండుగదా కారణము! మరియు నమానుష మగు నేదే నొక పరా
క్రమశక్తి లేనిచో మనుష్యసాధారణులకు దుఃప్రవేశ మగు నీవనముఁ
జూరుట కితం డెట్లునమర్థం డగు? నేను త్వరలో నప్రకాశితస్వరూ
పుండనై కొండొక కాల మీతనితో వినోదసంపాదనముఁ బొందుట
కీతని యాగమనమార్గ మంకట్టెదఁగాక! (అని తోఁకను బెంచి, త్రోవ
కడ్డముగ నిడి మార్గమధ్యమందుఁ బరుండియుండును)

భీము—(ప్రవేశించుచు) ఓ గంధమాదనచరు లగు వనచరులారా!

ఉ॥ తూనుపుదిక్కునంతః దన • దోఃపటిమంబున గెల్చి కప్పముల్
సారెకుఁగొంచు నే నృపతి • సల్పె ధరణి మును రాజసూయ మా
శూరవతంసుఁడౌ శమనఃసూనుని తమ్ముడ! భీముడ౯ ముదం
బారఁగ హేమకంజములకై యిటు వచ్చితి జాడఁ దెప్పరే?

(దూరముగ నున్న హనుమంతునిఁ జూచి) ఓరీ శాఖామృగమా!
ఎవ్వఁడవు నీవు? మార్గమం దున్నాఁడవు? (తనలో) కదల దేమి!—పా
పము! ఈవృద్ధమర్కటము ముదిమిచేఁ గదల నేరక యిట్లు పడియుండ
నోవు. వృద్ధత్వం బెట్టివాని నైన సంగటముల పాల్సేయును కదా!

నీ! అడుగుదమ్ముల కెల్ల • మడుగు లొత్తెడుచాన
దరికిరమ్మని పిల్వఁ • దగవులాడు

అద్దముద్దుగఁ బెంపఁ • బెద్దయైన నుతుండు
చేర రాఁగోరిన • జీదరవడు

అలోచనకు ఘనుం • డని వచ్చు నెచ్చెలుల్
పిలిచిన విన నట్లు • తొలఁగుచుందు

అదియేమిరా యన • నరృకుల్ సైతము

నీ మాట కా దంచు • నీరసింతు

గీ॥ ఏల యింకను జీవించె • నీతఁ డంచు

నీనడించుచుఁ బల్కుదు • రెల్లవారు

కట్ట, వార్ధక్యమా! నిన్ను • గాంచినట్టి

నరుని కడగండ్ల నుడువంగఁ • దరమె ధరణి?

(సమీపించి, బాగుగఁ బరికించి తనలో) ముదిమిగల దయ్య

నతిగంభీరముగ నున్నదే! (ప్రకాశముగ) శాఖామృగమా! ఎవ్వఁడవు

నీవు? మార్గ మరికట్టినాఁడవు.

చ॥ ననుఁ గనిసంతనే భయముఁనకా బర తెంచెడు ధీరసత్వముల్

కనుపడుచుండ నీమదినిఁ • గల్గదు భీతి యొకింత యేనియు

చనవదియేమి! నీననాజశాపలముగా విడనాడి ధీరతగా

వనచర! తోవ కడ్డముగ * వాలము చాచుకయుంటి వద్దిరా!

హను—(తనను జూచికొని నవ్వి తనలో) ఆహా! నే నంతవని చేసితిని!
దిగ్దంతిదంతభగ్న సమర్థము లగు భుజవీరములును, మేరువర్వతముం
డీకొనఁజాలు దృఢతరవక్షస్థలమును, త్రిలోకముల దహింపఁగల
తేజోరూపమును గల నేను క్షణములో నుపసంహరించుకొని, భ్రా
తృప్రాధమికావలోకనవిధియం దెట్టి స్వరూపము గలవాడనైతిని?
—కొను.

గీ॥ ఇటుల నొనరింపనేని న * నితఁడు తెలిసి
కొని, విధేయుడై శౌర్యానుకూలము లగు
ధీరవచనంబులను బల్కు * నేరుచునొకొ?
కాన, నా కిది యొప్పిదమాను గాదె?

భీము—ఏమి ఆశ్చర్యము!

గీ॥ ధాత్రిపై నవలోకనమాత్రమున నె
వడిఁ బలాయన మగుస్వభావంబు గల్లు
కపికులంబున నిట్టి దెక్కడను జూడ
నార! దీనికి గత మేమొ * యరయరాదు.

ఈభూమియొక్క దివ్యమగు నొకానొక శక్తియై యుండునా?—

(విచారించి) కాదు కాదు. ఇతరమృగములయం దిట్టి విలక్షణ
మగు శక్తి కనుపించుటలేదు. ఇందునకుఁ గారణమేమై యుండును?

హను—(తనలో) అయ్యో!

నీ॥ విశ్రాంతగుణముల * వెలయు తేజోరూప

ముపసంహరించి నే * నుండనేర్తు

శక్తివిహీనమా * సర్వావయవములు

గల్గిన దుర్దశ * గాంచనేర్తు

బాష్పపూరంబులు * ప్రవహించు లోచనం

బులతోడ నెట్టులో * మెలఁగనేర్తు

హీనములండనై * యిటునటుఁ దిరుగాడ
 నెఱుంగవట్టుల నటియింప నేర్తుఁ
 గాని, యనుజాని నధికవిభ్రాతబలుని
 భాగ్యవశమునఁ గాంచుట * బాహముగము
 వేగ నాశ్లేషనుఖమండ * వేగింప
 నార! యించుక వారింప * నేరనైతి.

అయ్యో! నాహృదయద్రోధిమ కాల్యనా?— కాదు కాదు.
 అటులఁగానిచో అజ్ఞాతపూర్వసంబంధము గల యీభీముఁడు నన్నుఁ
 గూర్చి యెటులఁబలుకునో తెలిసికొన వీలుండదు.

భీము—తిర్యగ్దంతులలోఁ జేరినవాఁడైనను నీతండు నాహృదయము
 నాకర్షించి నాకు ముం దగ్గుచున్నవాఁడు. ఈతని ధీరత్వంబునుబట్టి
 సాధారణకపిగాఁ దలఁపరాదు. కొంచెమేనియు భయములేక, విడు
 వక, ప్రతిఘటించుచున్నవాఁడు. పరుగిడఁడు, తోవతోలఁగఁడు,
 నిలుచుండఁడు. ఏమియద్భుతము! మరియుఁ బ్రతివచనమును బలు
 కువానివలెఁగూడ నున్నాఁడు. చూపులయందుఁ దిరస్కారము
 గవ్వఱచుచున్నవాఁడు.

హను—(సంగంభముతో భీమునిఁ జూచి) ఓయీ! నీ వెవ్వండవు?
 ఈవన ఛోభము నీవలనఁ గలిగినదేనా?

భీము—అగును.

హను—ఎందుల కిటుల నాకులపఱచెదవు? వనప్రచార మగు జంతు
 సమూహమంతయు నెంత భీతి జెందుచున్నదో చూడుము.

భీము—(తనలో) ఏమి యీవానరుని చాష్ట్యము! (ప్ర)కాశముగ)
 ఐన నీసంగంభ మేమి?

హను—ఈ యరణ్యములు ఫలద్రుమాదులచే మాకు వృత్తిని గల్పించు
 చున్నయవి. అందుచే వీనికి నితరులవలన బాధ కలిగినచో మే
 ముపెక్కిరాము.

భీము—ఈపేక్షింపక చేయున దేమి?

హను—అట్టులనా? అట్లయిన నీవు నావల్ల నియమింపఁబడఁగలవు.

భీము—ఏమీ! ఈవీరుని వానరుఁడా నియమించువాఁడు?

హను—(నవ్వి) నేను నీతిమార్గముచే నపరాధి వగు నిన్ను వారింతు చుంటిని. దాని గుర్రెరుంగక పరుషముగఁ బలుకు చుంటివి.

భీము—ఏమీ! శూరునివలె యుక్తిప్రయుక్తులచే నాతో సంభాషింప మొదలిడితివా?

హను—ఓయీ! మే మరణ్యసంచారులము. మాకు కౌర్య మెక్కడిది? (నవ్వి) నీవు,

ఉ॥ శూరుఁడవైతివేని ఘనః * శూరవతంసులు పెక్కురుందు రీ
ధారుణి; వారిమోల భుజదర్పముఁ జూపఁగ నొనుగాక; యో
వీరశిరోమణి! సహజః * భీరువులు * నిరతం బరణ్యసం
చారులు నైన మాకడఁ గఠనంబరువంగ ఫలంబు గల్గునే?
కానిమ్ము! కడచిన దానికై కలహ మెందులకు? కాని మాదేశ
మునకు వచ్చిన నీ వతిథిస్వరూపుండవు. కావున నీచేసిన తప్పు
నొకసారి సహించితివి.

భీము—(నవ్వి) ఓహూ! మీరు చాల నేర్పరులుగ నున్నారు. మీ
పర్యవసానవచనము క్షమారూపముగఁ బరిణమించినదే!

హను—(తనలో) మంచిది. భరతకులప్రసూతుఁడ వగు నో వత్సా!
మృదువచనములతో నేను వచించుచున్నను బ్రకృతిస్వరూప మగు
ధైర్యమును విడనాడవైతివి. (ప్రకాశముగా) ఇట్టి వీరత్వము
నీ కెక్కడిది?

భీము—ఎక్కడిదా? నేను క్షత్రియుండను.

హను—అయ్యో! నీపేరేమి? ద్వితీయవర్ణప్రభవుండవై నట్లు తెవ్వరిని
లేదు. మహాభుజములును విశాలవక్షస్థలమును గల నీయాకాశము
వలననే తెలియవచ్చుచున్నది.

భీము—(స్వగతము) ఈ కోరితి చాల నేర్పరివలె నున్నాడు.

హను—ఓ శుభప్రదా! నీ కులస్వరూపముల గుర్రెఱుంగుటకు నాకు నుత్సుక మొందుచున్నయది.

భీము—(తనలో) వీనికి నాకులస్వరూపములతో నేమివని? ఐనను జెప్పిచూచెదగాక! (ప్రకాశముగా) అయ్యా! తమ రెఱుంగుదురా పౌరవకుల పారావార పాఠిజాతుం డగు నజాతశత్రుం డను మహా రాజును?

హను—(స్వగతము) కొంచెము తెలియనట్లే నటించెదను. (ప్రకాశముగ) అజాతశత్రుం డనువాఁ డెవఁడు?

భీము—(రోషముతో, నవ్వి) ఎఱుంగవా?

గీ॥ మహిని గలఁ డొండు నిఖిలరాశిబ్రతుట రత్న

కిరణ నీరాజితవదుండు, † వరగుణుండు

సధిక విఖ్యాత శూరవ † రాగ్రిజుండు

సత్యనిరతుండు ధర్మజ † శ్మావరుండు.

ఆ మహాసీయుండు నీ కెన్నడును శత్రుతిగోచరము కాలేదా!

హను—(నవినయముగా, నిలుచుండి) ఆఁ తెలిసినది. తెలిసినది. ఆయనయా? ఆయన యిప్పుడు శత్రువులచే నోటువడి, రాజ్య భ్రష్టుడై, యరణ్యములయం దధివసించుచున్నాఁ డని వినియు న్నాడను.

భీము—(తనలో) ఆహా! పాపము శమించుగాక! పాపము శమించుగాక! ఆ యా ప్రధితగుణములచే భువియం దెచ్చటనో ప్రభావము మఱుంగువడియుండి, కాంతారవాసమే యీతనికి జ్ఞాపకము రావలెనా? (ప్రకాశముగా) అయ్యా! నిజముగ సంగరరంగమందు శత్రువులచే నోటువడి రాజ్యచ్యుతుడైనచో హలిప్రసాదిత గదాశిక్షాదక్షుం డగు భీమునివలనను, దోణాచార్యదత్తధనుర్విద్యాప్రౌఢిమ గల యుద్ధనునివలనను, వశ్చిమదక్షిణాంబుధితట

ప్రక్షిప్తప్రతాపులగు నకులసహదేవులవలనను బ్రయోజన మేమి ?
ఈకాంతారవాస మాకారణమువలనఁ గలిగినదికాదే—అగుఁ
గాక—తెలియఁదగినవారల కది తెలియఁగలదు.

హను—ఈవిషయమునఁ బొండవులయెడ నీ కింత పక్షపాత మెందులకు?

భీము—నా కొక్కనికే కాదు. మహాత్ములపట్ల సత్పురుషు లగువారల
కందఱకు నుండును. ఈప్రకారముగఁబ్రశ్నించు నీకే వారియందుఁ
బక్షపాత మున్న దని నే నూహించుచున్నవాఁడ.

హను—(స్వగతము) అది నిశ్చయమే. (ప్రకాశముగ) అయిన, వార
లలో నీ వొక్కడవా యేను?

భీము—ఈవిషయము దాఁప నేల ?

చ! అలయికలేక యేజనుని * హస్తము రాక్షస శిక్షణంబునం
దిలను సమర్థమైన దని * యెల్లరు సేద హిడింబ వక్షతుం
ఫలకమునం దొనర్చె, మును * ప్రాభవమొప్ప బలప్రదర్శనం
బల, బలకాలి, భీముఁ డితఁ * డంచు నెఱుంగుము వానరాగ్రోణి!

హను—అయ్యా! నీవు భీముఁడవా? చిన్నతనమున నీ యొనర్చిన వీరో
చితములైన వికృమజృంభితకార్యముల వినుచుంటిమి. అట్టి భీమ
నేనుఁడవు నీవేనా?

భీము—(నడచుటకుఁ బ్రయత్నించి) ఇప్పటికే కాలహరణ మైనది.
మార్గమున కడ్డముగ నీవాలము పొడవుగ నుంచఁబడియె. బలకా
లియగు నాంజనేయుండు తొల్లి వారధి నెటుల నతిక్రమించెనో
యటుల నే నివ్వడు లంఘించి చనియెడఁగాక!

హను—(స్వగతము) లోకమునఁ దనశౌర్యమును సరిపోల్పుటయందు
నన్ను సాటిగఁ జెప్పుచు నాయందుఁ దనకుఁ గల నిర్మలతర ప్రే
మను, గౌరవమును, గనఁబఱచెను. ఇతనితో నింకను సంభాషించి
తిరిగి ప్రతివచన మందెడఁగాక. (అని యాలోచనగలవానివలె
నవ్వును.)

భీము—నీముఖమునందు నవ్వు కనపడుచున్నది. దాని యభిప్రాయమునుగూడ వెల్లడిపఱచుము.

హను—ఏమియు లేదు.

భీము—లేదా? ఆకారరూపిత మగునది వచనమందు దాచెదవేల?

హను—అయినఁ జెప్పెద వినుము. (తిరస్కారముగ) హనుమంతుఁడను నొకానొకఁకొఱియందు లోకమున కెందు కీ శౌర్యబిగుదాంకిత బహుమానములు. లోకమున దుర్వార బాహుబలసంపన్నులును, త్రిభువనయశోవిశాలురును నగు రామాదులు నీకు శ్రుతిగోచరము కాలేదా? గుణలవములేని తిర్యగ్గుంతువునడ నెందుల కీ బహుమానము? గతానుగతికముగ లోకి మీఠాతిఁ బలుకుచుండుఁ గాబోలు!

భీము—(కోపముతో నవ్వి) నిశాచరగృహాత్థితము లగు నగ్నిజ్వాలలచే నెవ్వని బాహుబలము విఖ్యాతము నొందెనో అట్టి త్రిభువనైక వీరునిమోల నీలోకమునఁ గల వీరాగ్రేసరు లెట్టివారలు? ఓశాభామృగమా! హనుమంతుం డన నెట్టివాఁడో నీకుఁ దెలియునా? సామిప్రీవక్షుఃస్థలీశల్లాకర్షణశత్రుకర్మయందుఁ గనుపఱచిన వికృమప్రకృమము వినలేదా? నె నిప్పు డా మహామహాని గుణముల దెల్పెద వినుము. తెలిసినవానివలెఁ జెప్పుచున్నాఁడనేకాని యట్టి మహాత్ముని గుణములన్నియుఁ జెప్పటకు నే నంతవాఁడను!

గీ॥ ఎవ్వఁ డద్యుతబలదర్పః మనఁగఁ గలనిఁ

గదిసి రాక్షసభట బలాఃకర్షణంబు

జేసి లంకేశు విస్మయఁ జేసె, నట్టి

హనుమమహిమంబు నెన్నఁగా నగునె మనకు?

లోకత్రయవిఖ్యాతమును ప్రౌఢమును నద్యుతమును నగు నట్టి మహాత్కార్యము మరియెవ్వఁడు సేయంగలాడు?

హను—ఏమి, పాండవా, కోరిగదా! ఎందు కటుల నతిగౌరవముగ సంతాపించెదవు? జరాసంధాదిరాక్షసప్రధనమందు చాలనేర్పరియై

నట్టిసీపు వీరులయందు గ్రగణ్యుండవు. అట్టియెడ వనచరుండును, యోగ్యమగు స్తోత్రమున కనర్హుండునునగు నొకత్తువ్రాసినయందుల సుగుణములఁ దెల్పుట కేననమధుండనని వల్కుట. పొరువవంతుఁడవగు నీకుఁ దగునా?

భీము — (నకోధముగ) ఓరీ! ఏమి పల్కుచున్నాఁడవు? కోరితి యని, తుద్రమర్కట మనియా? మత్సమక్షమం దిట్టిప్రమాదవచనంబులఁ బల్కెదవా? ఓరీ మూఢా!

గీ॥ తుల్యజాతుండవాట సంస్తుతి యొనర్చు
దగుదు నీ; వటుగా కిట్లు తగుదు నంచు
నధికదూషణ భాషణ త మాచరింప
దొరకొనుదె? ఛీ! స్వజాత్యైకదూష! నీవు.

అమ్మహానీయాని నిందించుటకును, స్తోత్రము చేయుటకును, నీవెంతటివాఁడవు?

గీ॥ కాన గిరికంధరముల నొక్కడనొ తిరిగి
మనకు నీవేడ, లోకరక్షణ సమర్థ
మైన బలసంపదనుగన్న యట్టి మహిత
గుణుఁడు మానుమానుఁ డేడ నో తపితచరిత!

ఆసచ్చరితుఁడు వాయుభగవానునివలన జన్మమొందినవాఁడు. కేవలము జాతితోడనే నీకు సమానుఁడుగాని క్రియలచేగాఁడు. అందుచే నీకుఁ దుబ్బుఁడునుగాఁడు. కావున నీయొక్కనితో మిప్రయోజనము? ఎవనికి బాల్యమందే సూర్యభింబము ఫలప్రాయమయ్యెనో, ఎవనికి సముద్రోల్లంఘనము పల్వలముదాటుట యాయెనో, ఎవనికి కూరరాక్షసభంజనము ద్రుమభంగసదృశమయ్యెనో అట్టికోరి యెక్కడ, కాంతార దుష్టగ్రహములగు తక్కుంగల కోరితులెక్కడ!—

హను—(సోపహాసముగా) రాజపుత్రా! బాగుగఁజెప్పితివి. చాలనేర్పరివి. ప్రగల్భవంతుఁడవు. ఇట్లు పలికెడి నిన్నుండియే యాహను

మంతునికీ బ్రవంగత్వము సిద్ధించియుండనోవు. మాయం దేని దోష మున్నది ?

భీము—లేకను; ఆమహావీరుం డింతమాత్రముచేరనే తిరస్కృతుం డగునా ? సీతాన్వేషణమందును గతుత్సవంశరత్నంబులగు రామ లక్ష్మణుల జీవదానమునందును, ఆమహామహాబాహులు దక్షిణోత్తరదిగంతంబులవఱకు వ్యాపించియుండలేదా ?—

హను—(తనలో) ఇతని భ్రాతృప్రేమ వర్ణనాతీతముగదా? నేఁ గొంచె ముచేసినను దానిం గొప్పగఁ బ్రశంసించుచున్నాఁడు. నేను సోదరుండ నని తెలిసిన, నిజముగ సంశోష మావజాలఁడు. యుద్ధిష్ఠిరు నందుకంటె నాయం దెక్కుడుప్రేమఁ గన్పఱచుచున్నవాఁడు—మరియు కఠినభాషణేంధనములచే నీతని కోపానలబ్ధుల నించుక పృజ్జలింపఁ జేసెదఁగాక! (ప్రకాశముగ) ఎవని శరీరము బ్యావావృథివియొక్క నా స్తికత్వమును దెలియపఱచుచున్నదో, ఎవ్వని యుదరమునఁ బాతాళము కుళీరగర్తతుల్యముగ నుండెనో, ఎవ్వని చే నెల్లసముద్రములు లంఘింపఁబడెనో, అట్టి మహావీరుఁడు క్రోధి యనికదా చెప్పుచున్నాఁడవు—ఇది నమ్మదగిన విషయమా? ఇట్టివాఁడు లోకమున నుండునా? ప్రపంచమునఁ జూడ నిది యొకకళంకముగ నున్నయది.—

భీము—ఓయి! నీవు చార్వాకునింబలె నిర్వివేక హృదయుండ వగుచున్నాఁడవు. దేవతలచే సైతము శ్లాఘ్యము లగు వాయునందనుని కథలయందు నీ వేహేతువుచే సందేహపడుచున్నాఁడవు ? చూడుము. సముద్రము నాఁ డందిన భయకంఠము నిప్పటికిని దరంగఘోషములమూలమునఁ గన్పఱచుచున్నయది.

హను—(ఆక్షేపణగ) ఏమి నీ ప్రమాణరహిత మగు సుపన్యాసము!

భీము—అట్లనకుము. ప్రత్యక్షముగ నిర్ణయించుటకు శక్యముకాని దాని నిష్పక్షనుమానప్రమాణముచే నొకతృటికాలముననే చెప్పి నిను నమ్మించగలను.

హను—సరి. అట్లయిన సంగీకరించెద.

భీము—ఓయి! జలరాశిలంఘనసమయమున నామహానీయుండు గన్వతి
చిన శరీరభారముచే భగ్గుమైన శిఖరము గల మహేంద్ర పర్వతము
దక్షిణదిక్కున నిప్పుడు సాక్ష్య మిచ్చుచుండలేదా?

హను—(తనలో) ఈ కుట్టుండు బాగుగఁబట్కెడిని. ఇదియు సంగీకరిం
పక తీరస్కరించి యడుగఁగలను. (ప్రకాశముగ) ఓ భీమసేన !
నీ విప్పుడు చెప్పినది నే నమ్ముజాల. ఇట్టివాఁడు హనుమంతుండే యని
నేను గారవించను.

భీము—ఎవ్వండవు నీవు ? ఎన్నఁడు విననట్టి సంభాషణముఁ జేయుచు
న్నాడవు. లంకాపట్టణమున గొప్పసాహసము గనుపఱచినవాఁడు.
రక్షుప్రియా రోదనస్వాధ్యాయ ప్రాణ వోపదేశ గురుండు; వీరా
గ్రోనరుండు. శూరుండుగు నక్షయు మర్దించి దశకంఠుని శోక
సంతప్తహృదయుం జేసినవాఁడు. అట్టి హనుమంతుం డెవ్వనిచే
సన్మానింపఁ బడఁదగఁడు ?

హను—ఓహూ! ఎన్నఁడు విననిది. అపూర్వము! శుచ్చుండగు నొకా
నొక రాక్షసశిశుమర్దనమా చేసినది? భీమసేనా! ఇదియేనా ?
అక్షయుని రణరంగమున నుదగ్రముగ జయించినాఁడని చెప్పితివి.
అంతమాత్రము న హనుమాననియం దెట్టి పరాక్రమ మంగీకరించి
తివి? — ఇంద్రజిత్తుకూడ నతనిచే నిర్జింపఁబడనేని యట్టులఁ గొని
యాకుట కాతండు తగియేయుండును. కాని యింతమాత్రముచేతనా
యిట్టి పొగడికలు? కష్టము కష్టము—మీఁదుమిక్కిలి ఇంద్ర
జిత్తునిచే సంగరరంగమున నాఁడుదానివలె బందీకృతుండైనవాఁడు.
అత్తటి నాతనికి శత్రువువలనఁ గల్గిన పరిభవముకన్న మరణమే
మేలుగదా!

భీము—(సకోపాట్టహాసముగ) ఓ శాఖామృగమా ! జ్ఞానహీనుండవగు
టచే నిజమగు ప్రోథత్వమును స్తోత్రముజేయక మీఁదుమిక్కిలి

వ్యతిరేక మగుదాని జ్ఞాపించుచుంటివి. జ్ఞానలవముగల్గిన నీ నీ తీరున వ్యతిరేకసంభాషణముచేయవు. ఒకే పక్షమున సంభాషించుచుంటివి. పెద్దలయెడ నీ విటులాడుట పాడిగాదు. మరియు, నోదుర్విదగ్ధా! హనుమంతుండు తన బంధనము తనంతః దాన యభినయించె. లేకున్న నూర్లు రింద్రజిత్తులు వచ్చినను హనుమంతుండు బద్ధుం డగునా ?

హను—ఓహో! నిజము గురైఱుంగనివా రిట్లే పలికెదరు. ఇంతకన్న లజ్జాకర మగు కార్యము హనుమంతునకు వేరొకటి కలదా? ఒక్కక్షణమున నిర్జరబృందముతోడ నిందుని జయించిన యింద్రజిత్తుచే నాంజనేయుండు బందీకృతుం డయ్యెనుమా! ఏల యనవసరముగ దాని దాచెదవు ? ఇందునికంటె నాంజనేయుం డధికుండా?

భీము—శత్రునిచే బలాత్కారముగ హనుమంతుండు బంధింపబడి నట్లు తలంచుచున్నాడవు. కాని యక్షయకుమారుని మాత్రము నిర్జించుట కొరునికి శక్యమగునా ?

హను—(నవ్వి) విభీషణానుగ్రహమున హనుమంతుండు బ్రతికె. విభీషణనయసంభాషణము రావణు నరికట్టె. లేకున్న సుతదోహియగు హనుమంతుని జంపుట రావణునికెంత ? సహనమే లేకున్న జంభానురాది దిక్పాలుల శిక్షించిన రావణుని చంద్రహాసము సహించియుండునా ?

భీము—(కోప మభినయించును.)

హను—(తనలో) ఇది యేమియాశ్చర్యము ! పండ్లు గీటిలవుచున్నాడు. నేత్రములు రక్తిమ నొడ్డుచున్నయవి. అధరము కొరుకుచున్నాడు. కపోలములు చెమ్మటపట్టుచున్నయవి. కనుబొమలు ముడివడు చున్నవి. ఈవికారము ముఖమందలి కోపారంభము చెప్పక చెప్పచున్న యది. నాపైఁ బడునని యనుమాన మగుచున్నది. అయినను నదియుఁ జూచెదఁగాక.

భీము—(కోపముగ) ఓరీ! దుష్టమర్కటమా! లంకాపురీనివాసులగు
వీరభటులసారము బాగుగ గుర్రెఱింగిన బాహుబలము గలయా
మహావీరుడు సర్వజ్ఞుడు, అట్టి మహావీర సమనందు వినిన దంత
యు వ్యతిరేకముగ భాపించుచున్నాడవు. ఇట్టి విపరీతసంభాషణనే
యు నీవు మహాపాపివి. ఇట్టి నిన్ను మననీయఁదగదు. కావున నీవాల
మంబట్టి గిరగిరదిగిప్పి నేలం గొట్టినిను మట్టుపెట్టెదను చూడుము.
(అని వాలము నెత్తబోవును. కదల కుండును)

(తనలో) ఏమి యాశ్చర్యము! నాబలంబంతయు నీవాలమునెత్తఁ
జాలకుండనే! చూడ నీతఁ డొక మాయావివలె నున్నాడు. (లేచి
ప్రకాశముగా) ఓరీ! నీవు నను వంచించవచ్చిన మాయరక్కనుఁడ
వని యిప్పుడు తెలిసికొంటిని. బక్తానురునియింటికి నిన్నతిథిగ నిప్పు
డే పంపెదను చూడుము. అదిగో ఆసాలముంటెరికితెచ్చి దానిచే నిను
మోది చంపెదను. (అని తెరలోని కుటుకును)

హను—(తనలో)నాపరీక్షించుటచాలును. ఇంకవీనిం బ్రసన్నునిఁ జేసెదఁ
గాక. నిజస్వరూపముఁ దాల్చెదను (అని తెరలోని కరిగి నిజరూప
మున వచ్చి కూర్చుండియుండును)

భీము—(తెరలో నుండి) ఓరీ నిశాటా!

గీ॥ మాయవేషంబు దాలించి • మహితయశుని

సచ్చరిత్రంబు మృషయంచు • ముచ్చటించు

నిన్ను నీవటభూజాన • నిహతుఁ జేతు

హనుమపదపద్యములయాన • గనుమి యిపుడె.

(అని యొక చెట్టులో వచ్చి నిజరూపమున నున్న హనుమంతునిఁ
జూచి) ఇది యేమి? పెద్దలుసెప్పెడి వర్ణనమునకు సరిపోయి యు
న్నాడు. హనుమంతుడా యేమి? లేక యిదియు నీరక్కసిమాయ
యా? (వినుట నభినయించి) ఆహా! అశరీరవాణి యే మనుచున్నది!
నిజముగనంజనీతనయుండనియా? ధన్యుడను! ధన్యుడను! (వృక్షము

పొరవైది) అయ్యో! ఎంత పొరబడితిని! యెంతపని చేసితిని! (సమీపించి) అన్నా! హనుమన్నా! శ్రునియింపుడు, నాజన్మంబు ధన్యత నొందె. (పాదాకాంతుడై)

ద్వీప ద.

జయ దయాపాదోధిజయపుణ్యమూర్తి!
జయ దశనిగ్వాప్తప్త! • సాంద్రసత్కీర్తి!
జయ దీనపోషణ! • జయసత్కృపాంగ!
జయ జయ శ్రీరామ • చరణాబ్జభృంగ!
జయ జితదైతేయ! • సన్నునిగేయ!
జయ భక్తఫలదాయ! • జయ యాంజనేయ!

క! అపరాధిని దురితాత్ముడఁ

గవటమతిఁ జడుడఁ గన్ను • గానక మీ శే

నపచార మొనర్చితి నఁ

గృహతో మన్నింపఁగదవె • కేసరితనయా!

హను—(గుచ్చియెత్తి) తమ్ముడా! నీశక్తిసామర్థ్యంబు లెఱుంగఁగోరి యిట్లానర్పితిని. నాయందు నీకుఁగల యవ్యాజప్రేమము దెలిసికొంటిని. సంతసమయ్యె. నీవెద్దియేని గోరు మిచ్చెదను; దుష్టులగు దుర్యోధనాదులతోఁ బోరుకల్గినయెడ నీపక్షముననిల్చి నీకు జయంబు చేకూరఁజేసెదఁ, —గావలయునా?

భీము—మహాత్మా! తమయంత మహాశక్తివంతులము కాకున్నను దుర్యోధనాదుల నిర్జించుటకుఁ దమవంటివారికి శ్రమనియ్యనక్కరలేదు. అయినను నట్టిది సంభవించినఁ దామాసమయమున మా విజయము ను గోరుచు నటనిల్చి సంగరప్రదర్శనమును గాంచఁగోరెదను.

హను—అట్లయిన నర్జునుని రథకేతనమున నిల్పియుండెదఁగాక.

భీము—మహాప్రసాదము. ధన్యులము!

హను—ఇంక నీకు సాగంధికములున్న జాడలఁ దెలుపవలయునా?

భీము—మహాప్రసాదము! (అని చేతులుజోడించి నిల్చును)

హను—(పైనఁ జేయివైచి) ఇక్కడికిఁ జక్కఁగ నుత్తరమునకుఁ బోవంబోవ రజతాచలం బొందు గన్నడియెడిని. అపైఁ గొంత దవ్వరిగితివేని,

నీ॥ రజతకాంచన నవఁ రత్న సంకలితమా

సాలగోపురధామ ధారకములు

లాలితాగణ్య కళ్యాణ సంపదల కా

ధారంబగు నవనిధానములును

వలనొప్ప వుష్పక ధరితమానతా మించు

నానామణిస్యందఁసప్రతియు

శతధృతికైన నెంచగరాని ఘనబలో

న్నతులగు యక్షాధి నాయకులును

గలిగి భూలనామణి ధారులు నిలువఁ

బెట్టివొనినట్టి పాపట బొట్టాయనఁగ

నమరు నగభేది పుటభేదఃసముసకన్న

రమ్యతరమైన యలకాపురం బొకండు.

అప్పట్టణంబునకు శౌర్యాటోవుండును దినరాజు తేజో విరాజితుండును, నరిభయంకరుండును, గజకంఠ పరమమిత్రుండును నగు కుబేరుం డధిపతి. అతండు విహారార్థము బహువిధఫలవృక్షతరులతా వితానముచే నతి రమణీయంబగు నొక యుద్యానవనంబు నిర్మింపఁ జేసె. అద్దాని మధ్యంబునఁ గాసారం బొందుకలదు. అందీ కనక కుసుమంబులు కలవు. ఆ కొలనికి నలుగడల మహాబలోపేతులగు యక్షదాసవ గంధర్వ కిన్నరులు క్రమముగఁ దమ తమ బలంబుల తోడ జాగరూకులై కావలి యుండురు. వారల సమరంబున

సాధించి కమలంబులఁ దెచ్చుట కష్టసాధ్యము. కావున దేశ కాల
 సాత్రము లెఱింగి ప్రవర్తించి సఫలీకృత మనోరథుండ వగుము.
 శ్రీము—చిత్తము. (అని నమస్కరించును.)
 హను—విజయోస్తు ! విజయోస్తు ! (నిష్క్రమించును.)
 శ్రీము—(నడచుచు) ఈ హనుమద్దేవుఁడు చెప్ప విధముం గన నేను రజ
 తాది కవ్వల గల కుజేరనగరమునకుఁ బోవలసి వచ్చెను. కాని మా
 తున్న నారామిక్తై యెంత విచారించుచుండునోకదా ?
 (నిష్క్రమించును.)

ఇది త్మ త్మ యాం క ము

ఓ
హయగ్రీవాదు సమః
భీమప్రతిజ్ఞ

చతుర్థాంకము

(ధర్మజ, నకుల, సహదేవుల ప్రవేశము.)

ధర్మ—తమ్ముడా, నకులా!

గీ॥ వనవిహారంబు నేయంగఁ జనినయట్టి
ద్రావిదియు భీమసేనుండుఁ దడసి రింకఁ
జేర రాఁదైరి; ద్విజరాజిఁ చేరె గూండ్ల;
కింక మనలుటకే ము యూహింపనైతి.

అదేమొ కాని వామభుజంబు వేమా రదరుచునుండె. ఏమీ
యీ యపశకునంబులు! అయ్యో! యెంత వలదని వారించినను
నావంతయు వినక తాఁ బట్టిన కుండేటికి మూఁడేకాళ్ళని పట్టు బట్టి
చని నట్టడపుల నేగుట్టల పాలైరో కదా? అయ్యో!

నకు—అగ్గివా! ఏల మీరిట్లు చింతిల్లెదరు? వనమునం దందందుఁ
గల చోద్యముల నేతాగ్నినందంబుగఁ గన్గొనుచు వారిరువురుఁ గడు
దవ్వరిగి తిరిగి వచ్చుట కొక్కింతె యాలస్యంబయి యుండ నోవు.
అంతియె కాని మఱిండు కారణంబుండదు. దినకరుండు చరమదిశ
కరుగు చుండె గాన నిఁక వారియ్యెడకే మఱి వచ్చుచుండురు.
అయినను జూచివచ్చెదను. (కొంతదూరమున కేగి నలుదిక్కులఁ
జూచి ఆతురతతోఁ దిరిగి వచ్చి) అగ్గివా! విచారించకుడు.

అల్లదిగో, అనతిదూరమున నొక యరదంబుపై నిర్భయ రియ్యెడ
కేతెంచు చున్నట్టులఁ గన్నట్టు చున్నది. వారలు మన దుర్జవదరాజ
నందనియు, భీమసేనుడును నని తోచెడిని.

ధర్మ—అట్టులనా? వారలిం కెంత దవ్వున నుండిరో!

నకు—(చూచి) అదిగో యిటు వచ్చుచున్నారు—భీమసేనాత్మజుండును,
మన ద్రాపదియు.

(విన్నఁబోయిన మోముతో ద్రాపదియుఁ, బుష్పముతో
ఘటోత్కచుండును బ్రవేశింతురు.)

ఘటో—జనకా! నమస్కరించు చున్నాడ.

ధర్మ—అయుష్మాన్భవ! కుమారా! నీతండ్రి యెక్కడ?

ఘటో—తండ్రి! ఈ కనకాబ్జఘటం గొనుఁడు.

ధర్మ—(అందుకొని, చూచి, ఆఘోషించి) ఆహా!

గీ॥ అబ్జ లావణ్యమును గొనియాడ వశమె
పూవునెత్తావి నింతని * పొగడఁ దరమె
ధర్మ నిర్మితమై సౌరభంబుఁ గనుట
దీని కెనయగుదాని జగిగానఁ గాన.

సరియె కాని, నాయనా! మీనాయన యెక్కడ? (ద్రాపదిం
జూచి) అదియేమి? ఏలొకో యాపాంచాలనృపాలునిబాల బాల
చందుర్నిం బోలు నిటలాలకంబు వేల వైచి తెల తెలఁ బోవుచు
మది కలంగిన తెఱంగునఁ గన్నట్టుచున్నయది. ఏమియుఁ గీడు
మూడదుకదా? పాపంబు శమించుఁ గాక! (ద్రాపది నుద్దేశించి)
పాంచాలరాజనందనీ! భీమసేనుం డేడ?

చ॥ వలదని పెక్కుభంగులను * బల్కిన నీచెవి కెక్కనీక పో
వలసినదే యటంచుఁ జలఃపట్టి గదాయుధుఁ గూడి కాననం
బులఁ దిరుగాడ బోయితివి * పో, పవనాత్మజ నెందుఁ బంచితో
తెలుపుము మీర లిందు జనుదెంచియు నాతఁడు రాకయుంటున్నా.

చావి—(తలవంచి కన్నీ రద్దినొనుచు గద్గద స్వరమున)

కా॥ భూనాథా! భవదాజ్ఞఁ గైకొని వనంబుం జొచ్చి మీ సోదరుం
డేనుం బోవుచునుండ మార్గమున మేమీ వుష్పరాజంబు నే
తొనందంబుగఁ గంటి; మట్టి నవహేమాబ్జంబులం దెమ్మనం
గా నాకొరిక దీర్తు నంచుఁ జనియెకా * గాంతారమధ్యస్థలికా.

ధర్మ—ఆహా! యెంత మోసము పోసఁగె! కుమారా! హిడింబ
భాగినేయా!

ఉ॥ దానవనాథ! నాయనుఁగుఁ * దమ్ముఁడు భీముఁడు తోడు వీడి తాఁ
గానకు నేగె హేమసుమతీకాండములకా గొనితేర ; నయ్యెడకా
దానవసిద్ధ యక్షసుర * నాథులుఁ గుఱిమ్మరఁ బోలు నక్కటా
తా నటు వారలం గడచి * తమ్ములఁ దెచ్చునా తోచకుండెడికా
అచట నేమోసము పోసఁగేనో. లేకున్న దా నేల రా నాల
సింపు? ఎవ్వరు సాయపడి యుందురు? కలహం బెంత బహుళం
బుగ గల్గెనో? (ఘటోత్కచు నుద్దేశించి) అయ్యో, తండ్రి! నీ
వీక్షణం బచటికిఁ జని, మీలండిలి నేమం బారసి, యామేలువారకా
దెచ్చి నా వీనులకు విందొనర్పకుంటివేని నామదిఁ గల దిగులు తీర
నేరదు. సత్వరంబుగఁ బొమ్ము నాయనా!

ఘటో—జనకా!

ఉ॥ పావనమూర్తి! యోమహిత * బంధురకీర్తి! భవత్పదాబ్జసం
సేవ నొనర్చుకా గొలుచు * సేవకుఁ డే నిటనుండ, నిందిరా
దేవికిభర్తయైన వనుఁడేవకుమారకుఁ డాప్తబంధుఁడై
కావఁగఁ దా నటుండ భయకారణ మెన్నఁడు గల్గినేర్పునే?

యుష్మద్దయా వీక్షణంబులే భవత్సహౌదరులకు వచ్చి కవ
చంబులై చెలంగు. వారలు తమ సన్నిధి నున్నంతవర కా శీతికం
తుండైనఁ జెనకఁ గల్గునా? అయినను తండ్రి! మీ మనమునం
దనుమానము కలదేని యట్లే వాయునందను గలయ వనము
నకుం జని.

కా! ముల్లోకంబులు నెత్తివచ్చినను నిశ్చయించి మాయయ్య క
త్యుల్లాసం బొనఁగూర్చి, కంజముల సొంతపొప్పారఁగా దెచ్చి, మా
తల్లింజేయు దభీష్ట సిద్ధివడయ్య, * దండ్రో మరుత్పుత్రు మీ
కెల్లం జూసి, ముదంబుఁ గూర్తు నిదిగో * యేనిప్పు డిప్పట్టునా.

ధర్మ—కుమారా! నీ శక్తికి సంతసించితిని. (ఒకదిక్కుచూచి) అల్ల
దిగో, నారదమానీంద్రుని డిటకు వచ్చుచున్నవాడు. ఆ త్రిలోక
సంచారిచే మన భీమసేనునిజాడఁ దెలిసికొని యావలఁబోవు టుచి
తము. కావున యొక్కింత యాలసింపుము.

(నారదుడు పాడుచుఁ బ్రవేశించును)

ధర్మ—(ఎదురేగి) మానికులావతంసా! నమస్కారము.

నార—జయోస్తు! జయోస్తు!

ధర్మ—భవద్ధర్మన సుకృతంబుచే మదీయ జన్మ సాఫల్యంబయ్యె
అయ్యుచితాననము సలంకరింపుడు.

నార—(కూర్పుండి) ధర్మనందనా! ఏల నీ విట్లున్నాడవు? విశేషము
దేను?

ధర్మ—స్వామీ! ముల్లోకంబులం దెల్లయెడలఁ గలయఁ దిరుగు
భవాదృశ మునితల్లజలకుఁ దెల్లంబుగాని విశేషంబు లున్న వనుట
కల్ల. అట్టి యెడ నెఱుంగనట్లు నన్నడిగదరేల? అయినను నావలన
వినఁగోరుదురేని విశదీకరించెద నవధరింపుడు. నాతమ్ముండగు భీమ
సేనుండు సాగంధికకుసుమంబులకేగి యింకను రాఁడయ్యె. అదియే
విషాద కారణంబు. త్రిలోక సంచారు లగు తా మిప్పుడు “భీమ
సేనుం డెందుండ? సేమంబుగ నుండెనా?”—యీ మేలువారాలు
నా కెఱింగించి నన్ను సంతోషాంతరఁగున కేయ వేఁడెద.

నార—చింతిల్లకుము. (దివ్యదృష్టిం జూచు టభినయించి) ధర్మనందనా!
తల్పదనువినుము.

మ॥ అవసీనాథ! భవత్సహృదయః తానభ్యాక్షి క్షిప్తంబుఁ గూర్చి వనంబందుఁ జరింపుచుండ నొకచో * హతాత్మకం గాంచి పోవు విధం బాతనిచే నెఱిగి చని యంభోజిజాకరంబుం గనూరవి యస్తాదిగిఁ జేరునంత కట నో * రాజన్యచూడామణి!

చూచి, యాకమలాకరంబువం గల సుమకాండంబులం గని నంతసిల్లి హనిఁ గొనిపోవుదునని యాపొంతఁ గావున్న తాక్షు, రాక్షస, గంధర్వ, కిన్నర బలంబుల కధ్యక్షు లగు వారలకుఁ దెల్పు వారు తమ యేలిక యగు కుబేరుని యనుమతి వడసి తీసికొని పోమ్మని నుడివరి. అందుల కాతండు. 'ఓయీ! యీ నరోవరము పర్వతరాజ మధ్యంబునం గల సెలయేరులచే నేర్పడియె. కాన నిది యెల్లర సొత్తుగాని యొక్కనిసొత్తుగాదు. కుబేరుని సొత్తగుట కాతండు క్రయమునకుఁ బడసెనా, లేక మొదట తానే దాని నిర్మించెనా? నేను శ్రేష్ఠమైన శ్రుతియవంశజుండ నగుట నితరుల యాచింప నొల్ల. శ్రుతియుండు తన భుజాబలమునఁ బరవీరములఁ గొని యాచకుల కొనంగి కీర్తిచంద్రికల దిగ్విత్తులఁ బర్వజేయును. కావున నేను మీ కుబేరుని యాచింపక యీ పరస్పరం బ్రవేశించి పుష్పములఁ గొనిపోఁ గూడదాయేమి?' అనుచు వారల నరకుఁ గొనక నాకాసారముం జొచ్చి సాగంధికములఁ గోపిళాను ముండ వారలు కోపించి భీరునితోఁ గయ్య మొనర్పఁ గడంగిరి.—

ధర్మ—అహ! ఏని వీని సాహసము! అటుతర్వాత?

నార—అటుతర్వాత నాబలంబులన్నియు వనిలనందనునిచే బోలియింపఁ బడుటయు, నవ్వాతఁ గాతశేషులవలనఁ దెలిసికొని కుబేరుఁడు తన కుమారుండగు నలకూబరుని సైన్య సమేతముగ మీ తమ్ముని పైకి రేపకడఁ బంపనుండె. రణంబు దారుణంబుగ జరుగఁ గలదు. కావున నీవు నలకూబరుండు మార్కొనక మున్న

క! అనుజాలతో విశ్రాంతి

దనుజ ప్రకరంబుతోడ * ద్రావిదతోడ

జనుమీ నరనాథ! యనిల

తనయునిఁ జేరంగ నింకఁ * దడయక వేగఁ.

ఇదియే నాయభిప్రాయము. కర్ణవ్యం బాలోచించుకొను
ము. ఈమార్గంబునఁజనుచు మీ రిచ్చట నుంట విని మిముఁ జూచు
కోరిక సీట వచ్చితి. సంతసమయ్యె. నేఁ బోయివచ్చెద.

ధర్మ—చిత్తము. (నమస్కరించును)

నార—జయీభవ!

(నిష్క్రమించును.)

ధర్మ—కుమారా! వింటివా? ఇఁకఁ దృటికాలంబైన నిం దుండఁజనదు.

కావున మన మెల్లరము బోవుదము. నీవు నీదనుజబలంబులఁగూర్చి
ని సత్వరంబున విచ్చేయుము. నేనును బ్రయాణ సన్నద్ధుండనయ్యెద.
ఘటా—చిత్తము. ఆటులనే యొనర్చెద. (నిష్క్రమింతురు)

(బదరి కావనమార్గము)

నార—(నడుచుచు) ఆహ! నేఁజేయు నిత్యైకాదశీవ్రతసమాప్తి నేఁ
డుగదా యొనర్పఁగంటి. ఇఁగ ద్వాదశీపారణంబునకు వలయుఁ బరిక
రంబులఁ జేకూర్చుకొనవలయును. ఇంతవఱకుఁ దండులంబుల నేక
రింపఁగల్గితి. ఇంక నవి వచనంబు నేయ, దానిలోనికి కాకంబులును,
అచ్చభృను, నూరుబిండులును, నతిరసంబులును, హయ్యంగవీసంబును,
విచ్చిలదధియు, నాయ త్రవఱచుకొనఁ బ్రయత్నింపవలసియున్నది.
ఆహ! నేఁడుగదా బ్రేవుమనునట్లు తృప్తిగఁగుత్తుకబంట మెక్కనుంటి
ఇట్టిభోజనంబు తిరిగి యెన్నఁడు లభించునోగదా! ముందేమియాలో
చన? (అలోచించిన ట్లభినయించి)- ఇప్పుడ గజపురంబునకరిగి రా
గాజన కీవార్త చెలిపి, ధర్మనందనునకు సాయపడఁ జను మని యిచ్చ
కములఁ బ్రార్థింపచ్చెద. ఆపైని దుర్యోధనుండే కర్తవ్యం బూహిం
పఁగలఁడు. దారినడుచుచుఁ దర్వాత నేయునది యోజించెదఁగాక.

(నిష్క్రమించును.)

శ్రీ
హయగ్రీవాయ నమః
భీమప్రతిజ్ఞ

పంచమాంకము

— హస్తినాపుర రాజసభ —

(గురు, కృప, కర్ణ, అశ్వత్థామాదులతో దుర్యోధనుని కొలువు)

సేవ—(ప్రవేశించి) కారవరాజకంఠీరవా! హాహరముకడ నారద మాసిందుగఁడు తమ దర్శనంబునకై వేచియున్నవాఁడు.

దుర్యో—(తనలో) ఈతఁ డెవ్వయైనఁ గొత్తవార్తలఁ గొన్నిటి దెల్పఁ గలండు. (ప్రకా) సత్వరము లోనికిఁ గొనిరమ్ము.

సేవ—చిత్తము. (నిష్క్రమించును.)

నార—(ప్రవేశించును.)

దుర్యో—(ఎదుఁ డేగి) మునికులతిలకా! నమస్కరించుచున్నాఁడ.

నార—మనోవాంఛాఫలసిద్ధిరస్తు!

దుర్యో—అయున్నతాపన మలంకరింపుఁడు.

నార—(కూర్చుండి) రాజేంద్రా! నీరాజ్యమునల దందఱు క్షేమమా?

దుర్యో—స్వామీ! భవత్కృపాకటాక్ష విక్షణంబున నందఱము సేమ ముగ నున్నారము. త్రిలోక సంచారమూర్తి! త్రిలోకంబుల యందు వింత లెవ్వయైనఁ గలవేని విన్నవింపఁ బ్రార్థించువాఁడ.

చార—కురుకులసార్వభౌమా! అన్ని విశేషంబుల కేమిగాని, నీకు హితర బగుదాని నొక్కటి దెల్పెద వినుము.

దుర్యో—అది యెయ్యది?

నార—సీ! అలకాధిపతి సైనికులకు భీమునకును

గలనైన నెఱుంగని కయ్యమొదట

దుర్యో—కయ్యంబునకు గల కారణం బెయ్యది

చయ్యనఁ బెల్పుమీ సంయమింద్ర)

నార—కనకాబ్జముల నిమ్మ తనియన్న నీకున్న

వైరంబు పోనఁగ నో వార్ధివేంద్ర)

దుర్యో—కనకాబ్జముల నేల కావలెనంచు నా

పాండుతనూజుండు వారిఁ గోరె?

నార—గీ! వనవిహారంబు నేయుచు వాయుగుతుండుఁ

గృష్ణయును వనమున సంచరింపుచుండ

నొక్క కనకాబ్జమును గాంచి యువిద యట్టి

విరులఁ బెక్కుంచుఁ గోరె నా భీమసేను.

అందుల కాలం దవ్వరుల వారి నిమ్మంచు నడిగె.

దుర్యో—నరి నరి. అదియూ కారణము! తరువాత?

నార—తరువాత నేమున్నయచి? అవ్వార్త విని కలఁకఁజెందిన మనం
బుఁ గలవాఁడై భూనురాలితోడను, పాంచాలితోడను బడరికాన
నంబుర నుండి ధర్మనందనుఁ డిప్పుడే మరున్నందనుఁ గలఁకఁబోవుడు
న్నవాఁడు. పాప మా పమరభీకరుండగు నర్జునుండమరావతీత్రయం
బున కేగి యింకను రాఁడయ్యె. ఇంతకు,

ఉ! అక్కట యక్షసైన్యనిచాయంబులు కూర్త భీమసేను వే
యిక్కుట లండఁజేయునో? మహాధామ! యెంతటివరుడైన దా
నొక్కనిపోత నేర్పునె యునిగా బదిమందికి నొక్కఁడైనచో?
అక్కటె సర్పమొండు చలిచీమ లనేకము గూడివచ్చినా!

కావున నో వీరాగ్రగణ్యా! నీ వేగి భీమసేను విడిపించి కీర్తి
చందికల దిగంతములఁ బర్వఁజేయుము. పాటిలేని ధ్వానాభుండవు.
నీనమ్ముఖమ్మున లెక్క జెక్కుడగు యౌధమరు లనకు లున్న
వారలు.

గీ॥ అన్నదమ్ములయం దెట్టి యటుకలున్నఁ
బరులు తనవారిపై నెత్తి యచ్చి లేని
పవుడు తనవారిఁ గాపాడ యన్న మండు
కాన పారల రక్షింపఁ గడఁగుటాప్య!

ఉన్నది యున్నయట్టులఁ దెల్పితి. అపైని నీయిష్టము. తల్లికి లేనిదయ
దాదికేల? నేఁ బోయివచ్చెద. (వెడలును)

దుర్యోధను—చిత్తము. (లేచి కూర్చుండును, సభ్యుల నుద్దేశించి)

గురు కృప కర్ణ గాంగేయాది మహాయోధమరులారా! యీ
నారదమాసీందుని డాడిన వచనంబుల మీరెల్లరు వినియేయుటిరి
కదా? ఇక మనము యుద్ధసన్నద్ధులమయి యుండవలయు. లేవ
కడ వయనంబు సేయవలయు. కావున నేటి కీసభజాలింతము మీ
లేగి మీమీ ప్రియత్నంబులయం దుండుడు. (లేచిపోవును)

ద్రోణ—(నడచుచు తనలో) ఓహూ, ఇది కడు వింతగ నున్న
యది. ఏమీ! దుర్యోధనుఁ డేగి పాండవులఁ గావజూచునా? నే
నమ్ముకాల. —అయినను నేనాటి కేది యెట్టుల బరుగునో యెవరు
చెప్పగలరు? దుర్యోధనుండుమాత్రము పాండవులకు సాయపడఁ
దలపఁ గూడదా యేమి? పాండవులకు మంచికాల మానన్న
మాయెనో, యేమో? అయినను దాని సత్కృత్యము లిప్పుడే.
తెలియఁగలవు.

(అందరు నిష్క్రమింతును.)

(కర్ణ దుర్యోధనుల ప్రవేశము.)

దుర్యోధను—(కర్ణుని చేయిపట్టుకొని) కౌర్యధారయా! గాధయా!
నేనుగదా మనకోర్కె లీడేఱఁ గంటిమి.

కర్ణ—కనుఁగొనఁ గంటిలో నెరను యై వడినున్న పరాక్రమాధ్యులౌ
యనలను లేండ్రొనూను లన యర్హునికంటె నీవు నే

మృతమున హాయి గల్గు, ననుమానములేదిక, నేడు భీముఁ డా
ధనము నెదిర్చి తెల్లబడి తథ్యము తథ్యము యుద్ధభూస్థలి.

వగసాధింపఁ బ్రయత్నింపు చున్నంతఁ గాక తాళియన్యాయం
బుగ దానియంత నదియే సంప్రాప్తమయ్యె. అర్జునుం డొక్క
రుండు మిగిలిన నాహవస్థలి వాని నిర్జింపనగు. కావున మన మిప్పుడ
నిజసేనాసమేతులమై చని ధర్మజాని నకుల సహదేవులను బొలి
యించి ద్రుపదరాజవట్టిని వట్టి తేవలయు. మంచి తరుణము
దొఱకినది.

కర్ణ—(కోపముతో) ఏమేమీ, కురురాజాగ్రోహీ! ఘోరసూక్ష్మంబు
లెఱుంగనట్లు బల్కుచుంటిరి. ఏల భీమార్జునుల నట్లు స్తుతింపు
చుంటిరి? ఛీ!

మ! కరము విప్రాలవలెలం దిరిగి భీక్షుంబైతి దైన్యంబున
స్వరదేశస్థులఁ బోలెఁ దా మొరులపంఛచల తేరి జీవించు నా
నరునిఁ భీమునిఁ బెద్దజేసెద రొకో! నామోల, వారన్న సం
గరరంగంబున నాకులెక్కయె, వడిఁ ఁ ఖండింతు దర్శోద్ధతి.

నాయంతటి సాహసప్రతిభగలవాఁడు నీదండఁ గొలుపుండ,
నయ్యధమాధములం గాంచి మది దిగులంద నగునా? ఆ పందల
సాహసంబులు మీ లెఱుంగకుందురా?

ఉ! వారలె కౌర్యసంపద లఁవారిగఁ గల్గిన వారలైన, బెం
పార నెదిర్చి నిల్వరొకో! యాయుధముల హరియింప నెంచుచో,
శూరతఁ జూపరాదో నభఁ ఁ జూడఁగ ద్రోపది కోకలూడ్చుచో,
బోరఁగలేదో తమ్ముఁ బురఁముఁ వెడలింపఁ గడంగుచున్నచో.

కావున నో భూరమణా, సెలవయ్యేనేని నే నొక్కరుండ చని
యా భీమార్జునులకుఁ ద్రోముర్తులు తోడువచ్చినను వారలను
నుగ్గునూచుంబుగ మృగ్గఁ జేయఁ జాలుదు. ఇప్పుడు

మ॥ కవలఁ ధర్మతనూజు సంగరమునఁ * ఖండించి పాంచాలి నే

నవలీలఁ గొనితెచ్చి యర్పణముఁ జేయఁజాలుదుఁ మీకు...

దుర్యో—(కొగలించుకొని) రాధేయా!

నీ! జవనత్వంబు లెఱుంగనే దివిజులఁ * సాధింపఁగా నేర్పు, నీ

భువి సామాన్యుల బాండుసూనులను నిశ్చూలింప లేకుండువే?

నీ మనం బెఱుంగ నట్లంటిఁగాని వీరాగ్రగణ్య! భీతిచే ననుట

గాదు. నీవంటి శౌర్యాటోపుం డీ భూమండలంబున నుండునా? అట్టి

నీవు నాకడనుండ నాకేటివెఱుపు? అకారణంబుగ నీమది నొప్పించి

నందులకు నన్ను మన్నింపఁగోరెద.

కర్ణ—(ఊర్పొంగుచు) రాజమార్తాండా! మీయట్టివాని నేనా మన్నిం

చుట! పాండవుల బొగడుటలు మీవలన వినుటచే జనించిన ఖోపా

నలజ్వాలలకుఁ దాళంజాలక నే నట్లంటిఁగాని మరొక్కటికాదు.

మనమింక నిముసంబైన మనలక పాండవవనదహనంబునకుఁ బోదము

రండు.

(నిష్క్రమింతురు)

బదరికావన ప్రదేశము.

(ప్ర)వేశము—దుర్యోధన, భీష్మ, ద్రోణ, కృప, శ్వశామ, కర్ణులు.)

దుర్యో—(వెదకుచు నాతురతతో) అంగరాజా! పాండవు లెక్కడ?

ఇదియేకదా నారదమాసిందుండు తెల్పిన స్థలమా? ముం దేగి

యుండిరా యేమి? (దూరమునఁ జూచి)

చ॥ అదెయదె పోవుచుండి రిపు * డల్లదెకంటిరె పాండుసూనులఁ

వదలక వెంటనంటి యమశనందను నీల్లఁగఁజేసి తమ్ములఁ

జదియఁగఁగొట్టి, తెమ్ము జలశిఖాయతంత్ర, నువర్ణగాత్రి, వ

ట్పదకులవేణి, నాజలజశిపాణిని, బాండుతనూజురాణిని.

భీష్మ—(కోపముతో) దుర్యోధనా! ఏమీ? ఇంతటి దుర్భార్గమా?

ఇట్టి దుష్టచేష్టలు నిన్నుఁగట్టి కడువవా?

మా! ఘోరతరంబగు పాపచయంబులఁ ♦ గొంకకచేసిన నూరకే పో
నేరునె, భారణినొందవె నీపిట్టు ♦ నయ్యముఁజూపఁగవచ్చియు ముం
దారయకే కుటిలంబుఁదలంచుట ♦ న్యాయమె భూవర! శత్రుఁడవై
పోరఁగరాదె హుటాహుటి నిల్పిన ♦ మజ్జలకీర్తు లెసంగ ననిగా.

భీ! ఈరేడు జగంబుల నీ చెడు బుద్ధులఁ దలంచిన మాత్ర,
నే మానిసి కైన హని వాటిల్ల కుండునా? బౌరా, ఏమి నీ దుర
హంకారము! నిన్ను నీ వెఱుంగ వైతివి?

చ! “లరయఁగఁ బొందునూనె లరుదైన వరాక్రమవంతులెంతయుగా
హరికృప వారివట్లఁ గల, ♦ దా రణవీరులఁగెల్వ నేరికా
దరమగు, వీరిలోన నిది ♦ తప్పని చెప్పఁగలాఁడు లేఁడె” యం
దురు జనులెల్ల; మమ్మటుల ♦ దూరులఁజేయఁ దలంపఁబోకుమి!

మా యవకీర్తి బాయఁజేయుట కయిన మానుదులఁ జేవినిడి,
యవ్వడువున నడిచిన బాగుపడఁ గలవు. కాదేని నీ దుష్ట చతుష్ట
యములోడ నీ చతురంగ బలంబులు గలనిఁ బొలియఁ గలవు.
(అనియొక పుల్ల విరిచి వైచును)

కర్ణ—(ఘోషముతో) శంతనతనూధవా! శత్రుపక్షపాతీ!

చ! వెటపాకయింతలే కిటుల ♦ వెంగలిపల్కుల బల్కునాన? యం
దటికిని చాతనంచు మదిఁ ♦ దట్టిన గర్వముతోడ తేనిముం
దట మము సడ్డనేయ కన ♦ ధర్మమెపో, హితశత్రులంచు ని
మ్మెఱుంగమె, పాండవేయులన ♦ నక్కుడుగాఁ బడిచత్తురెవ్వడుగా.

కాకున్న

డి! పాండవులన్న నెంత? యదుపాంసనఁ దుడిసె నెంత మాకు? భూ
మండలిలోన మమ్మెదిరి ♦ మఱొక్కనఁజాలిన వీరుఁడున్నా? భీ!
భండనమందు నిల్పినను ♦ పాండుసుతుల్ పడు పాట్లుఁజూడు, వే
నండవురాధిపాకుదరిఁ ♦ దత్తరమందుచుఁ బల్కునయ్యెనే?

అచార్య! సంగర రంగంబుననిల్చి రివునంకుల నిర్జించుటయో
లేక వారి బారిఁ బడుటయో శూరుని దారి. అటుగాక,

ఉ॥ కేలను బాణముల్ దొడిగి * క్రించుదనంబున నిల్చియుండఁగా
నేల? నిరోధిపై న్యముల * నెక్కుడుగాఁ దలపోసి కుండఁగా
నేల? శరంబుల నివ్వడిచి * యిప్పుడె చావఁగరాదె? యొప్పునిగ
బోలును గాజులందొడిగి * మూల వసింపఁగ స్త్రీలపోలికఁగ!

అశ్వ—ఓసీ, వ్యర్థఫలాలాపీ! ఏమేమీ? (దుర్యోధనునిజూచి) కురురా
జాగ్రణి! ఆనూతపుత్తుఁ డెట్లాడుచున్నాఁడో చూడుము. అసీచుఁ
డట్లు పేరలుటకు,

చ॥ కల దొకతప్పు నీయెడను, * కారవ వంశపగొనాధిచంద్రమా!
ఖలుఁడగు నూతపుత్తునకు * గాదిలి మిత్తుఁడవై మెలంగుచు
దులువతనంబుచే నతఁడు * తోచిని యోజనలెల్లఁ బల్కుఁ గే
వల మవి వేదవాక్కులని * భావమునం దలపోయుచుంటచేఁగ.

ఇదియే నీపట్లఁ గల సేరము. కాని,

ఉ॥ రంగగుమైత్రి నాతఁ డనుకరి క్తి మెలంగుచు నచ్చఁ బల్కి తా
సంగర రంగమందు నినుఁ * జావఁగఁ జూచెద నంచు నాత్మ ను
ప్పొంగుచు నున్నవాఁ డతని * మోసమెఱుంగవు; వీనిఁ గాంచుమీ
యంగిటియందు బెల్లమును * నాత్మవిషంబు గలట్టివానిఁగఁగ.

నిన్నిట్లు చేయుదునంచుఁ గంకణము గట్టియున్నవాఁడు. అదియు
నుంగాక.

చ॥ కదలని బంటువోలె, కువ * కార్యకర్ముఁగ వడిఁ గేలఁ బూని తా
గడనము నందునిల్చి నినుఁ * గయ్యమునఁగ గదియించి, నింది రా
మెదలక పారిపోవఁగల * మేటినుమీ మన సూతపుత్తుఁ డో
నదమలగాత్ర! యీ ఖలుని * సాహస మెన్నఁ డెఱుంగకుందుమే?

మఱియు, నీ దుష్టుండు భవత్సామ్రాజ్యమునకుఁ దోచిన
ధూమకేశువు రీతి నున్నవాఁడు. కారవరాజేంద్రా! దుర్యోధనల

మాని పాండునూనులకు సాయము నేయంజనుడు. లేదని యా
రాధేయునితోడ నీ బలంబులన్నియుఁ గలనిఁ బోలియుఁ గలవు.
ఇది నిశ్చయము.

కర్ణుడు—ఓరీ! విరికివందా! వాక్కురా!

గీ॥ ముదిమిచే బుద్ధి పెడత్రోవఁ ♦ బోయి, శంత

నాత్మజం డాడ లెక్కనే ♦ యంగ నైతి

నీవు నట్టుల వదరిన ♦ నీదునాల్క

చీలిక లొనర్తు చూడు నా ♦ సితక రాసి!

(అని కత్తిచూపి) ముజియు,

ఉ॥ నీవననెంత మాకు, ధరణివతి తా వినుచుండ నార నీ

భావము నీ నెఱుంగకయె ♦ వలెదు; నాకరవాలధార నిగ

జావఁగ నేయకున్న నరఁజన్మమె నాదిక పేదబాపఁడా!

(అని పైకి దుముకును)

అశ్వత్థా—ఓరీ సూతపుత్రా, కొరవవంశ నిర్ముల కారణా!

పోవకు మెందు, రమ్మ, నినుఁ ♦ బుచ్చెద నివ్వడె కాలుపోలికిఁ.

(అని యెదుర్కొనును)

... (కర్ణుని దుర్యోధనుండును, అశ్వత్థామను గృహచార్యుఁడును
పట్టుకొందురు.)

దుర్యోధ—తగదు.

శశివదనావృత్తము:— విను మిటు మిత్రా

దో॥ణా—

... చనదిటు పుత్రా

కర్ణ—

... విన నికఁ ద్రుంతుక

అశ్వ—

... దునిమెద వీనిక

దో॥ణా—అయ్యో, ఏలమిరిట్లు తగవులాడెదరు. (ఒకదిక్కు జూపి)
అల్లదిగో,

ఉ॥ కొండకు నుద్దియై తనరు ♦ ఘోరశరీరముఁ దాల్చి నిల్చె, వే
దండపురాధి నాథ! యదె॥బాసవరాట్కులజుండు, గండ భే

రుండ పతాకముంగల ముగ్గురు తనయుండగు భీమ సేను పు
త్తుండు ఘటాత్మచుండనడిచి దోర్బలకాలిని గాంచు డెల్లరుగ.
చూడఁగా నాతం డియ్యెడకే వచ్చు చున్నట్లు లున్నయది.
వాని నెదుర్కొన హరిహర బ్రహ్మదులకైనఁ దరమగునా? ఈ
కర్ణుని సాహసం బెంతయో కలదు. కాని యొకదానిఁ దెల్పెద
వినుము.

క॥ తనబలిమి, పరులబలిమియుఁ

గనుఁగొన కెవ్వఁడు పోరఁగడఁగునా వాఁ డో

మనుజేంద్ర! యోటువడుగా

కని జయ మెన్నఁడుఁ గాంచునగునే జగతిగ॥

పాండవుల కిప్పట్లున దండియగు రాక్షస మండలి యండగా
నుండె. మన మిప్పుడు వారితోడఁ బోరి జయంబు వడయుట కల్ల.
అదియుంగాక,

అ॥ వె॥ కినుకతోడ వారు • జెనకిరా నిన్నందు?

వారితోడ నీకు • వైర మేల?

పార్థివేంద్ర! సైన్యవర్గంబుతోఁ బురిఁ

దిరిగి చేర నెంచితిని వినుము॥

చ॥ పడుచుఁదనంపుబుద్ధులను • బాయఁగఁ జేయుచుఁ బాండవేయులగ
దడయక చేరు టొప్పదియతప్పనితోఁచిన నెల్లరిట్టి కా
రడవులనుండ కింక వెనఁహ స్తిపురంబును జేరు టొప్పుగ
జెనుగులురాకయుండఁ బురిఁజేరఁగ నీమది నెంచియున్నచో॥

మఱియు, మన యీ మర్కటంబులఁ గనెనేని యాదనుజేందుండు
మనల మననీయఁడు, కావున వేగ వెడలుటమేలు.

కర్ణుడు—ఔరా! ఏమి మీరణశూరత! చాలు! చాలు!

ఉ॥ కూరలు సూరుబిందులును • గోరసమన్నము సూరుగాయలుగ
బూరెలు పూరణంబులు నఁపూపము లప్పడముల్ చెలంగఁగాఁ
బారణఁజేయఁగాఁదగినప్రోథులుగా కల భండనంబునగ
బోరొనరింపఁ జాలుదురె • భూసురవద్యుల మే మెఱుంగమే?
మఱియు నో పిరికిబాపఁడా!

చ॥ అడవి, ఘటోత్కచుండతఁడఁ యంచు వచించిన యంతమాత్రం నే
జడియుదునే? రఃకావనినిఁ జక్కఁడఁగింపఁగలేనె ధర్మజా?
మడియఁగఁజేయఁజాలనొకొమాదికుమారుల భీమసూను నీ
గడియను, బొండవేయు లనఁగఁ బడిచచ్చెడు మీర లొననక॥

అటులఁ జేయనైతి నేని మీరెల్ల రవ్వడే నగియెదరు గాక.
దోణ—రాధేయా!

చ॥ వెఱపొకయింతలే కిటులఁ బోలుచునుండఁగఁజెల్లె ధారుణీ
శ్వరుకడఁ బొండవేయులకుఁ జాలుదె? వారికి నీకు బోల్పఁగఁ
గరిమకకాంతరంబు, మఱిగాండివి కీడగువాఁడ లేడిట
గురుతుగ నీకు రాక్షసునకుఁ దృణమేరుసమాన మిద్ధర॥

మఱియు, భీముని సాహసప్రతిభ కాబకహిడింబాది నక్తంచరు
లే సాక్షి. ఫల్గునుని బాహు. పరాక్రమంబునకు ద్రుపదరాజనిర్మిత
మత్స్య యంత్రంబే సాక్షి. కావున మన మాఘనులఁ జెనకఁగలు
గుదుమా? ఏల నీయోధవరులం దెల్ల ధీరుండ నని మీరిన పనులకు
దారి జూపెదవు? కాదన్న వారలఁ గరువబోవుచు లజ్జాభయంబులు
మాని నీ విట్టులఁ బల్కుచుంటివి. నీ పలుకు లీభూతలవతి విశ్వ
సింపుచుండెనని యిట్లాడు చుంటివి కాబోలు! మా మాటల నిను
మంతయైన వినవైతివి. ఆ ఘటోత్కచుండ నీకు బుద్ధిగఱపవలె
గాక! మేము చెప్పిన వినియెదవా?

గీ॥ నేరనటువంటి పనులకుఁ బారలిడుచు
బరుగువారిసవాఁడు తా ఁ భంగపడఁడె?
యీతెనేరనివాఁ డేటఁ నీదులాడఁ
బోవ నీటను వడి మున్నిపోవకున్న?

కాని బుడుతఁడు చెడుదారి నడుచుటఁ జూచి పెద్దవాఁ డగు
వాఁడు దాని వద్దనుట ధర్మము కావున ;

—మత్తకోకిలలు—

నీతిమా లిటు సాండుసూనులఁ నీ వెదుర్పఁగఁ బోవుటల్
భీతిఁజెందక పర్వతేంద్రముఁ బిట్ట డీకొన నెంచుటల్

కర్ణుడు — చేతగాటిటు నీతులేటికిఁ ♦ జెప్పజూచెను, నీచ ! వే
 నేతిముద్దలు మింగుబావలు ♦ నేర్తురే యని నిల్వఁగఁ.
 అశ్వ—ఓరిమూర్ఖుడ ! కూడదంచును ♦ నొప్పబల్కిన వారలగా
 దూరనాడఁగఁ బోయెదే, మదిఁ ♦ దోచదయ్యెనె నీకు భీ !
 కర్ణ—ఏమీ, చండాలా ! ఏమంటివి ? మూర్ఖుడనా ?
 పారుబోత ! వడిగా నినుకొ గరఁవాలముంగొని కూల్చెదఁ.
 అశ్వ—ఓరీ, వ్యర్థపగిలాపా !
 భారుణింబడఁ ద్రొళ్లనేసెదఁ ♦ దాకుమీ నను నీయెడఁ.

(అని తన్నును)

కర్ణ—ఓరీ, నీచా ! ఇదిగో కాచికొమ్ము. (కత్తి సారించును.)
 అశ్వ—ఓరీ, చండాలా ! నూతపుత్యా ఇదిగో నావ్రేటు, గాచికొమ్ము.
 (అని కత్తుల నిట్వరు సారించురు)

దుర్యో—అహ ! ఇది తప్పి వచ్చినది. (విడదీయుచు) గురునందనా!
 అన్నియుఁ దెలిసిన నీవిటులొనర్చుట ధర్మమా ?— రాధేయా !
 ఇది యేమి ! ఏల నీ విట్లు పోరఁ దొడఁగితివి ? నే నొక్కటి వక్కా
 ణించెద వినుము.

ఉ॥ క్షీతిఁ బదిమంది కూడదను ♦ చెద్దయము నేరుఁగఁగూడ దెన్నఁడుగా
 గుతుకము మీఱి శాత్రువులఁ ♦ గూల్చిన వీర సేనాసటండు ? లే
 కితరమెఱ్ఱెనచో, “నటులఁ నే యగుఁగా కవు డేము తెల్వినగా
 మతిని దలంపనందు కిది ♦ మంచి ఫలం” బని గేలినల్పరే ?

ఈ మహాత్ముల మాటలెన్ని యోగలవు. శాపున నోరాధేయా!
 నాపలుకుల కీ వెంతమాత్రమును దొలఁగి నడువకుము. (రణము
 సకు దొరకొనుమని కనునన్నఁ జేయును.) అందఱము బోవుదము
 రండు.

(అందఱు నిష్క్రమించురు) (తెఱవడును)

ఇది పంచమాంకము.

శ్రీ
హయగ్రీవాయ నమః

భీమప్రతిజ్ఞ

షష్ఠాంకము
వన ప్రదేశము.

[ధర్మజ, నకుల, సహదేవ, ఘటోత్కచ, ద్రావదుల ప్రవేశము.]

ధర్మ—(భేరి నాదంబు నాలకించి) కుమారా! ఘటోత్కచా! ఆ ధ్వని
యేమై యుండును? ఎందుండి వినవచ్చు చున్నది? కాగణ మేదియో
కన్గొని రమ్ము.

ఘటో—(దిక్కులు పరికించి) తండ్రి! అది రణభేరినినాదము. చూడ
నిది మీర లొంటరిగ నుంటఁ దెలిసికొని,

చ॥ తెఱ విదియంచు నెంచి పగఁదీరఁగఁ బోరొనరింప నిప్పు డా
కురువతిసేనలెల్ల నిటఁకుం బరతెంచెడు సస్త్రసేనధుల్
బరువడి నేకమై పోరలి • వచ్చెడు మాడ్కిని...

ధర్మ— ...హాకుమార! యే
దరిగల వింక? నామనము • తత్తర మందుచునుండ నక్కటా!

హా! తమ్ముడా! భీమసేనా! వలదని పలుతెరంగులఁ బల్కినను
సరకుసేయక సరసిజాక్షితోడ నడవులకు వెడలుటచే మన మెట్టి
యిడుమల గుడువనయ్యె?—అయ్యో! అర్జునా! నీ విందున్నయెడ మా

కిట్టియిక్కట్టులు పొప్పించవుగదా!—కుమారా! ఎంతటికార్యమొదవె?

చ॥ ధనదునిచేతఁ జిక్కె నట ♦ తమ్ముడు భీముడు సంగరంబునకా;
మన మిటఁ జిక్కినారము కుమారక! కారవనాథుచేతిలో;
నని నెదిరించి నిల్వఁగలమా? తెఱవెయ్యదియా? మహేంద్రానందనుఁ డిపు డుండినకా మనలఁ దప్పక రక్షణసేయునేకదా॥
కాని మనకు మనమే రక్షించుకొందమన్న మనలోఁ జూచిన,

క॥ చెక్కిటఁ గొట్టిన క్షీరముఁ

గ్రొక్కుచు నున్నట్టి నీవు ♦ కారవనేనకా

జక్కడఁగింపఁగ నేర్తువె?

అక్కట కవలైన నట్టి ♦ యర్భకులె సుమీ॥

భీష్మ, నోజి, కృపాశ్వతామ, కర్ణాదులన సామాన్యులరా! వారలా నురులతోడ సైతము దుర మొనర్చి మెప్పొందినవారలు. మఱియు, ధార్తరాష్ట్రులును, సోమదత్తబాహ్లికులును జగదిఖ్యాత బాహుబల పరాక్రమవంతులు. శపని, భూరిశ్రవస్సైంధవాదులా మకగాంకవైరిని నైన మార్కొనఁ జాలుదురు. ఇట్టి బలియురతోడను, తక్కిన యోధావళితోడను మన మేరితఁ బోరొనరింపఁగలము? అయ్యో! ఇంకెయ్యది తెఱపు? దాయఁగట్టిన గొఱియల మైతిమి గదా!

ఘటో—(మేనువిరచుచు, మీసలు వడివేయుచు) తండ్రి! తలంచినచో వీరు నీకు లెక్కయా! వీరలకై,

కా॥ ఈమాడ్కి దలపోయ నేల? యట నుద్వృత్తప్రతాపాభ్యుదౌ భీముం డిష్టుడ నచ్చు యక్షతతులకా ♦ బేరాజి నోడించి; నే భూమిగూల్చెద్ది వీ రెదుర్కొను నెడకా; బోఁదోలెడకా గానిచో నేమీ, ఫల్గునుఁడేల? చాలనొకొ, నే ♦ నీ ముప్పు దప్పింపఁగదా॥

మీరావంతులు సందియం బందఱుడు, ఈకురుబలుం బన నెంత?

వీరిఁదోడుగ నీరేడులోకంబు లేకమైవచ్చినను నే గెల్వఁజాలనా!
 తండ్రి! మజ్జనకుని వత్రిన నే నెఱుంగుదుఁగాన,

క! పలుమాటలేల వినుఁ డీ

కలని సుయోధనునిఁ జంపఁకయె నే వానిగా

బలిమిగా గట్టి భవత్పద

జలజంబులచెంత నిలువఁజాలుదు నిపుడే.

అటుల నేజేయంజాలనైతినేని, నను భీమనూనుం డని పిల్వ
 కుఁడు. ఇఁకనైన మీసందియం బుడిగి నన్నంపవేడెద.

ధర్మ—కుమారా! నీ వట్లనటచే నొక్కింత ధైర్యం బూనినిన్నొంటిగఁ
 బంపఁ దలంపుఁగలిగె. మంచిది. మేమెల్లరము దుర్యోధరాజాత్మజఁ
 గాపాడుకొనుచు నీకు నహాయులమై వెనుకనుండెదము. కావున
 నీవు చని విజయుండవు కమ్ము.

ఘటో—తండ్రి! నమస్కరించుచున్నాఁడ.

ధర్మ—వుత్తా! విజయోస్తు! విజయోస్తు! లెమ్ము. సత్వరమ్మున నమ
 రమ్మున విజయలక్ష్మిం జేకొమ్ము, పోమ్ము. (యవసకపడును.)

(ఇరువురు గంధర్వులు పోవేళము.)

మొదటివాఁడు—అన్నా! ఈమహారణ్యమధ్యంబున నీ చిట చిట,
 పట పట ధ్వనులు మోయుచున్నవే! ఎక్కడ? ఏకారణముచేత?
 రెండవవాఁడు—తమ్ముడా! ఇప్పు డియ్యెడఁ బొండపులపైకిఁ గారవ
 సైన్యంబులు దాడివెడలి రాగా, భీమసేనాస్మజుండగు ఘటోచుం
 డు ధర్మరాజునుచంబున నారలపైబడి ఘోరయుద్ధంబుఁ జేయఁ
 బోవుచున్నవాఁడు.

మొదటి—అట్టులనా! అట్లులైన మన మటకేగి యాయుద్ధమును జూచి
 పర్రమా?

రెండ—చూడవచ్చునుగాని, మన మయ్యెడ నెక్కుడు జాగ్రత్తగ నుండ వలయు. పోత్రదము రమ్ము.

(ఇరువురు ముందుకు నడిచి)

రెండ—తమ్ముడా! అల్లదిగో చూడుము! అదియే రణరంగము. ఆకన్న ట్టునదియే కారవసేన. ఈతండే ఘటోత్కచుండను రాక్షసవీరుడు, ఇప్పుడే యుద్ధమారంభమైనట్టు లున్నయది. కావున మనమిచ్చోల భద్రముగ నుండవలయు.

మొదటి—అన్నా! అసంఖ్యాకులగు నాకారవభటుల నీరాక్షస వీరుం డొక్కరుండు సమర్థుని సమయింపఁగలఁడా?

రెండ—తమ్ముడా! నీ వెంత పెట్టివాడవు? ఆతనిశక్తి నీవెఱుఁగవు.

ఆ! వె! కరుబలంబు లెంత ♦ విరివిగా నుండిన

రాక్షసునకు సాటి ♦ రావునుమ్ము

గులకరాలు గంప ♦ కొలఁదియుండిన, వన్నె

వాసి నొక్కరవకు ♦ తీసిపోవె?

కావున నీవటుల గం దేహింపఁ బనిలేదు. దానినిజం బిప్పుడే కని మొదపుగాక!

(“కో” యని ధ్వని వినఁబడును)

రెండ—తమ్ముడా! చూచితివా?

ఉ॥ సింగము తుదవ్యథార్తిమెయి ♦ జెచ్చెరదాటుచు నేఁగియేఁగి సా రంగచయంబుపైఁబడి కళిరంబు హుటిహుటి నప్పఱించు భా తిం గడు నుగ్మింఁజూచుఁ బరఁ తెంచెడుఁ గారవసేనపైకిఁ బో రంగ ఘటోత్కచుం డనడి ♦ రాక్షసవీరుండు, చూడు మాతనికా.

అహ! ఏమీ! ఆఘటోత్కచుండు కారవసైన్యంబుల నెదు రొన వానిధాకకుఁ దాళఁజాలక యేలీల నాసేనలెల్లఁ బరువు లిడుచున్ననో చూడుము.

(“పోకుండు. పోకుండు” అని ధ్వని వినఁబడును)

కంటివా! ఆపారుబోతులు వెన్నిచ్చి పారుచున్నంత నారక్క నుండు వారి వెంటనంటి “పోకుడు, పోకు” డనుచు వారిపై నంప వృష్టిఁ గురియించుచున్నవాడు—అయ్యో! పాప మానేనలెల్ల నెట్లు చెల్లాచెదరై పోవుచున్నవో చూడుము.

(“కాపుము, కాపుము” అని ధ్వనివినబడును.)

మింటివా! ఆరాశ్రించదునిధాటి కోర్వం జాలక యానేనలెల్ల “కాపుము, కాపు” మని కర్ణుఁ డున్నయెడకుఁ బరువులిడుచున్నయవి చూడుము—అన్నన్నా! ఆఘటోత్కచుండు కర్ణునిగూడఁ దాఁకుటకై వాడున్నయెడ కరుగుచున్నవాడు కావున మనమును ననోటికేగి, యాపర్యవసానము గనుగొనియెడము రమ్ము.

(నిష్క్రమణము) (ఇది విష్క్రంభము)

(కర్ణ ఘటోత్కచుల ప్రవేశము.)

ఘటో—ఓరీ సూతపుత్రా! శూరశిఖామణులగు మాయయ్యలపై మీర లెడతెగని సగం బూనియుండి సమయంబు దొరికిన దని యొంటరిగనున్న ధర్మరాజాదులపైకి నేనాసమేతుఁడవైవచ్చి తివి కాఁబోలు! ఇట్టి కృత్రిమకార్యమునకుం దగినఫలంబు నందె దవుగాక! నేనును తరుణంబు దోఱకిన కరుబలంబుల బరిమార్చి ధర్మనందను రాజ్యాధిపునిగఁ జేయింతుననియుఁ దలంచుచుంటి. అందులకు మంచి తరుణము దోఱకై రమ్ము.

మ! సమరంబుండు నినుక వధించి శకునిక ♦ జక్కాడి దుశ్శాసనుక జముమోలక వడినిల్చి కారవసతిక ♦ మర్దించి సైన్యంబులక సమయంచేసి యజాతశత్రుని నికక ♦ శ్మూభలకఁగావింప నీ మము నేఁబట్టి రమ్మరమ్మిపుడు నికఁమార్కొందు సూతాత్మజా! కర్ణ—ఓరీ, వ్యర్థప్రలోహీ! నాసాహసం బీవెఱుంగవైతివి.

డి! ఓరి నిశాట నీవిటుల ♦ నుబ్బుచుఁ బల్కగనేల? చూడు నా శూరత; నింక మీరెటకుఁ ♦ జొచ్చిన నిన్వధియించి, ధర్మజా

ధారుణిఁగూల్చి యాకవల * దర్ప మడంగగఁజేసి, చాఱిపడి
ధీరతఁబట్టి మాకురుపతిగఁ గడు సంతసమందఁ జేసెదగఁ

ఘటో—ఓరీ, దంభవ్రలాపీ! నీవంతటి సాహసి వగుదువా? అట్లయిన
యుద్ధరంగమునకుఁ బోవుదము రమ్ము. (ఇరువురు నిష్క్రమింతురు)
(పారిపోవు కర్ణుని తరుముకొని పరుగిడుచు ఘటోత్కచుఁడు
ప్రవేశించును. కర్ణుఁడు పారిపోవును)

ఘటో—(తెరలోనుండి వచ్చుచు)

శా॥ ఓరీ! పోవకు సూతపుత్ర! నిలుమీ * యొక్కింక; యాతండ్రి నీ
రారాజౌగద, పిల్వు మాతని, వడి * రక్షించు నిన్నిప్పు డో
ధీరమ్మునన్య! సతంబు మంత్రముల బోధింపంగఁజాల నిన్నుఁ దా
నీరీతి విడనాడఁ జూచునొనొ? ధాత్రీశుం డదాక్షిణ్యుడై
(అని తరుముకొని తెరలోనికి పోవును.)

శకుని—(ప్రవేశించి) ఆహా! ఘటోత్కచుఁడు కర్ణుని నామావశిష్టునిఁ
గావించి, మమ్ము బరిమార్చుటకుఁ గాఁబోలు నీదెసకే వచ్చుచు
న్నవాఁడు. దైవమా! ఏమిసేయుదు? అయ్యో!

మ॥ శనుగొంటి కురుసైన్యసంహరణదీక్షాత్ముఁడు, దైత్యేభ్యుఁడో
జననాథాగ్రణి! సూతపుత్రకు వడి * జక్కాడి తా భీకరా
ననుడై వచ్చె; నికేను నిల్వఁగలనా? * నన్నాచి యానీచునిగా
దునుమాడక జనుదేరవే కురుపతి! * దుర్వారశ్రోన్మతీ!
(ధ్వని వినఁబడును) అయ్యో! మిక్కిలి సమీపించుచున్నవాఁడు.
అతని ముందు నే నిల్వఁజాల. (అని పారిపోవుచుండ)

ఘటో—(పరుగిడుచుఁ బ్రవేశించుచు)

ఉ॥ ఏల తొలంగెదో శకుని! * యిట్లానరింపఁగ నీతియానె, భూ
పాలుఁడు మేనయల్లుఁడు, సఖాస్థలి నీశాసరించినట్టి యా
మేలు దలంచియైన నీను * మేలొని పోవఁగరాడె? నిన్నునిగా
దూలఁగ జూచువాఁడె? ఘనదోర్బలుఁడే వడి చిల్వు మాతనిగా

ఓరీ! దుష్టబుద్ధీ! నీకత్తిసామర్థ్యంబులఁ జూపుటకు,
 నీ! వలనొప్ప ఘోరాహాఠసభలియాగాని
 ఛలములాడెడు ద్యూతశాలగాదు
 భ్యాతికినెక్కు సంఘరభేలనముగాని
 తాతయ్య! మాయజూఠిదంబుగాదు
 పాలుపొంద ఘనశరంఠిబులుగాని, నీవను
 గతిఁ బడ నివి పాచికలునుగావు
 నలువొంద దానవనాయకుల్ గాని మా

యలు బన్నఁగాఁ బొండఁపులునుగారు
 గీ! ఖౌర! యీరీత వెన్నిచ్చి * పార మేర
 యశానె, పోవకు పోవకు * మయ్య యెందు
 పరుగువారిని నిను భంగపఱుప కింక
 విడుతునని యెంచఁబోకు మెన్నఁడు దురాత్మ!

(తరుముకొనిపోయి, తిరిగి ప్రవేశించి దుర్యోధను నుద్దేశించి,
 కోపముతో) ఓరీ! సుయోధనా! దురాత్మా! కౌరవకులజలధి బడ
 బానలా! ఇంక నీవ చిక్కితివి. దూరమ్మున నిల్చెదవేల? రమ్ము
 అల్లదిగో! చూడుము. మీవాఁల యవస్థలఁ గన్గొనుము.

క! వీరలె నీతిమ్ములు, మఱి
 వీరలె నీమూమ, శకుని, * ప్రియుడగు కర్ణుం,
 దారయ వీరెల్లరు జము

బారికిఁ జననున్నవారు * పార్థివచంద్రా!
 వీరు నీకుఁ బరమాత్ములు కారా? ఇప్పుడే నీపరాక్రమముఁ జూపి
 వీరల విడిపించుకొని పోయెదపురమ్ము—కదలవేమి?

గీ! అలిగి వీరల మర్దించు * సభుడుగాక
 సమయమెయ్యది నీపరాక్రమముఁ జూప ?
 నిజటి శ్రేణిచి తెందుల * కివ్వ డిట్లు
 లలుక నుంలైనఁబూసక * నిలఁచుటెని?

పాప మా దురాత్ములు కర్ణ శకును లీల్చిరే! దుర్యోధనా! నీకింక
దుర్యోచనలఁ గఱువారెవ్వరు? ఇట్టి చెలికాండ్ర నడబాసి యీవ
సుధ నెట్లెడవు? ఇంకెట్లు మనియెడవు? —

క॥ మును పాండవులను మాయల

ననువొండఁగ గెలిచి తనుచు ♦ ననయము విందుగా

జనవర! యిపు డటు నలువగా

జనునే? శరముననె గెలిచి ♦ చనవలె నుమ్మా!

నీదుర్కారముల నే నెఱుంగ నని తలంచితిని కాఁబోలు. ఆహా!

అట్టి నీ కిప్పు డెట్టి శాంతగుణంబు నావలనం గలిగె. ఓరోరీ!

చ॥ ధరణిప! యుద్ధమందు ననుఁ బాఁడెడ నంచు మదిగా దలంచినగా

గరిపురిపైని నాన విడి ♦ గ్రీక్కున రమ్ము...

(తెఱలోనికి పరుగునఁబోవుచు)

...నుయోధనావడిగా

బరువిడనేల? జూడిమున ♦ బొండుతనూజలఁ గెల్చినట్టి ని

న్నరయఁగలాఁడె ధాత్రి నొకఁ ♦ డైన? బలాధ్యుడ! పోకుపోకుమీ!

(తిరిగి పోవేళించి)

ఆహా! అయ్యది తరువా? దాని నాదుర్యోధనుం డని భ్రమబెంది

వచించుచుంటినే. ఐననేను, ఇప్పుడే వానికై యెడఁగాక!

(నిష్క్రమణము)

(దోగ్గ, దుర్యోధనుల ప్రవేశము)

దోగ్గఁడు—(అలకించి తలయూచి) కారవరాజేంద్రా! ఆరాత్రించ

రుం దాఁడు పరుబోతుల వినుచుంటివా! ఆతఁ డొకతరువుంగని,

నీ పని భ్రమబెంది యట్లాడుచున్నవాఁడు. నిజము గ నిన్నే కనొన్న

నేను నేయునొకదా? ఆహా! ఆతఁడుగూడ నియ్యడకే పరువిడి వచ్చు

చున్నవాఁడు. ఇంకేల మన విక్కపెగ్గలు?

చ! మనుజువలెంద్ర! నీయనుగు * మామయవస్థను జూచిరాడ వా
దనుజుని భీష్మకాశ్రుతతి * ధాటియుఁ గంటివి; వాని నున్నగా
జనునె ధరితి నెవ్వరికి? * సాగఁగనేర్చునె సామాసంబు లిం
కను మది బీరము కొ విడిచి * కారవకొటికి రక్షనేయుమి!

అది యెట్లుంటేని, నీవిప్పట్టున నా రక్కసునితోడఁ జెలిమింజేయు
టయె. అదిగాక వేటొక తెఱపు గన్నట్టుదు. ఇది ముమ్మాటికి సత్యము.
నీవిటు లొనర్చవేని, కరిపురిపై నాన నేటితో సరియని యెఱుంగుము.
వీని సామాన్యన క్తంచరుండని తలంచితీవి కాఁబోలు! ఈతం దాదళకంతు
నంతటి మేటినుమి!

దుర్యోధ—(తల పొకించి, వంచి, తనలో) ఆహా! ఇంకెయ్యది తెఱపు?
వీరిట్లు పుల్లవిరుపుమాట లాడుచున్నారే. ఇంక కర్తవ్యమేమి?
పుత్ర, భ్రాతృ, సుహృ, ద్వాంధపుల్లెరు నీరాత్రించరుచే ధాత్రిఁ
గూలిరి. కావున, నిప్పట్టున విరివచనానుసరణి నా యనురునితో
నేస్తమొనర్చుటయే ప్రకృతమనితోచెడిని. కాని వీని నట్టులఁ బల్కు
రింతు? కోపానలజ్వాలలఁ బర్వజేయుచు వచ్చుచున్నాడే! వీని నెవ్వ
రిఁ బ్రసన్నునిం జేయఁజాలుదు? (ఆలోచించి) సరిసరి. ఇప్పుడొక
యుక్తి తోచినది. అదిగో! రాక్షసుఁడు సమీపించుచున్నవాఁడు.
ఎదురుగాఁ బోయెదగాక!

కుటా—(ప్రవేశించుచు) దుర్యోధనా!

ఈ మించినవేడ్కఁ బొందవుల * మేదిని గూల్చెదనంచు నాత్మ నూ
హించి వనాంతరస్థలి కఃపీనపరాక్రమమొప్ప వచ్చి, వే
కాంచితె కర్ణుని కనుఁ * గాలునిపోలున కేగనుండ, నో
వందిక! వారి వీడిచనఁ , బాడియె, పోయెను రమ్ము వారితోక.

ఓరి! చిక్కితివా! నీవిం కెందుబోయెదవు?

దుర్యోధ—(ఎదురుగా బిరబిరఁ జని కొఁగలించుకొని) కుమారా! భీమ
నంజనా! నీడి న్యాయమా? నా పోదరులగు పాండవులపాటు

విని, సైన్యసమేతుండనై వారలకు సాయపడఁ జనుదెంచు నాపైనా నీ సాహసము? కురుపాండవుల కొకభేద మున్నదా? మేమెల్లర మొక్కటియే గదా! పగతునివలె నీ విట్లానర్పదగునా? శాంతింపుము. నా వచనముల నాలకింపుము.

వనచరులేరైన నీ వనమ్మున మమ్మడ్డగింతురేమో యను తలంపున స్వసంరక్షణార్థము మేము రణభేరి మోయించితిమి. అయ్యది విని నీవు మమ్ముల శత్రులఁగా నెంచిమూపై దాడివెడలితివిఁ అంత నేను నిన్నులగని “తెలియని కతంబున నీ విట్లు వచ్చుచున్నాడ”వని యెఱింగియు నా సైన్యంబుల మరల్పనైతి. అందులకు కారణంబొందుకలదు. అది యెద్దియన, “మీర లేకతమ్మున మా బోంట్ల సహాయంబునైనం గోరక, ధనదునిపైకి వెడలుచుంటఁ గని, మీరలు వారల సమరమ్మున నెదిరింపఁ గల్గుదురా, అంతటి శర కాశలంబు గలదా?” యని సందియగబొదవి, “కానిమ్ము చూతము. ఇంటఁ గెల్చి రచ్చఁ గెల్వమన్నటుల మనతోఁ బోరి నిల్వఁగల్గినఁ గదా నాయత్తుల నెదిరింపఁ జాలుట?” యని యూహించి నే నట్లానర్చితి. ఇప్పుడు నా సందియంబు దీరె.

గీ! ఔర, కంటిని కంటి, కుఁమార! నీదు

బాహుబల మెల్ల; నేత్ర పరివర్తంబుఁ గంటి;

దివ్యశస్త్రాస్త్ర మహిమంబుఁ దెలిసికొంటి;

భీమనందన! సంగ్రామభీమ! నేఁడు.

నిక్కముగ నీ వొక్కరుండవే యాయత్తులఁ బోలియింపఁజాలుదువు. కుమారా! శాంతింపుము. ఈ కల్లోలంబంతయుఁ గల్గెదని భావింపుము.

ఘటో— (అశ్చర్యముతో) దుర్యోధనా! ఇదియేమి! అందిన జాట్టును అందనివోఁ గాట్టును బట్టువానివలె నున్నాడవే! అన్నా! నిన్ను నమ్మఁజాల. (అని దుర్యోధనుని రెక్కల విరిచికట్టును.)

దూర్యో—కుమారా! రాత్రించేంద్ర! అట్టి సందేహంబు లుడుగు
ము. నా వచనమ్ములు సత్యములని యెఱుంగుము. ఇంక చున
మిట నేల యాలసింపవలయు? భీమసేనునికిం దోడుపడ వేగమ
పోవుదము రమ్ము. మున్నుండ మాయన్న యగు యుధిష్ఠిరు సము
ఖమ్మున కతిగెదము గాక! (అని యిరువురు నిష్క్రమింతురు)
ద్రోణ—ఆహ! ఏమి పీనియుక్తి? ఇప్పుడుగదా సుయోధననామము
సార్థకమయ్యె, కర్ణ శకునిప్రముఖుల నేద చేర్చి వారినిఁ గూడఁ దీసి
వొని పోయెదగాక! (నిష్క్రమించును)

(కర్ణాశ్వత్థామ ద్రోణాదుల ప్రవేశము)

ద్రోణ—మీర లిటురండు. (కర్ణాశ్వత్థామలఁ బిలుచును)

అశ్వ—రాధేయా! మజ్జనకుండు పాండవులతో బోరొనర్పఁ దలంపవ
లదనియు, నటులఁ దలంచినఁ గీడు మూడుననియు, బలు తెఱింగులఁ
జిలుకకుఁ జెప్పినటులఁ జెప్పినను నావంతయు సతికునేయక,

“ఉ! పాండవులన్న నెంత? యదు * పాసనుఁడుండిన నెంత నాకు? భూ
మండలిలోన నన్నెదిరి * మార్కొనఁ జాలిన వీరుఁ డున్నె? నీ,
భండనమందు నిల్చినను * పాండుసుతుల్ పడు పాట్లుచూడు, వే
దండపురాధినాథుడని * దత్తరమొంచుచు బల్కునయ్యెనే?”

అని ప్రగల్భములాడిన నీ విప్స డిట్టుల తలపోసికొనియెద
వేని?—ముందు వెనుక లారయక,

ఉ! మాటలుపెక్కు నేర్చితని * మమ్ముల నోట వచింపరానటుల్
మాటికి మాటికి వదర * మాన్యత గల్గెనె; మద్వచన్ము తా
టాటని యెంచి తప్పుకు; ఘటిల్కించుసాహస మిప్పుడైన నీ
పాటినడంచుఁ గాంచితివె? * స్వానుభవంబున సూత్రప్రత్యేకా!

కౌరా! “లడిసిగాని గుడిసె గట్టడు, తగ్గిగాని మొగ్గ”దనులోకో
క్తి రిత్తయగునా? ఎవ్వండని తన్ను మించి చరించునాఁడు పరిభవం

బండకుండునా? పాపము! నీ కెట్టి గర్వభంగము సంపాదించె!
ఏలనీ వీరీలఁ దలపోసికొనియెడవు? గతజలసేతుబంధన మేల? ఇంక
నైన బుద్ధిగలిగి నలుపురతో బాటు నీవును నడువుము.

కర్ణ—(తనలో) ఆహా! ఏడు నా శరీరము చిరుగులువడ కఱకుట
ముఖం బోలు పలుకులాడుచుండెనే? ఏమి నా బ్రదుకు?

(అందరు నిష్క్రమింతురు.)

(ధర్మజ. నకుల, సహదేవ, ద్రావిడులును, ఘటోత్కచుండును,
ద్రోణ, కర్ణ, శ్వేతామ, కృపాచార్య, శకుని దుర్యోధనాదులును
ప్రవేశము.)

(శంఖధ్వని విసంబంధము)

సహ—(ద్రోణునితో) వింటిరా, అశంఖానినాదము. అల్లదిగో!
దుర్వాస శౌర్య గర్వితాఁ మదేభకఁరీరపుండును, భీమబలాధ్యుం
డునునగు భీమసేనుండు

గీ॥ వసుధ తల్లడమందంగఁ బాపఁజేడు

కదలఁ, దారలు చుల్ల, దిశ్చిత్తము లదర

నాది కూర్మంబు మదిచెడి యడర, నదిగొ

శంఖనినదంబు సేయు నిశ్శృంక నిపుడు.

కావున నిపుడే కదనంబునకుఁ గడఁగుచుండనోవు! సత్వరమున
సరిగెడము గాక!

(అందరు ముందుకు నడతురు)

ధర్మ—గురువర్యా! మనమిపుడు కదనరంగము సమీపించినారము.

(ఒక దిక్కుజూపి) ఆచార్యా! అల్లదిగో! దూరంబున మనవైపు

నకు నాతురతతో బఱలెంచు పురుషుం డెవ్వఁడై యుండనోవు?

ద్రోణ—ధర్మనందనా! అలెండు భవత్సహౌదయం డగు నర్జునుఁ
డుగఁ గన్పట్టు చున్నవాఁడు.

ధర్మ—(వికసితవదనుండై) నాకును నట్టులనే తోచెడిని.

అర్జు—(ప్రవేశించి) అగ్రీహ! నమస్కరించుచున్నాఁడ.

ధర్మ—అయుష్మాన్ భవ!

అర్జు—(దోష్ఠునిగని) గురువర్యా! భవచ్ఛిష్యః శివే మృగ్గు-
చున్న వాఁడు. (పాదములకు మృగ్గును.)

దోష్ఠా—ద్విజయోస్తు! లెమ్ము. (లేవదీయును.)

ధర్మ—తమ్ముడా!

శ! కవ్యడి! యియ్యెడ దుర మని

యెవ్వనిచేఁ దెలిసికొంటి? విందుని సభలో;

అర్జు— ఎవ్వండగు? నారదుడే

సవ్యడి యెరిగించె నాకు? సాకల్యముగఁ.

ధర్మ—అహ! నారదమానీంద్రిఁడు కడు వందనీయుండు. సరియకాని
యింకఁ గర్తవ్యమేమి? ఈ దిక్కునం జని మనసోదరునిం గలిసి
కొందము రండు. (అందరు నిష్క్రమింతురు.)

• (భీమ, నలకూబర, మణిభూషణుల ప్రవేశము.)

నల—ఓరీ, నరనాథాధమా!

శ! చోరుని భంగి మాసరసిఁ జొచ్చి, భయం బినుమంతలేక, త
న్నీరజముల్ గ్రహింపఁదగునే? దురితాత్మక! యోవిహీన! నీ
తీరునుఁగాంచి కూడదని తెల్పిన మావనపాలకావళి

గూర్గితఁ ద్రొంచి వై చితివి? కూళ! నినున్ మనసీయ నాయమే?

భీము—ఓరీ, తులువా!

గీ! తులువతనమున నీవాడు? పలుకులకును

వగిన ప్రతిఫలమందె దో? పొగరుబొత్త!

యాసరసిఁ జొచ్చి, వ్రుష్పముల్? గోసికొనుట

శార్యమే? యట్లు దలపంగ? సరియె నీకు?

నల—టరీ, బాలికా!

గీ॥ మాసరసిఁ జొచ్చి పుష్పముల్ • గోసికొనుట

చార్యమేకాదె ? నీవెంతసాహసివాణా ?

పరులసొత్తుల్ ననుమతి • వశయ కెపుడు

గొనుట చార్యంబుగాదె గెనా • కూరకర్మ !

భీము—ఏమేమీ! ఆకొలను మీయదియా? అందలి సరసీహం
బులఁగొనుట చార్యమా? చాలు! చాలు!

శా॥ ఈతీ రెండు వచింపఁబోకు మధమా! • యీపర్వతవ్రాత సం

జాతంబై చను నిర్ముఖరీజనిత కాసారంబు నీ దంచు ని

ర్భీతిం బల్కెదె దుష్టచిత్త! యది నీ • విత్తంబునం గొంటె? నీ

తాతల్దాని రచించినాకె? యితరుల్ • దాకంగ రాకుంటుకు॥

ఆసరసిపై నీకెట్టిస్వాతంత్ర్యముకలదో యితరులమగు మాకును
నట్టి స్వాతంత్ర్యమేకలదు. ప్రకృతినిర్మాణముల కందఱు సమాన
స్వతంత్రులేకదా? కావున నీ వింక జంకుమాని దొంగతన మనఁ
గడంగితివేని నీ లెక్కు లింక దక్కవని యెఱుంగుము.

నల—చాలుచాలు—

మణి—అహ! ఈతఁడు గొప్పశాస్త్రజ్ఞుని తెఱంగునూ గన్పట్టుచున్న
వాఁడు. దీనింబట్టిచూడ “నాకంటవడినదిగాన నది నాయది”
యను నూతనధర్మం బాచరణలోనికిం దెచ్చు సచ్చరిత్రునిభంగి
నున్నవాఁడు.

నల—మానవాధమా! మావనముం బ్రవేశించి, యందలిచిత్రింబుల
నేత్రపర్వంబుగఁగాంచి, వచ్చినతోవంబోవక, తన్మధ్యస్థకాసారం
బుంజొచ్చి, కలంచి; యందలి కమలంబులఁగొనుచుండ, నీ కది తగ
దనియనఁ, గొలంకే నాయది యనగడంగితివా? ఎంత మదోన్యత్రత
నున్నాడపు? చాలుచాలు. తుచ్చుఁడా! ఇట్టి పిచ్చిపేలుడు లికఁ
గట్టిపెట్టి యిచ్చోటువీడి, తక్షణంబ చనకుంటివేని, నీప్రాణాబులు
నీ కింకఁ దక్కవని యెఱుంగుము.

భీము—యక్షాధమా !

క॥ ముక్కడి! యెచుంటివి? నీ

జక్కులబలములను కలని * జక్కాడిన నా

యుక్కు నెఱుంగవు; మఱి నీ

తెక్కుడు బల్లిదుఁడవొక్కొ * యెల్లరకంఁబా !

నల—ఓరీ దంభవ్రలాపీ!

ఉ॥ వేదురుబట్టిన ట్లటులఁజేరిన నాగదతోడ నిన్నిదే

మోది, ఖరార్కనూనుపురము వడిఁజేర్చెద, దుర్మదాంధ!

భీము—యక్షాధమ! నీగదా దుర్మదాని * జక్కుగఁజేసి, నిను వధింపగాఁ

బోదమటంచు నాగద ప్రామోదముఁజెందెడు రమ్మరమ్మికా!

ఓరీ పారుబోతా! పోరికిఁ దారసిలుము. నీకండకావర మడంచు

వాడ రమ్మి.

నల—ఇదిగో! వచ్చితి. కాచికొమ్ము.

మణి—(నలకూబరున కడ్డమువచ్చి) మహారాజా! ఈసామాన్య నరాధ

మునితోఁబోర నేజాలనా? ఒక్కతృటికాలంబున నిర్జించి వచ్చు

వాడ. చూడుము నా రణప్రాప్తియు.

నల—మంచిది పోమ్ము.

మణి—ఓరీ! నరుడా. నన్నంగెలిచి తరువార మా మహారాజుపైకిఁ

బొమ్ము. (తనలో) ఏమీ! ఈనరుడు సామాన్యనివలెఁ గన్పట్టఁ

డయ్యె. ఇట్టి భీమబలాధ్యునితోఁబోరి నే జయమందఁగలనా? వట్టి

మాట. ఒకవేళ నే జయమందితినిపో, నాకుసర్వసైన్యాధిపత్యవదవి

తప్పక సిద్ధించును. అందులకు సందియంబులేదు. కాక, నేనోటు

వడినను మా మహారాజున కొకవిధమున సాయముఁ జేసినవాడనే

యగుదును. ఆ దెట్లంటేని నాతోఁ బోరుసల్పుట చేసినరుం డలనటఁ

జెందకమానఁడు. అప్పు డీతని మామహారాజు గెల్పుట మిక్కిలి

సులభము. (ప్రకాశముగా) నరుడా! సిద్ధముగ నుంటివా?

భీము—మంచిది రమ్మ. (ఇరువురును కత్తులతో యుద్ధమొనర్తురు)

నార—(ప్రవేశించి, దూరమున నిల్చి తనలో) వహవా! నాకెట్టి విందు లపై విందులు జరుగుచున్నవి? నిన్ను క థుటొక్కచునకును గౌర వులకును జరిగిన ఘోరసంగ్రామంబున నా కొక గొప్పవిందు జరిగి నది. ఇప్పు డియ్యెడ నొక కొకటిగూడ సమకూడనున్నయది. కావున నిప్పుడె చని కాల్యకృత్యంబుల నిర్వర్తించుకొని కృతస్నాతుండనై వచ్చివిందారగించెదగాక. (నిష్క్రమించును)

భీముడు—(మణిభూషణునితో) ఓరీ! యీతూరి నీయనువులఁ బాసె దవు చూడుము.

(గదాయుద్ధము చేయును, మణిభూషణుడు పడిపోవును)

భీముడు—(నలకూబరునితో) ఓరీ! యక్షాధమా! ఇంక జూచెదవేల? నీవ చిక్కితిని రమ్మ.

నలకూ—ఓరీ, నీచమానవా! నీవేల యకారణంబుగ దురంబునకు దొరకొని పొగింబులఁ బావుకొనెదవు? మననెంచితివేని తప్పు తేసితినని యొప్పుకొనుము. నీ కథయదానంబొసఁగి, నిన్నుమన్నించి పోనిచ్చువాడ. కాదేని,

మా! ఘోరతరంబగు మార్గములఁ గొనికూలఁగ నేసెద జూడుమునిగా

భీముడు—అట్టులనా? చాలు చాలు.

మేరుసమాన బలాధ్యుల నెందర * మేదినిఁ గూల్చితి దానవులగా

వారలకంటె భుజాబల విక్రమవంతుడవే నను మార్కొనఁగా

నోరి, ప్రగల్భము లాడఁగఁబోకు మిదుగ్రహహతిఁద్రొంచెదనిగా.

నల—భూరిపరాక్రమవంతుని నన్నిటుఁబోల్చె నీచనిశాటులతో

వారలగెల్పితివంచు ననుగెలువగలవే? తులువా! కలనిగా

భీము—వారలగెల్పుటకంటె నినుగెలువగలుగులభంబునుమా కనుమా

ధీరుడనంచుమదింగొనుగర్వముఁద్రెంచెద, ద్రుంచెద, మించెదనిగా!

(అని యిరువురు గదలఁదివిప్పుచు యుద్ధముచేయుదురు)

నార—(ప్రవేశించి, దూరమున నిల్చి, తనలో) ఆహాహా! ఏమివిందు లేమివిందులు! సౌగంధికపుష్పాధారంబున నాటిన కలహంతు మొలక పెరిగి పెద్దదై యిప్పటికి రెండు పంటలుపండి, నాకిడువు నిండించి నాకు సంపూర్ణముగ దృష్టినొందించినది. చాలును. ఇప్పటికే పొట్ట యబ్బిపోయినది. ఇంక దురాశకుల బోయితి నా, గణపతి కడుపువడువున విచ్చిపోవును. కావున నింక కలహంబు సమయింపఁ జేయఁ చూచెదగాక. (నిష్క్రమించును.)

బ్రహ్మ—(ప్రవేశించి తనలో) ఈ ఘోరసంగ్రామంబుజూడ నింత టితో, దుదముట్టునట్లు గన్పట్టెను. దీని నిట్టులనే విడిచివుచ్చితి నేని నారదుండు సెప్పినట్లు, క్రమక్రమంబుగఁ బొడవ పక్షపాతియగు గమలాక్షునకును, గుభేరపక్షపాతియగుననలాక్షునకును గయ్యంబు పొసంగకమానదు. ఈశివ కేశవులకుఁ బోరు దారసీలిన లోకంబు లెల్లఁజీకాకు నొందు. కావున నిప్పుడే వీరి సమాధానపనుపవలయు— (పరుగున వారలమధ్యకు వచ్చి) వాయునందనా! శాంతింపుము. శాంతింపుము. కుభేరకుమారా! యేమియీ తెలియనితనము? ఒక్కనీ రజంబుకై మీ రీతీరునఁబోర మేరయగునా? నలకూబరా! ఈతండు సామాన్యనరుడని తలంచితివికాఁబోలు. ఈతం డత్యునిలతన యుండు సుమా! మఱియు నీకావృత్తకోటిలోనినాఁడును నగు; నెట్లంటేని,

గీ॥ తొల్లి శంభుండు శాంబరీభిల్లుడగుచు
సూకర నెపంబునను వీని + సోదరుడగు
ఫల్గునునితోడఁబోరి, య + వ్యానిపటిమ
కలరి, పాశుపతం బిడి + చెలినుఁజేసె॥

(ధర్మరాజులు ప్రవేశము)

ధర్మజ—గంగానందన! రణరంగమునకు వచ్చినాము ఆశ్చర్యముతో) ఏమది! పోరుచల్లాచి నట్లున్నదే? ఆకన్నటు నలుమోముల వాఁడెవ్వఁడై యుండు? కమలగర్భుండు కాఁడుగదా?

భీష్మ—ధర్మనందనా! సందేహమేని! విరించియేనుమా! భీమనల
కూబరుల సమాధానపరుప వచ్చినట్లున్నయది. మనమును జని వనజ
భవుని దర్శించి జన్మసాఫల్యత నొందుదము. తొందరగ రండు.
అందరు—(చతుర్ముఖునిఁ జేరి) సరస్వతీ కళతా! సమస్కృతు
లొనర్చుచున్నారము.

(అనిపాదములకు మొక్కిళ్ళులిడుదురు)

బ్రహ్మ—కళ్యాణ! కళ్యాణ!

ధర్మజ—తమ్మిచూశ్రీ! భవద్దర్శనమకృతమ్మున మాదృశ పతితజన
మ్ముల జన్మములు కిల్చివహరమ్ములై, పావనతరమ్ములయ్యె.

బ్రహ్మ—మంచిది. (నలకూబరునిఁజూచి) నలకూబరా! హేమసుమ
మ్ముల నీభీమసేననకొనంగి వాని. సంతృప్తుఁడేయుము. మఱియు
నీధర్మరాజులకును స్వాగతం బొసంగుము.

నలకూ—చిత్తిము, (లోనికిఁగి పూవులఁగొనివచ్చి) అనిలనందనా!

ఉరమ్ము పృథంజనాత్మజ! కంఠమ్ము మనమ్మునఁ గ్రమ్మునిమ్ము నే
స్తమ్ము; దురమ్మునందలి విధమ్మును నీస్మరణమ్మునుండి పోఁ
జమ్మును; మిమ్ముఁ గంజభవుఁ జెన్నలరారగ నేడు జూచు భా
గ్యము; నొసంగినట్టి కనకాబ్జము లియ్యవె కొమ్ము సమ్మతి.

భీముఁడు—(అందుకొని) యక్షాధినాథా! భవాదృశ పుణ్యసత్తముల
తోడ నేస్తమ్ము సంపాద్యమ్ముగుడు గడు ముదమ్ముఁ జెందితి.
మిత్రుని గ ననుగన్గొనినందులకు మీకు నా యనేకాభివంధనములు.

నలకూ—ధర్మనందనా! గాంగేయాది మహా యోధవరులారా! యీన
రసీరుహ నెపమ్మున మిమ్మందర సందర్శింపఁ గల్గినందులకుఁ గడు
సంతసిల్లుచున్నాఁడ. మీకందర కిదే నాస్వాగతము.

ధర్మ—(భక్తిపూర్వకముగ) బ్రహ్మనందభరితుల మైతిరు.

భీము—(ధర్మజుని యొద్దికిఁగి) అగ్రీహ!

క! మన్నింపుడు దురితాత్ముడ

నన్న! నన్నా; ముందు వెనుక • లారయకయె, మీ

రెన్ని తెలుగులఁ దెలిపిన

నన్నియు వివనట్టిఫలము • నందితి ననఘా!

(పాదాశాంతుఁడగును)

ధర్మ—(లేవనెత్తి) సోదరా! ఇదియంతయు దైవయోగము. దానికె
వ్వరేమి సేయఁగలదు? “బుద్ధిః కర్మానుసారిణి” యను నార్యోక్తి
నెఱుంగవా?

భీము—(ఆతురతతో) పాంచాలరాజనందనీ! యిటురమ్ము. (ముందున
కులాగిహని, పుష్పములదీసి)

ఉ! అంగవ! నీవు నేను వన • మందు విహారముఖాల్లి మున్నువో
రంగు • నీకొసంగిన వరిరంబున క త్తటి సింగినుండి మేల్
బంగరుపుష్పమొందు ధర • పైఁబడ, నంది, ముదంబుఁజెంది, క
న్నంగవ కిద్ది, తెమ్మని నానుక దగఁగోరవె యట్టికొన్ననల్.

ఉ! నీరజనేత్రీ! యెవ్వ నను • నీవడుగక, రఘురాముపాదపం
కేఁహభృంగమైతనరు • కేసరిపుత్రి, గుబేరనూను, వా
ణీరమణీమనోహరుని • నెమ్మి గనుంగొను భాగ్యరాశిఁ జే
కూరి వె, నట్టి తమ్ము లివె • కొమ్ము మనమ్మలరారఁగొమ్మరొ!
(అని పూవుల విచ్చును.)

దాస—(తలవంచుకొని యందుకొనును.)

బ్రహ్మ—దుర్జనదరాజనందనీ! నీ వింకెద్దియైనఁ గోరుము.

దాస—వాణిపాణిధవా! తమ కరుణాకటాక్షవీక్షణముదక్క యితర
మే నొల్ల.

సహ—(ముందునకువచ్చి) కమలనంభవా! ఆట్టులైన నీ భరతవాక్య
మగుఁగాక!

గీ! వర్షముల్ కుంభవృష్టిగ • వరలుగాక
 ధాతి సన్యసమ్మద్ధయై • తనరు గాక
 జగతిజనములు సుఖులయి • నెగడు గాక
 ప్రభువు లన్యోన్యమైతిని • బఱుగు గాక
 బ్రహ్మ—తిథాస్తు! తథాస్తు!

గద్య—ఇది శ్రీరమారమణ కరుణారసప్రసాదిత ప్రాప్తకవిత్వ, హిత
 సగోత్రవనిత్ర, శ్రీమత్కర్ణపాతెము వంశవయఃపారావార రాజా
 కైరవమిత్ర, కామయామాత్యపుత్ర, సుకవిజన విధేయ
 కోదండరామ నామధేయ ప్రణీతంబయిన
 భీమప్రతిజ్ఞ యను నాటకము
 నర్వము సంపూర్ణము.

మంగళమ్ మహత్ శ్రీశ్రీశ్రీ

ప్రకటన

ఈ గ్రంథకర్త చేరబడిన యితర గ్రంథములు.

1. కవిత్వతత్వము. శందన్సు. గురువులేకయే దీనిని జదివినచో
కవిత్వముఁజెప్ప శక్తి కలుగును. వెల రు 0-8-0.
2. కాంత. స్త్రీలకు నీతుల గరపు పద్యకావ్యము. 9 వ ముద్రణము.
శార్మ మెంటు బుక్ స్టూ బుక్కు కమిటీవారిచే బాలికా పాఠ
శాలలకుఁ బఠన గ్రంథముగ నంగీకరింపబడినది.
వెల రు 0-3-0
3. శివరాత్రి చరిత్ర. శివలింగోద్భవకథ. శివభక్తుల కత్యంతోప
యుక్తము. వెల రు 0-0-6.

వలయువారి కింది ఆదేశముకు వ్రాయుడు:—

కర్లపాలెము కోదండరామయ్యగారు,

మేనేజరు, ఆంధ్రగ్రంథాలయ పెన్స్,

బెజవాడ.

న ప రణల పట్టిక.

పేజీ	పంక్తి	తప్పు	విప్పు
10	8	వడువునె	వడువుననె
18	20	కనులందువు	కనులపందువు
80	7	యీ భీమసేను	యా భీమసేను
54	16	యేమి?	లేమి?
55	18	నాకాసారముం	యాకాసారముం
68	18	నస్త	సస్త
69	14	జగద్విఖ్యాత	జగద్విఖ్యాత
"	24	గూర్చెడి	గూర్చెద
70	2	పత్రిన	పత్రిన
"	20	ఘటోత్కచు	ఘటోత్కచు
71	20	మొటిమొటి	మొటామొటి
"	25	చున్ననో	చున్ననో
75	16	భీమజెంది	భీమజెంది
"	21	పరుషోత్తుల	పరుషోత్తుల
"	22	కనొన్న	కనొన్న
76	18	విరి	వీరి
"	28	వంచక	వంచక
78	28	పాటిదడంచు	పాటిదటంచు
88	8	నిన్న	నిన్ననే
"	21	ప్రగల్భము	ప్రగల్భము
84	25	ఆశ్చర్య	(ఆశ్చర్య
"	26	ఆకన్నటు	ఆకన్నట్టు

ఆంధ్రీనాటకములు.		
బభ్రువాహన విజయం	1	0
శ్రీ. గామజననము	1	0
సీతాకల్యాణము	1	0
పాదుకా పట్టాభిషేకం	1	4
లంకాదహనం	1	0
కుశలవి	1	0
మైసూరు రాజ్యము	1	0
కాళిదాసు	1	0
చంద్ర గిరాభ్యుదయం	1	0
పానుగంటి లక్ష్మీనరసింహారావు		
గారిచే రచియింపబడినవి.		
పాదుకా పట్టాభిషేకం	1	4
కంఠాభరణము (హాస్యం)	1	0
రాధాకృష్ణ (భక్తిరసం)	0	12
పూర్ణిమ (భయానకము)	1	0
వీరవతి (కొత్తనాటకం)	1	4
ముద్రిక (అద్భుతరసం)	0	12
నర్మదా పురుకుత్సీయం	0	12
సరస్వతి	1	4
కందుకూరి వీరేశలింగం గారిచే		
రచియింపబడినవి.		
శకుంతల	1	0
రత్నావళి	0	8
వడ్డాది సుబ్బారావుగారిచే		
రచియింపబడినవి.		
వేణీసంహారము	1	0

వలయువారు :—

ఆంధ్రీనాటకములు.		
శకుంతల	1	0
చండకాశిక హరిశ్చంద్ర	0	12
విక్రమోర్వశీయం	0	8
శ్రీపాద కృష్ణమూర్తి శాస్త్రి		
గారిచే రచియింపబడినవి.		
బాబ్బిలి యుద్ధము	1	0
మహాభారత యుద్ధము	1	0
భోజరాజ విజయం	0	8
శ్రీనాథ కవిరాజీయం	0	12
ఇచ్ఛాపురపు యక్షనారాయణ		
శాస్త్రిగారిచే రచియింపబడినవి.		
రసపుత్రీ విజయము	1	0
రాణా ప్రతాప్సింగ్	1	0
చిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహం		
గారిచే రచియింపబడినవి.		
గయోపాఖ్యానము	0	8
ప్రసన్నయాదవము	0	8
పారిజాతాపహరణం	0	8
చతురచంద్రహాస	0	8
పార్వతీపరిణయం	0	6
స్వప్నవాసవదత్త	0	6
బలిజేపల్లి లక్ష్మీకాంతం గారిచే		
రచియింపబడినవి.		
సత్య హరిశ్చంద్రీయం	1	0
సాత్యాజితీయము	0	14
ఉత్తర రాఘవము	1	4

కురుకూరి సుబ్బారావు,

సరస్వతీ బుక్ డిపో, బెజవాడ.

అంధ్ర నాటకములు.		
బుద్ధిమతీ విలాసము	1	0
కాశ్యకూరి నారాయణరావు		
గారిచే రచింపఁబడినవి.		
చింతామణి	1	0
వరవిక్రయము	1	0
మధుసేవ	1	0
పద్మస్యాహము	1	0
శతావధానులు, తిరుపతి వేంకట		
కవులచే రచింపఁబడినవి.		
పాండవవిజయము	1	0
పాండవోద్యోగము	1	0
పాండవాశ్వమేధము	1	0
పాండవప్రవాసము	1	0
ముద్రారాక్షసము	1	0
చందాల కేశవదాసుగారిచే		
రచింపఁబడినవి.		
కనక్తారా నాటకం	1	4
బలిబాధము (క్రొత్తది)	1	4
కాశ్యకూరి సాంబశివరావుగారిచే		
రచింపఁబడినవి.		
రంగరాయకదనసమవాకార		
మను బొబ్బిలియుద్ధము	1	0
కన్యకాపరమేశ్వరి	1	0
ఆకెళ్ళ సత్యనారాయణగారిచే		
రచింపఁబడిన		
జయంజయపాలము	0	12
వలయ వారు:--		

అంధ్రనాటకములు.		
ఉమ్మే అలీషాకవిగారిచే		
రచింపఁబడినవి.		
విచిత్ర బిల్వణీయము	0	12
మణిమాల (క్రొత్తనాటకం)	0	12
వల్లూరి బాపిరాజుగారిచే		
రచింపఁబడిన		
సుగుణమణి	0	10
కొప్పరపు సుబ్బారావుగారిచే		
రచింపఁబడిన		
రోషనార (జహ్వరీబాయి)	1	0
విశ్వనాథ సత్యనారాయణ		
గారిచే రచింపఁబడిన		
నర్తనశాల (కీచకవధ)	1	0
సెట్టి లక్ష్మీనరసింహం, బి. యె.		
గారిచే రచింపఁబడిన		
లుబ్ధాగ్రేసరచక్రవర్తి. హాస్య		
రసమైననాటకం	0	8
పామ్మి బుచ్చిరాజుగారిచే		
రచింపఁబడినవి		
సంగీతజగన్మోహిని	1	0
అలీబాబాఅదృష్టవిజయం	1	2
ముత్తరాజు సుబ్బారావుగారిచే		
రచింపఁబడిన		
శ్రీకృష్ణతులాభారము	1	0

సరస్వతీ బుక్ డిపో, బెజవాడ.

14699